



Ayır yağışı

Maşınbüroda həmişəki kimi canlanma var idi. Makinaçılar nəyi isə qızgın müzakirə edirdilər. Qapı açılan kimi söhbətlərinə ara verib makinalarını taqqılatmağa başladılar. Əzizin seyrək saçlı başı görünəndə onların üzü ciddiləşdi.

– Qızlar, təcili material var, mənimlə kim yazar? – deyə o, soruşdu.

Həç kim cavab vermədi. Əziz bir də dilləndi:

– Redaktorun tapşırığıdır, bu günkü nömrəyə gədir.

Yenə səs çıxmadı. Balacaboy, arıq Vacibə adəti üzrə deyilməyə başladı:

– Səhərdən beş adamla yazmışam. Hələ yerimdən qalxa bilməmişəm. İndi də incəsənət şöbəsi təcili material gətirib.

– Hə, görürəm, – deyə Əziz onun “xalturasına” – makina-dan görünən ağ kağızlara işarə etdi. Bunu o biri makinaçılar da gördülər, lakin özlərini görməzliyə vurdular. Bu balaca qızdan redaksiyada hamı ehtiyat edir. Hünərin var, ona bir söz de, əvəzində onunu eşidərsən.

Əziz balaca, qonur gözlərini qırpa-qırpa qapının ağzında qalmışdı. Sevilə yazmaq onun ürəyindən deyildi. O qədər səhv buraxacaqdı ki, dilxor olacaqdı. Tamilla onun fikrindən keçənləri oxuyub gülümsədi. Çap elədiyi vərəqi yarımçıq çıxarıb makinaya təzə vərəq saldı. Əziz sevincək halda onun yanında oturdu.

Səməd müəllim qapıda göründü:

– Sevil, niyə hər yerdə “əkin” əvəzinə “səpin” yazmısan?

– Siz necə diqtə eləmisinizsə, o cür də yazmışam, – Sevil acıqlı halda cavab verdi.

– Bəs niyə “planı” “palan” yazmısan? – Səməd müəllim təmkinini pozmadı.

– Havadan yazmamışam... – Sevil özündən çıxdı.

– Bunu da mən demişəm? – Səməd müəllim yazını onun yanında qoyub otaqdan çıxdı.

Altından qırmızı xətt çəkilmiş sözü oxuyanda Sevil qulaqlarının dibinə kimi qızardı. Vacibə bunu görüb tez yerindən qalxdı. Yazıya baxanda gülməkdən uğunub getdi. Tamilla vərəqi Vacibədən alanda Əziz də gözucu həmin sözü gördü.

– Qəzetdə getsəydi, biabır olmuşduq, – deyib gülməkdən yaşarmış gözlərini sildi.

Bir azdan həmin səhvdən bütün redaksiya xəbər tutmuşdu. Onu kim, haçan çatdırmışdı, bilən yox idi.

– Dünyada ən şirin şey nədir? – Təhməz içəri girəndə otaqda canlanma yarandı.

– Xaltura, – deyə qızların üçü də birdən cavab verdi.

– Şirin olar da! Bizim kimi bir ay külüng çalıb axırda iki yüz manata qol çəkmirsiniz ki! Gündə cibinizə onluqlar, iyirmibeşliklər axır, – Təhməz qıza sataşdı.

– Ağlın olsaydı, universitet qurtarmazdın, bizim kimi maquinaçılar kursuna girərdin, – Tamilla söz altında qalmadı.

– Daha gecdir. Qırxında öyrənən bilirsən haçan çalar?

– Bilirəm, bilirəm.

Birdən Təhməz gülməli tərzdə Əzizi qucağına alıb Vacibənin yanındakı stulda oturtdu, özü isə onun yerinə keçdi. Bunu elə tez, elə məzəli şəkildə etdi ki, qızlar qəhqəhə çəkdilər.

– Elə isə de görüm cib sarıdan necəsən? – Təhməz Tamilladan soruşdu.

– Həmişəki kimi, – Tamilla gülə-gülə cavab verdi. – Nə qədər lazımdır?

– Bir cüt iyirmibeşlik. Qəşəng köynək gətiriblər, istəyirəm Roza üçün alım.

Roza Təhməzin arvadı idi, harda nə görəsə, mütləq onun üçün almalı idi.

– Köynəyi bura gətir görüm, – Tamilla amiranə tərzdə dedi.

Təhməz gedib köynəyi gətirdi. Qızlar yekdilliklə qərara gəldilər ki, əla köynəkdir. Təhməz qalibanə tərzdə onu büküb cığala kağızın içinə qoydu. Tamilla isə redaksiyada hamının yaxşı tanıdığı qara kitabçasını sumkasından çıxartdı, onun cildinin arasından iki dənə iyirmibeşlik çıxarıb Təhməzə verdi.

Tamillanı redaksiyada hamı “təcili yardım” çağırırdı. Elə vaxt olmurdu ki, kiməsə pul verməkdən boyun qaçırınsın və ya yanında pul olmasın.

– Maaşda qaytaracağam, – deyə Təhməz otaqdan çıxanda qaça-qaça gələn Aydanla az qala burun-buruna gəldi.

– Yenə gecikmişən? – Təhməz zarafatla soruşdu.

– Xeyr, ləngimışəm, – Aydan maşınbüroya girdi. – Sizi görüm xaltura ağacından yıxılasınız, qızlar, – deyə adəti üzrə hay-küylə qızları salamladı.

– Nə gözəl ətirdir! – Tamilla havanı qoxladı. Sevilə Vəcibə də onun kimi etdilər. Aydan onları intizardan qurtarıb hərəsinin stolunun üstünə üç dənə nərgizgülü qoydu.

– Bayırda elə gözəl hava var ki, adam heç işə gəlmək istəmir. Obyektdən çıxıb düz iki saat şəhəri dolaşmışam. – Aydan səs-küylə gəldiyi kimi səs-küylə də otaqdan çıxdı. “Felyeton şöbəsi” yazılmış otağın qapısını açdı.

– Salam, yoldaşlar!

Şöbə müdiri Elman, müxbirlər Hüseyn müəllim və Samir öz yerlərində oturmuşdular. Kreslonu isə həmişəki kimi kənd təsərrüfatı şöbəsinin müdiri Oqtay zəbt eləmişdi.

– Lütfən deyin görüm harada idiniz? – Oqtay əslində ciddi verdiyi sualına zarafat tonu verməyə çalışdı. Aydanın redaksiyaya gəldiyi bu üç il ərzində Oqtayın bütün rahatlığı itmişdi.

– Obyektə getmişdim, – Aydan yerinə keçib cavab verdi.

– Yaxşı bəhanədir, – Hüseyn müəllim ona sataşdı.

– Bəhanə deyil, Hüseyn müəllim, doğrudan da obyektde idim. Bir şikayət məktubunu yoxlayıram. Düz altıncı dəfədir orada oluram. Amma daha yolum o tərəflərə düşməyəcək.

– Biz də sizi görmək xoşbəxtliyindən məhrum olmayacağıq, – Oqtay bunu elə yanıqlı dedi ki, hamı gülüşdü.

– Ay uşaqlar, kim mənə bir sərlövhə borc verir? – Hüseyn müəllim otaqdakılara müraciət etdi.

– Heç olmasa “borc” deməyin. Gör neçə ildir sizə sərlövhə verirəm, amma bircə dəfə də borcumu qaytarmamısınız. Yaxşısı budur deyin ki, mənə sərlövhə sarıdan yardım göstərin. – Oqtayın sözlərinə hamı güldü.

Hüseyn müəllimin pərt olduğunu görcək Oqtay onun könlünü almağa çalışdı:

– Yazı nədəndir?

– Üzümçülükdən.

– Onda sərlövhəsini belə qoyun: “Salxımlar bal dadır.” – Oqtay yanındakılara göz vurdu.

Hüseyn müəllim:

– Əla! – deyib qələmi əlinə alanda otaqda gülüş qopdu.

– Nə olub? Nəyə gülürsünüz? – O, incik tərzdə soruşdu.

Samir gülməkdən yaşarmış gözlərini sildi:

– Bu günkü nömrədə Oqtayın o adda yazısı çıxıb...

Hüseyn müəllim tərs-tərs Oqtaya baxıb heç nə demədi.

Oqtayla Samir otaqdan çıxanda Hüseyn müəllim Aydanın stoluna yaxınlaşdı:

– Sən Allah, bu yazıya göz gəzdir.

– Göz gəzdirim, yoxsa əl?

– Özün bilirsən də... – Hüseyn müəllim günahkar tərzdə gülümsədi.

Aydan məqaləni ucadan oxumağa başladı: “Komsomol” kolxozunun iqtisadiyyatında üzümçülük əsas yer tutur.” Belə şablon cümlələrdən bezməmişiniz? Hələ buna fikir verin. Bir cümlədə dörd yerdə “əmək” sözünü işlətmisiniz.

– Qızım, mənim hay-hayım gedib, vay-vayım qalıb. Bilirsən ki, qonorar xatirinə yazıram. Məni özünlə müqayisə etmə, sən cavansan, beyninin imkanları çoxdur, – deyər Hüseyn müəllim ona cavab verdi.

Aydan daha heç nə deməyib yazı üzərində işləməyə başladı. O, redaksiyaya təzə gəlmiş vaxtları xatırladı. Bir dəfə Hüseyn müəllim ona dedi:

– Yazılarını oxuyuram, səndə bədii təsvirlər gözəl alınır.

Bir azdan isə əlində yazı onun qarşısında oturdu:

– Bu məqaləyə göz gəzdir. Hiss edirəm ki, əvvəlində bədii təsvir çatmır. İstəyirəm kömək edəsən...

Aydan əvvəl onun nə istədiyini başa düşmədi. Nəhayət, bu yaşlı jurnalistin məqsədini anlayanda xeyli fikirləşib yazıya gözəl bir bədii təsvir əlavə etdi: yaz axşamının təsvirini. Hüseyn müəllim ondan razı qaldı.

Bir dəfə də Hüseyn müəllim ondan materialının sonunu tamamlamağı xahiş etdi. Aydan da dinməzəcə məqalənin sonluğunu yazdı.

Belə xahişlər sonralar adət şəklini aldı. O, gah dialoq qurmaqda, gah yazını başlamaqda, gah da yekunlaşdırmaqda Aydandan kömək istəyirdi. Aydan bu yaşlı adama “yox” deməyə utanırdı.

Onların bu “birgə əməkdaşlığından” tezliklə redaksiyada hamı xəbər tutdu. Bir dəfə letuçkada Oqtay Hüseyn müəllimin məqaləsini təhlil edəndə məzəli şəkildə dedi:

– Aydan “felyeton” şöbəsinə gələndən bəri Hüseyn müəllimin yaradıcılığı çiçəklənməyə başlayıb.

Otaqda gülüş qopdu.

...Telefon zəng çaldı. Aydan dəstəyi götürəndə Qabil müəllimin səsi eşidildi:

– Aydan, zəhmət olmasa yanıma gəl.

O, qeyd dəftərçəsini, qələmini götürüb redaktorun otağına yollandı. Redaktor tək idi, onun salamını alıb yer göstərdi:

– Necəsən, Aydan? Tələsik işin yoxdur ki? – deyə soruşdu. Sonra isə birbaşa mətləbə keçdi:

– Al, bu məktubu diqqətlə oxu. Nə qərara gəlsən, mənə deyərsən.

Aydan məktubu götürüb otağına qayıtdı. Səliqəli şagird xətti ilə yazılmış anonim yazıda rayon mərkəzi xəstəxanasının baş həkimi Murad Əliyevin xəstələrin həyatı ilə oynucaq kimi oynadığından, xəstəxananın ətrafındakı böyük bir ərazini zəbt edib orada şəxsi qazanc məqsədi ilə bağ saldığından söhbət açılırdı. Baş həkimin şöhrət naminə yol çəkmək, fəvvarələr düzəltmək, ağac əkməklə məşğul olduğu qeyd edilirdi. Məktubda göstərilirdi ki, baş həkim xəstələrinin taleyi ilə məşğul olmaq əvəzinə vaxtını boş-boş şeylərə sərf edir. Əsas ittiham ondan ibarət idi ki, nazirliyin icazəsi olmadan burada psixoterapiya kabineti təşkil edib, özbaşına müalicələr aparır.

Aydan məktubu dönə-dönə oxudu. Qəribədir, müəllif baş həkimi gözdən salmağa, onu ittiham etməyə çalışırdı, amma onun “mənfi faktları” əslində baş həkimə rəğbət oyadırdı. Aydanın ürəyində, üzünü heç vaxt görmədiyi, səsini eşitmədiyi, varlığı haqqında heç bir təsəvvürü olmadığı bu adamla tanış olmaq istəyi yarandı. O, məktubu götürüb redaktorun yanına getdi.

– Hə, necədir? Məktub ürəyinə yatdı mı?

– Bəli. İcazə versəniz məşğul olaram.

* * *

Elman yazısını tamamlamışdı. Aydan bunu onun əhval-ruhiyyəsiindən o saat hiss elədi. Adəti üzrə “reportaj”a keçdi:

– Elman Məmmədov respublikanı lərzəyə salacaq növbəti felyetonunu tamamlayıb özündən razı halda oturmuşdu ki, bu vaxt şöbənin əməkdaşı Aydan Öməröva otağa daxil oldu.

Aydan onun masasının qarşısında dayandı:

– Yoldaş müdir, sizin həddindən artıq məşğul olduğunuzu, əməkdaşlarınıza diqqət yetirmədiyinizi görüb mürəxxəs oluruq.

– Doğrudan? – Elman təəccübləndi.

– Əlbətdə, doğrudan.

– Mən də fikirləşmişdim ki, səninlə bu gün doyunca söhbət edəcəyəm, – Elman təəssüfləndi.

– Qalsın gələn dəfəyə, – Aydan ciddiləşib masasının arxasına keçdi, yır-yığış etməyə başladı.

– Baş həkimdən yazılmış şikayəti yoxlayacaqsan?

– Hə.

– Düz bir gün yolda olacaqsan. Uzaq rayondur, səninçün çətin olacaq.

– Heç nə olmaz.

Aydan çantasını çiyindən aşırıdı. Tünd şabalıdı saçlarını darayıb çiyinlərinə saldı.

Elman ona söz atdı:

– Ehtiyatlı ol, səni qaçırmasınlar.

– Qayğınıza görə sağ olun, hələlik! – Aydan otaqdan çıxdı.

Hüseyn müəllim nahar fasiləsindən qayıdanda Aydanı görməyib narahat oldu:

– Xanımımız haradadır?

– Ezamiyyətə getdi.

– Görəsən mənim yazımı neynədi? – Hüseyn müəllim stolunun üstünü axtarmağa başladı. Sonra Aydanın masasına yaxınlaşdı. Orada məktub görüb sevindi. “Hüseyn müəllim, məqalənizə əl gəzdirmək mümkün olmadı. Ona görə də təzədən yazmalı oldum. Stolumun sağ gözündədir. Sərlövhəni “İnam olanda” qoya bilərsiniz.”

Hüseyn müəllim yazını götürüb sevinclə makina bürosuna, “məqaləsini” diqtə etməyə getdi.

* * *

Aydan rayon mərkəzinə axşam saat 7-də çatdı. Bütün gecəni qatarın çaqqa-çuqundan yata bilməmiş, səhər tezdən isə “PAZ”a minib yoluna davam etmişdi. Dağ yollarının dolanbacları onu əldən salmışdı.

Rayon partiya komitəsinin birinci katibi Məmməd Heydərov onun gəlişinin məqsədini biləndə:

– Mərdi qova-qova namərd edirlər, – deyə narazılığını bildirdi. – Muradın necə adam olduğunu özünüz görəcəksiniz. Bununla beşinci məktubdur ki, yazırlar. Komissiya təzəcə gedib.

– Yoxlamalar bir şey aşkar edibmi?

– Nə danışırırsınız? Murad təmiz adamdır.

– Bəs o nə bağıdır elə?

– Xəstəxananın ətrafında təxminən bir hektar boş sahə var idi. Murad orada meyvə bağı salıb. Respublikanın bütün bölgələrindən meyvə ağacları gətizdirib şəraitimizə uyğunlaşdırıb. Belə şeyi təbliğ etmək, zəhmət çəkdiyinə görə “çox sağ ol” demək əvəzinə nankor adamlar onun xeyirxahlığını bəd-xahlıq kimi qələmə verirlər.

Aydan yerindən qalxdı:

– Yüz dəfə eşitməkdənsə bir dəfə görmək yaxşıdır. Qoy hər şeyi öz gözlərimlə görüm.

– Tamamilə doğrudur. Amma bu gün gecdir. Mehmanxanada sizinçün yaxşı bir otaq sahmanlayıblar. Yeməyi də nömrəyə gətirəcəklər. Yaxşıca dincəlin. Səhər tezdən sizi baş həkimlə özüm tanış edərəm, – deyə katib onu qarıyacan ötürdü.

Aydan onunla sağollaşıb mehmanxanaya yollandı. Əl-üzünü yuyub dincəldi. Lakin otaqda qərar tuta bilməyib mehmanxanadan çıxdı. Rayon mərkəzini bir xeyli dolaşdı. Şəhərin qurtaracağında meyvə bağı başlanırdı. Bağın tuşu ilə bir

xeyli yol gedəndən sonra birdən: “Bəlkə xəstəxananın bağı elə budur?” – deyə fikirləşdi. Bir azdan ikimərtəbəli xəstəxana binası görünəndə buna əmin oldu. Ərik, şaftalı, giləs, gilənar ağaclarının ağ-çəhrayı çiçəklərinin zərif ətri ətrafı bürümüşdü. Xəstəxananın üzbəüzündə, fəvvarənin altındakı hovuzda qızıl balıqlar üzürdü. Aydan yamyaşıl xalı kimi döşənmiş tər otların üstü ilə yeriyir, ətrafdakı sakitlikdən, bu kiçik botanika bağının gözəlliyindən zövq alırdı.

* * *

– Tanış olun, bizim baş həkimimiz Murad Əliyevdir.

Kabinetinin qarşısındakı gözləmə otağında Məmməd Heydərov mülayim baxışlı, orta boylu, qarabuğdayı sifətli bir adamı Aydana təqdim etdi. Sonra isə qıza işarə ilə:

– Bu da sizə haqqında danışdığım jurnalist Aydan Ömərövadır, – dedi. Onları tanış edəndən sonra:

– Bizim müşavirəmiz var, icazənilə mən gedim, Murad, qonağı sənə tapşırıram, – deyib otağına keçdi.

Baş həkim:

– Heç vaxt jurnalistlərlə oturub-durmamışam. Amma nədənsə jurnalist deyəndə fikrimə həmişə kişi gəlib. İndi isə qarşımda gözəl bir qız görürəm.

– Mən də sizi yaşlı adam təsəvvür edirdim, – deyə Aydan etiraf etdi.

– Yaşlı deyəndə neçə yaş nəzərdə tutursunuz?

– 50.

– Onda çox da böyük səhv etməmişiniz.

– Necə bəyəm?

– 50-dən 10 çıxın, işlər düzələcək.

– 40 yaşınız var? – Aydan təəccüblə soruşdu.

– Nədi, çoxdu ki? – Onun təəccübü Murad Əliyevi də hey-rətə gətirdi.

– Çox deyil, amma sizə heç 30 yaş da verməzdim.

– Təşəkkür edirəm.

Onlar xəstəxanaya çatanda baş həkimi telefona çağırıdılar. O, danışıandan sonra dəstəyi yerinə qoyub üzrxahlıq etdi:

– Aydan xanım, heç bilmirəm necə deyim ki, inciməyəsini. Təcili bir iş çıxıb, kəndə getməliyəm.

– Sırr deyilsə, nə olub?

– Ağır xəstə var, kənddən zəng çalmışdılar.

– Başqa həkim göndərə bilməzsiniz?

– Xəstə mənim gəlməyimi xahiş edib.

– Onda icazə versəniz mən də sizinlə gedərəm.

– Yol narahatdır, sizin üçün çətin olar.

– Eybi yoxdur.

– Nə deyirəm ki...

Bir azdan xəstəxananın “UAZ” maşını dağ yolları ilə irəliləyirdi.

Aydan yol boyu onları müşayiət edən, qıvrılıb-açılan dağ çayına, sıldırım qayalara, yamyaşıl meşələrə baxmaqdan doymurdu.

– Aman Allah, nə gözəldir!

– Hələ bu nədir? Qarşıda elə yerlər var ki, heyran qalacaqsınız.

– Biz hansı kəndə gedirik?

– Qaraçı kəndinə.

– Yəqin orada qaraçılar yaşayır və yaxud da yaşayıb, eləmi?

– Düzü heç özüm də bilmirəm.

Xəstəxana kəndin başında, birmətəbəli kiçik binada yerləşirdi. Burada onları yaşlı bir həkim gözləyirdi.

– Aydan xanım, siz xəstəxananın bağında gəzişin, mən xəstəni müayinə edib qayıdacağam.

– Narahat olmayın, gəzə-gəzə kəndin ayağına gedəcəyəm. Elə oradan da məni götürərsiniz, – deyə Aydan səsləndi.

O, kəndin ayağına çatanda göyün üzünü buludlarla doldu. “Yağış yağacaq, – deyə Aydan kədərlə düşündü. – Heyf bayaqkı havadan”.

Ağ xaliya oxşayan çəmənliyə çatanda ayaqlarını uzadıb yerdə oturdu. Buraya saysız-hesabsız ağappaq xırdaca çoban-yastığı çiçəkləri səpələnmişdi. Uşaqılıqda olduğu kimi onlardan çələng hörməyə başladı. Bir azdan yağış damcıladı. O, yaxınlıqdakı palıd ağacının altına qaçdı. Bircə dəqiqənin içində hər yanı sel-su bürüdü. Aydan iliklərinə kimi islandı. İki saatdan artıq vaxt keçirdi, amma baş həkimdən xəbər-ətər yox idi. Geriyə, xəstəxanaya bu halda qayıda bilməzdi.

Birdən maşın sığnalı eşidildi. “Nəhayət ki!” – deyə o, sevincək halda palıdın kölgəsindən çıxıb yola sarı qaçdı.

– Siz Allah, məni bağışlayın. Gör necə islanmışınız, – deyə Murad Əliyev üzrxahlıq elədi.

– Narahat olmayın, – Aydan maşında oturdu. – Xəstənin vəziyyəti necədir?

– Ayağında abses başlamışdı. Baş barmağını kəsməli olduq.

– Nə pis oldu...

– Çəkmənin içində görünməyəcək... – Murad bunu həkim soyuqqanlılığı ilə dedi. Sonra isə:

– Qorxuram xəstələnəsiniz, – deyə mövzunu dəyişdi.

– Mehmanxanada paltarımı dəyişərəm.

– Deyəsən heç mehmanxanaya çata bilməyəcəyik.

– Niyə ki?

– Bayaq keçib gəldiyimiz dağ çayından gözüm su içmir. İndi çox güman ki, suyu çoxalıb.

– Belə tezliklə?

– Dağ çayları belədir də.

Onun ehtimalı düz çıxmışdı. Çayda su yarım metrə kimi qalxmışdı.

– Keçə bilməyəcəyik, – Murad qəti bildirdi.

– Bəs nə edək? – Aydan təşvişə düşdü.

– Belə yağışın ömrü qısa olur, bir azdan kəsəcək, – Murad onu arxayınlaşdırdı. Maşını çayın sahilində, ağacların altında saxladı. Dönüb Aydana nəzər saldı. Onun saçları, paltarları eməlli-başlı islanmışdı.

– Belə otursanız xəstələnersiniz.

– Bəs nə edim?

– Paltarınızı dəyişin.

– Narahat olmayın, əynimdə quruyacaq. Yaxşısı budur peçiyə yandırın.

– Mənə görə islandınız, gəlməsəydiniz, indi mehmanxanada dincəliyiniz.

– Jurnalist istirahət bilməməlidir. Bu, bizim redaktorun şüarıdır. Bir də ki, mehmanxanada otursaydım nə görərdim? Burada təbiətin şıltaqlığının şahidi oldum. Kim bilir, bəlkə bir vaxt bu mövzuda əsər yazdım.

– Onda məni də yada salarsınız, yaxşımı?

– Söz verirəm ki, baş qəhrəman siz olacaqsınız, – Aydan gülə-gülə cavab verdi.

– Maraqlıdır, orada nədən bəhs edəcəksiniz?

– Bu, sirrdir, – Aydan bunu mənalı tərzdə dedi.

Yağış birdən başladığı kimi birdən də kəsdi. Sonra isə gün çıxdı, yandırıcı şüalarını hər tərəfə səpələdi. Maşından düşdülər. Murad maşının oturacağı çıxarıb yerə atdı, sonra isə pencəyini Aydana verdi:

– Baxın, mən o tərpedə oturacağam. Paltarınızı soyunub qurudun. Tamam quruyanda məni səsləyərsiniz. Onsuz da çayın suyu azalmasa, gedə bilməyəcəyik.

O, əllərini ciblərinə salıb fit çala-çala maşından aralandı. Ağappaq çiçəklərə bürünmüş itburnu kolunun arxasında özünə yer rahlayan Aydan əynindəkiləri soyunub kolların üstünə sərdi, Muradın pencəyinə büründü.

Bayaqdan soyuğu hiss etməyən Aydan indi tir-tir əsirdi. O, maşının oturacağına üstündə oturub qızınmağa başladı. Gün kürəyini qızdırdıqca bundan xoşhallanır, istinin təsirindən gözləri xumarlanırdı. Ətrafdakı dərin sükutu yalnız quşların şən civiltisi, bir də saysız-hesabsız böcəklərin vızıltısı pozurdu.

– Gəlmək olar? – Aydan Muradın səsini eşidəndə pencəyin içində yumağa döndü.

– Mən hələ geyinməmişəm, – deyə yalvarıcı səslə dilləndi.

– İndi gedirəm. Görün sizə nə gətirmişəm.

Aydan gözlərinə inanmadı. Murad böyük bir dəstə çöl nərgizi ilə onun qarşısında dayanmışdı. Ayağı yalın, qolları çirməli, dəcəl oğlan uşağı kimi onu süzürdü. Murad gülləri onun qarşısında yerə qoyub heç nə demədən öz yerinə qayıtdı.

Aydan qurumuş donunu tez əyninə keçirib saçlarını daradı. Sonra yerdəki gülləri qaldırıb köksünə sıxdı. Murad əyləşən səmtə əl elədi, o, arxası Aydana tərəf idi. Çağırmaq istədi, lakin necə müraciət edəcəyini bilmədi. “Yoldaş Əliyev” çox rəsmi alınırdı. Bəzi adamlar kimi “Murad doxtur” desinmi? Amma bu müraciət formasından zəhləsi gedirdi. “Murad bəy”, – fikrindən keçdi. “Hə, bu ona yaraşar. Keçmişin qalıdır deyə “Murad bəy”, “Aydan xanım” kimi müraciətlərin kökünü kəsmişik. Yaxşı ki, son vaxtlar “xanım”ı bərpa ediblər”.

– Sizə nə olub? – Murad onun qarşısında dayanmışdı. – Nə yaman fikrə getmişiniz.

– Hə, bayaqdan fikirləşirəm ki, sizi necə çağırım.

– Sadəcə olaraq Murad deyin.

– Axı, yaxşı düşməz.

– Niyə yaxşı düşmür? İcazə versəniz mən də sizi Aydan çağıraram.

– Məmnuniyyətlə. – Aydanın üstündən elə bil ağır bir yük götürüldü.

– Su azalıb, amma qorxuram maşın çaydan keçə bilməyə.

- Məncə rahat keçərik. Gəlin yoxlayaq, – Aydan təklif etdi.
- Keçə bilməsək, onda?
- ...
- Yaxşı, siz deyən olsun, minin maşına, – deyə Murad razılaşdı. Aydan sevincək keçib yerini rahatladı. Murad maşını işə salıb düz çaya sürdü.
- Hə, gördüz, mən deyən oldu? – Aydan sevinclə səsləndi. Lakin bu sevinc çox çəkmədi. Su, çayın o biri sahilinin qumunu yuyub aparmışdı. Maşını ora çıxarmaq mümkün deyildi.
- Yaman yerdə axşamladıq, – Muradın qanı yaman qaraldı. O, maşının qapısını açdı. Gurultu ilə axan dağ çayı adamı vahiməyə salırdı. – Su maşını apara bilər, – deyə narahatlıqla əlavə elədi. Sonra isə çəkmələrini soyunub şalvarının balaqlarını çırmalamağa başladı.
- Nə etmək fikrindəsiniz? – Aydan təşvişlə soruşdu.
- Görüm bu diki bir təhər çıxı bilərəmmi? – Murad maşından düşdü. O, suyun içindəki iri daşları sahilin çıxıntısına daşımağa başladı, lakin su onları yuyub aparırdı. O, bir xeyli əlləşəndən sonra təzədən maşına mindi.
- Gərək düşüb qonşu kənddən traktor gətirək ki, maşını çıxartsın.
- Bəs mən çayı necə keçəcəyəm? – Aydan üşüyüb çiyinlərini qısdı. Murad heç nə deməyib Aydanın oturduğu tərəfdən maşının qapısını açıb əllərini ona uzatdı. Aydan onun fikrini anlayıb qızardı.
- Başqa çıxış yolumuz yoxdur, – deyib Murad onu cəld qucağına aldı.
- Ay aman, indi ikimiz də suya yıxılacağıq, – Aydan pərt oldu. Murad onu balaca uşaq kimi qucağında bərk-bərk tutmuşdu. Aydan əlləri ilə onun boynunu qucaqlamış, gözlərini yummuşdu. Qorxu hissini, çaya düşüb islanı biləcəyini, yad bir adamın qucağında olduğunu unutmuşdu.

Murad sahildə onu yerə qoydu. Aydan özünü günahkar hiss edir, nə isə demək istəyir, amma bu “nə isə”ni heç cür tapa bilmirdi. Murad onu intizardan qurtardı:

– Yorulmamısınızsa, gedək, – dedi.

Onlar meşənin içi ilə irəliləyirdilər. Murad çəkməsiz olduğundan ayağına tez-tez tikan batır, daş dəyirdi. Amma o, ağrıdığı bürüzə vermirdi. Nəhayət, gəlib kəndə çatdılar.

– Traktorçu mənim xəstəm olub, bizə “yox” deməz, – deyib Murad kəndin başlanğıcındakı birinci qapıda ayaq saxladı.

– Əli! – deyər çağırırdı.

Elə o dəqiqə qapı açıldı. 24-25 yaşlarında ucaboy, yarasıqlı bir oğlan, onun arxasınca isə yaşlı bir qadın bayıra çıxdı. Onlar həkimi bu görkəmdə görəndə təəccübləndilər.

– Axşamınız xeyir, doxtur. Bu nə haldır düşmüsünüz? Keçin içəri, bir az qızının, çay için.

– Sağ ol, Əli, tələsirik, imkanın varsa traktorunu işə sal, maşınım çayın içindədir.

– Axı yaxşı düşməz, bu qədər yolu gəlib qapıdan qayıtsanız eşidən-bilən bizə nə deyər? – Əli bir xeyli dil-ağız elədi. Anası da qonaqları qapıdan qayıtmaq istəmirdi. Lakin onların çox tələsdiklərini görüb həyətin qapısını açdı. Əli traktorunu işə salıb onları mindirdi.

Yol boyu Əli tez-tez dönüb Aydana baxır, amma onu söhbətə çəkməyə ehtiyat edirdi. Aydan onun baxışlarından narahat olub elə hey yerində qurcalanırdı. Bu qəribə vəziyyətdən çıxmaq üçün Murad Əlini söhbətə tutdu.

Mənzil başına gəlib çatanda maşını traktora qoşub böyük çətinliklə çaydan çıxartdılar. Bir azdan Muradla Aydan Əli ilə vidalaşdıq maşında yerlərini tutdular. Murad əlini ehmallıca Aydanın əlinə toxundurdu:

– Ora baxın!

Aydan dönəndə Əlinin lal-dinməz dayanıb onu süzdüyünü gördü, özünü itirib qızardı.

– Deyəsən sizə vurulub. – Murad bunu zarafatla demək istəyirdi, amma səsində qısqanclıq duyuldu.

– Sizə elə gəlir. – Nədənsə onun qısqanclığından Aydanın ürəyinə bir doğmalığı yayıldı.

Maşın gözdən itənə kimi Əli baxışları ilə onları müşayiət etdi.

Rayon mərkəzinə çatana kimi nə Murad, nə də Aydan dindi – hərə öz aləmində idi.

Mehmanxananın tuşunda Murad maşını saxlayıb Aydana düşməkdə kömək etdi. Onu otağa ötürüb:

– Siz istirahət edin, mən yüngülvari bir şam yeməyi təşkil edirəm, – deyib getdi.

Aydan tez paltarını dəyişdi, özünü səliqəyə saldı. Baş həkimin ciddi sifəti gözlərinin önündən çəkilib getmirdi. Onun üzünün cizgiləri, danışarkən hərdən qərribə tərzdə çiyinini dartması, danışıqı, hər şey fikrində bir də canlandı.

bir azdan qapı döyüldü. Murad iri bir məcməyi ilə içəri daxil oldu. İsti təndir çörəyini, soyutma toyuğu, pendiri, göyörtini süfrəyə düzdü. Bir azdan otağa çay gətirdilər. Aydanın yalnız indi yadına düşdü ki, acından ürəyi gedir. Yeməyə girişdilər.

– Ömrümdə belə iştahla yeməmişdim, – Murad şən səsle dəlləndi.

– Mən də, – deyə Aydan güldü.

Bir azdan Murad yerindən qalxdı.

– Sabah xəstəxanaya gələcəksinizmi?

– Əlbəttə.

– Səhər saat 9 tamamda sizi mehmanxananın bufetində gözləyəcəyəm. Gecəniz xeyrə qalsın. Qapını içəridən bağlamağı unutmayın.

Murad getdi. Şikayət məktubu yalnız indi Aydanın yadına düşdü. Ürəyində özünə güldü.

Həmişə gec yatıb tez durmağa adət etmiş Aydan bu gün nədən-sə yerinə tez girmək, düşüncələri ilə tək qalmaq istəyirdi. Soyunub yatağa uzandı, lakin gözlərinə yuxu getmədi. Səhərə kimi bu böyründən o böyrü üstə çevrildi, yalnız səhərə yaxın mürgülədi.

... – Baş həkimlə sevişməyə getmişdin? – Redaktorun baxışlarından nifrət yağdı.

– Onu sizə kim dedi? – Aydan heyratla soruşdu.

– Gözlərindən hər şeyi oxuyuram, redaksiyanın adını batırmaq istəyirsən? Sənin kimi jurnalist bizə lazım deyil. – Redaktor əlindəki bıçağı onun ürəyinə sancdı.

Gecəynən onu xəstəxanaya apardılar. Murad al qan içində olan Aydanı görüb heyratə gəldi, sonra əlini onun köksünə apardı, oradan ürəyini çıxarıb ovcuna qoydu. Laxtanı təmizləyib ürəyi yerinə qoyanda Aydan inildədi:

– Aman Allah, nə bərk ağrıtdınız...

Aydan yuxudan oyananda ürəyində bir ağırlıq var idi ki. Hamama keçdi, isti su gəlmirdi, soyuq suyu açıb düşün altına girdi, üşüyə-üşüyə çimib qurulandı. Sonra çəhrayı donunu geyinib bəzəndi. Səbirsizliklə saat 9-u gözləməyə başladı.

Səhər yeməyindən sonra ikilikdə xəstəxanaya yollandılar.

– Niyə yaxşı yatmamısınız? – Murad onun gözlərinin altındakı dairələrə işarə etdi.

– Nədən bildiniz?

– Həkim deyilik?..

– Özüm də bilmirəm niyə yata bilməmişəm.

Xəstəxana Aydanı heyran etdi. Kardiologiya və urologiya şöbələri ən müasir tibbi avadanlıqla təchiz olunmuşdu. Cərrahiyyə şöbəsində isə lazer aparatlarından istifadə olunurdu. Ucqar dağ rayonunda belə xəstəxana görəcəyini ağılna belə gətirməyən Aydan hər şeyə sonsuz maraqla tamaşa edirdi. Saat 11-də Murad onunla xudahafizləşib cərrahiyyə əməliyyatına getdi.

– Bəlkə mən tamaşaçı kimi iştirak edirəm? – deyərək Aydan onun arxasınca səsləndi.

– Nə danışırırsınız, sizin yanınızda işləyə bilərəm? – Murad cavab verdi və nədənsə qızardı. Sonra isə:

– Sizi kabinetimdə gözləyəcəyəm, – deyə əlavə etdi.

Aydan cərrahiyyə şöbəsinin müdiri Tofiq Səlimovun otağına daxil olanda onun televizorla əlləşdiyini gördü.

– Sizə mane olmadım ki?

– Xeyr, Aydan xanım, buyurun içəri. Cərrahiyyə əməliyyatına televizorla baxmaq istəyirsinizmi?

– Əlbəttə, – Aydan sevinclə bildirdi.

Bir azdan cərrahiyyə əməliyyatı başlandı. Aydan diqqətlə, gözlərini qırpmadan ekrana – Muradın əllərinə baxırdı.

– Birinci dəfədir cərrahiyyə əməliyyatına tamaşa edirsiniz? – Tofiq Səlimov soruşdu.

– Bəli.

Əməliyyat başa çatanda Aydan xudahafizləşib həyətə düşdü. Xəstəxanadan çıxıb mehmanxanaya tərəf getməyə başlayanda yanında bir maşın dayandı.

– Əyləşin, sizi aparım, – deyə Tofiq Səlimov qapını açdı.

– Lazım deyil, çox sağ olun.

Tofiq Səlimov maşından düşüb onun qarşısına gəldi, qapını açıb elə ısrarla onu maşına dəvət etdi ki, oturmaqdan başqa əlacı olmadı.

– Rayonumuza öz xoşunuzla gəlmisiniz, yoxsa göndəriblər?

Sual Aydanın xoşuna gəlmədi:

– Bunun bir əhəmiyyəti varmı?

– Bu tərəflərə öz xoşu ilə az adam gəlir. Yəqin xəstəxanamız haqqında siqnal almısınız.

– Hə, elə şey var.

– Mən dedim də, – Tofiq özündən razı halda gülümsədi. Sonra isə kağıza bükülmüş bir bağlamanı ona uzatdı:

– Xahiş edirəm bu kiçik hədiyyəni qəbul edin. – Aydanın təəccübləndiyini görüb: – Elə bir şey deyil, fransız ətridir –

“Fridji”dir, – dedi. – Sizin kimi gözəl xanım mənim maşınıma birinci dəfədir minir.

– Saxlayın! – Aydanın amiranə səsi onu çaşdırdı.

– Xətrinizə dəydim? – Tofiq pərt olmuşdu.

– Mən çatdım, saxlayın, – Aydan soyuqqanlılığını əldən verməməyə çalışdı.

Maşın dayananda Aydan bağlammanı oturacağın üstünə qoydu, heç nə deməyib tələsik addımlarla mehmanxanaya sarı getdi.

Otaqda paltarlı halda yerinə uzandı. Telefon bir neçə dəfə səsləndi. Şübhəsiz ki, Murad idi, onu axtarırdı. Dəstəyi götürmədi. Bir azdan o, dərin, sakit bir yuxuya getdi.

Qapının döyülməsinə yuxudan oyandı. Tez yerindən qalxıb qapını açdı – Murad idi. O, Aydanın səliqəsiz halda çiyinlərinə dağılmış saçlarına, yuxulu gözlərinə heyranlıqla tamaşa edirdi. Aydan onun baxışlarına davam gətirə bilməyib gözlərini yayındırdı.

– Harada idiniz? Sizi axtarmadığım yer qalmayıb. Bəlkə xətrinizə dəymişəm? – Murad təşvişlə soruşdu.

– Yox, yox, yorğun idim, gəldim ki, bir az dincəlim, yuxu məni apardı.

– Heç bilirsiniz saat neçədir?

Rayona gələndən Aydan zaman, vaxt məfhumunu yadından çıxarmışdı. İndi də axşam saat 8-in yarısı olduğunu biləndə təəccübləndi.

– Görürsünüzmü, şam vaxtıdır. İcazə versəniz...

– Mən hazır, – Aydan qayğısız halda cavab verdi.

– Necə məsləhət görürsünüz, idarə maşınında gedək, yoxsa mənim maşınımda?

– Nə fərqi var? – Aydan üçün bunun doğrudan da heç bir əhəmiyyəti yox idi. Təki bir yerdə hara isə gedəytilər. Təki Muradla bir yerdə olaydı, təki onun səsini eşidəydi.

– Onda sizə 15 dəqiqə vaxt verirəm. Geyinib aşağı düşün.

Murad pilləkənləri qaça-qaça düşdü. Onun otaqdan çıxması ilə Aydanın sevincindən əsər-əlamət qalmadı. “Aman Allah, mən nə edirəm? Mənə nə olub? Bu nə yelbeyinlikdir? Mənə yaraşarmı, tanımadığım yad bir kişi ilə hara isə gedim?” – deyə fikirləşdi. Amma daxilindəki başqa güclü bir hissə ona ayrı şey deyirdi. O, bu hissə təslim oldu, geyinib çantasını çiyindənən aşırıdı.

Ağ rəngli “Jiquli” aşağıda onu gözləyirdi. Aydan keçib arxada oturdu. Maşın yerindən tərپənəndə maqnitofonda qəmli bir mahnı səsləndi. Aydan mahnını dinləyə-dinləyə gözünün altından Muradın çallaşmış saçlarını seyr edirdi. Birdən onda qərribə bir istək oyandı. Əlləri ilə Muradın boynuna toxunmaq istədi. Elə bu vaxt onların baxışları güzgüdə toqquşdu.

– Nə barədə fikirləşirsiniz? – Murad soruşdu.

– Fikirləşirəm ki, nə gözəl mahnıdır...

– Hə?

– Belə musiqiyə qulaq asanda adam musiqinin içində ölmək istəyir.

– Qərribədir, – Murad dönüb ona baxdı. – Belə bədbin şeylər fikrinizə hardan gəlir?

– Əksinə, bu arzum nikbinlikdən doğur.

– Niyə soruşmursunuz sizi hara aparıram? – Murad bu dəfə güzgüdə onun gözlərinin içinə baxdı. Aydan onun baxışlarından titrədi.

– Bir yaxşı yerə, şam yeməyinə, – Aydan cavab verdi, hər ikisi güldü.

Bir xeyli danışmadılar.

– Bilirsiniz nə barədə düşünürəm? – Sükutu yenə Murad pozdu.

– Xeyr. – Aydan təqsirkar tərzdə cavab verdi.

– Düşünürəm ki, qadında gözəlliklə ağıl birləşəndə, o, əlçatmaz olur.

Aydan cavab vermədi.

– İlk dəfədir sizin kimi qıza rast gəlirəm.
– Yəqin fikirləşirsiniz ki, bu necə qızıdır, tanımadığı kişi ilə gecə vaxtı səfərə çıxmağa razı olub.

– Sizin sənətinizin xüsusiyyəti belədir...

İstirahət zonasından şən musiqi sədaları ucalırdı. Adamlar iki-bir, üç-bir gəzişirdilər.

– Hamı ilə oturaq, yoxsa ayrıca? – Murad soruşdu.

– Ayrıca, qoy nə sizi tanışınlar, nə məni, rayon yeridir.

Məşənin içində, yaşıl talvarın altındakı stolun arxasında əyləşdilər. Aydan özünü göyün yeddinci qatında hiss edirdi. Elə bil Muradı çoxdan, lap çoxdan tanıyırdı.

– Nə yeyəcəksiniz? – Ofisiant üzünü Aydana tutdu.

– Nəyiniz var?

– Toyuq kababı, quzu kababı, lülə, basdırma...

– Balıq varınızdır?

– Necə balıq?

– Axının əksinə üzən.

– Xeyr, eləsindən yoxdur.

– Onda hansından varsa, ondan götürün.

Bir azdan ofisiant qızardılmış balıqla içəri girəndə Aydan sevinclə səsləndi:

– Bəs deyirdiniz axının əksinə üzən balıq yoxunuzdur?

– Bacı, bu faredir.

– Farel axının əksinə üzür də... Əslində bütün balıqlar belə üzür. – Aydanı qəribə bir sevinc bürümüşdü.

– Nuş olsun, – deyər pərt olmuş ofisiant otaqdan çıxdı.

Murad şampan şərabını açıb badələrə süzdü. Onlardan birini Aydanın, o birini isə özünün qabağına qoydu.

– Aydan, siz mənimçün elə bil aydan gəlmiş adamsınız. Cəmi iki gündür tanış, amma elə bil uzun illərdir sizi tanıyıram. İstəyirəm bu badələri sizinlə tanışlığımızın və gözəlliyinizlə aqlınızın düz mütənasibliyinin şərəfinə qaldıraq.

– Çox tərifləməyin.

– Xeyr, mən sizi tərifləmirəm, demirəm ki, siz idealsınız, yəqin çatışmayan cəhətləriniz də var.

– Bu mövzuda gözəl bir mahnı var. Nərminə Məmmədova oxuyur, – deyə Aydan astadan oxudu:

Demirəm ki, sən çiçəksən, gülsən, ya nəsən.

Bircə bunu bilirəm ki, ürəyimcəsəm.

– Gözəl oxumağınız da varmış, – Murad zarafat qarışıq heyrətlə dedi.

– Murad, yəqin dünəndən bəri fikir vermisiniz, biz jurnalistlər hər cür adamlarla, hər cür şəraitdə görüşməli oluruq. Qadın jurnalist üçün bu, xüsusilə çətindir. Heç də hamı onu düzgün başa düşmür. Amma nədənsə mənə elə gəlir ki, siz adamı bir baxışdan anlayırsınız. Ona görə də yanınızda özümü rahat hiss edirəm.

– Sənətinizi çox sevirsiniz?

– Hə, amma bu gün sizə paxıllığımı tutdu. Həkim olmadığıma təəssüfləndim.

– Niyə ki?

– O cür çətin cərrəhiyyə əməliyyatı aparmaq, demək olar ki, ölümə məhkum adamı yenidən həyata qaytarmaq savab işdir.

– Nə bildiniz ki, əməliyyat ağır idi? – Murad maraqla soruşdu.

– Tofiq Səlimovun otağından televizorla sizə baxırdım.

– Nə danışırırsınız? – Murad elə təəccübləndi ki, əlindəki çəngəl tappılı ilə boşqabın içinə düşdü.

– Bəli, düz iki saat sizə tamaşa etmişəm.

– Bezmədiniz?

– Əsla yox. Sizi iş başında görmək mənim üçün çox maraqlı idi.

– Bəs niyə məni gözləməyib getdiniz?

– Heç bilmədim niyə, amma birdən-birə özümə acığımı tutdu. Fikirləşdim ki, camaat gör necə ciddi işlərlə məşğuldur.

– Hamı sizə həsəd aparır, siz isə başqasına. – Murad gülümsədi.

Onlar əhəmiyyətsiz şeylərdən danışırıldı, amma bu əhəmiyyətsiz şeylər hər ikisini yaman əyləndirirdi. Bir bəhanədən uğunub gedirdilər.

– Bəlkə tərpenək? – nəhayət, Aydan təklif etdi. – Yoxsa mehmanxananı bağlayarlar, eşikdə qalaram.

– Necə istəyirsiniz... – Murad ayağa qalxdı.

Sakit, ılıq may gecəsi idi. Aydanın ürəyini anlaşılmaz duyğular bürümüşdü. O, bu duyğulardan baş açma bilmirdi. Gözləri qərribə tərzdə alışıb-yanırdı. Görəsən Murad bunu hiss edirdimi? Bir azdan mehmanxanaya qayıdacağını, dörd divar arasında uzun bir gecə keçirəcəyini düşünəndə ürəyi qısıldı. Murad bunu duymuş kimi:

– Hava elə gözəldir ki, adam heç evə getmək istəmir, – dedi.

– Ürəyimdən xəbər verdiniz. – Aydan səsləndi.

– Onda maşını bir kənardə saxlayıb gəzək, yaxşımı? – Murad yeniyetmə çevikliyi ilə maşının sükanının arxasına keçdi. Bunu elə sevinclə, elə cəld etdi ki, Aydan uğunub getdi.

– Niyə gülürsünüz?

– Sükanın arxasına əmri yerinə yetirən əsgər kimi keçdiniz.

– Gözəl qadının hər sözü ağıllı kişi üçün komandirin əmri kimidir, – deyər Murad özündən razı halda cavab verdi.

– Kaş biləydiniz bu “gözəl qadın” ifadəsindən nə qədər acığımı gəlir, – Aydan bunu incik dedi.

Murad cavab verməyib maqnitofonun düyməsini basdı. Bayaqqı qəmli mahnı bir də səsləndi. Hər ikisi dinməzəcə mahnının sözlərinə qulaq asırdı:

*Kimilər gəlidi, kimilər keçdi həyatımdan,
Ən gözəli sənin qədər sevilmədi.
Kimilər gəlidi, kimilər keçdi...*

– Bu iki gündə sizə elə öyrəşmişəm ki, ömrümdə heç kəsə belə bağlanmamışam. Fikirləşəndə ki, bu görüşün sonu olacaq, az qalırım dəli olam. – Murad az qala pıçıltı ilə danışdı.

– Sizə elə gəlir, çünki hələlik buradayam. Mən çıxıb gəndəndən sonra bəlkə də bir-iki gün xiffət çəkdiyiniz, haqqımda düşündünüz, amma üç gündən sonra hər şey yadınızdan çıxacaq. Bir həftədən sifətim hafizənizdən silinəcək. Bir aydan isə şəhərdə məni görəndə tanımayacaqsınız. – Aydan bunları elə sakit, elə arxayın deyirdi ki, elə bil bunun belə olacağına tam əmin idi. Səsinin soyuqluğu, məntiqinin amansızlığı birdən onu titrətdi. Təsəvvürünə gətirdi ki, şəhərdə Muradla rastlaşıb, onu danışdırmaq, hal-əhval tutmaq istəyir, lakin Murad onu tanımayıb yanından keçir. – Bəli, bu, belə olacaq, – deyə o, qətiyyətlə əlavə etdi.

Məşənin kənarına çatanda Murad maşını cığıra sürüb saxladı.

– Gəlib çatdıq, – deyə arxaya döndü.

– ...

– Niyə birdən-birə qəmləndiniz?

Aydan özü də bilmirdi birdən-birə ona nə olub. Elə halda idi ki, Murad bu sualı bir də təkrar etsəydi, hönkürüb ağlayacaqdı. Amma o, ağlamaq istəmirdi.

Birdən məşənin dərinliyindən qu-qu quşunun səsi gəldi: “Qu-qu, qu-qu, qu-qu...”

Uşaqlıqda olduğu kimi indi də bu quşun səsi onda kədər oyatdı.

– Eşidirsinizmi, qu-qu quşu oxuyur. – Aydan quşu hürkü-dəcəyindən ehtiyat edirmiş kimi pıçıltı ilə dilləndi. – Gəl məşindən düşüb diqqətlə ona qulaq asağ.

Murad düşüb məşinin arxa qapısını açdı, onun qolundan tutub düşürtdü. İndi qu-qu quşunun səsi lap yaxından gəlirdi.

– Uşaq vaxtı qu-qu quşunun səsi gələndə həmişə ağlayardım. Kənddə evimizin yanından meşə başlanırdı. Uşaqlar bu quşla bağlı elə qorxulu şeylər danışırdılar ki, qaranlıq düşəndə meşəyə girməyə qorxurdum. Bir dəfə inəyimiz itmişdi. Hamımız onu axtarırdıq. Mən azıb yolu itirdim. Birdən qu-qu quşunun səsi gəlirdi. Qorxub elə bərkdən ağlamağa başladım ki, anam səsimi eşidib qaça-qaça yanıma gəlirdi. Məni qucaqlayıb sakitləşdirdi, sonra isə danışdı ki, qu-qu vəfalı quşdur, haçansa sevgilisini itirib, həmin gündən qarış-qarış meşəni gəzib onu səsləyir, “qu-qu, qu-qu” onun axtarış səsidir. Mən sakitləşdim və anamın sözlərinə inandım. O vaxtdan mənim bu quşa yazığım gəlir. Həmişə fikirləşirəm, görəsən qu-qu quşu sevgilisini haçan tapacaq? Əgər tapsa, mahnısını dəyişəcəkmi?

Murad diqqətlə qulaq asırdı. Onlar ağacların budaqlarını əlləri ilə aralaya-aralaya cığırla irəliləyirdilər. Oyanan torpağın, tər yarpaqların qoxusu “gəl-gəl” deyirdi.

– Heç vaxt meşədə bu vaxt olmamışam. Həmişə mənə elə gəlib ki, gecə buralar qorxulu olur, amma sən demə gecə meşə gözəl olurmuş, – Murad heyranlıqla dilləndi. – Bu gözəlliyi mənimçün siz kəşv etdiniz. Buna görə sizə minnətdaram.

– Ayy!!! – Aydanın ayağı kötüyə ilişib yıxıldı. Lakin o, ağrıdan ufuldamaq əvəzinə gülməyə başladı. – Yıxılmasaydım, Allah bilir, haracan gedəcəkdik. Meşə siz düşündüyünüz qədər də qorxusuz deyil. Bu saat ətrafda o qədər vəhşi heyvan dolaşır ki... – Muradın ona diqqətlə qulaq asdığını görən Aydan güldü:

– Hə, nə oldu, qorxutdum sizi?

– Sizinlə adam heç nədən qorxmaz, – deyə Murad onun yanında oturanda üzünü Aydanın saçlarına toxundu, başı gicəlləndi. Bu, adamı keyidən, taqətdən salan, bədəninə uçunduran bir qoxu idi. Murad bədəninə onu halsızlaşdıran bir istəyin dolaşdığını hiss etdi. Fikrindən yanında oturmuş bu gözəl qızı qucaqlamaq, oxşamaq, öpmək keçdi. Əlini uzadıb Aydanın əlini ovcuna almaq istəyirdi ki, o, çiyinə dağılmış saçlarını arxaya atdı. Bu zaman saçları yenidən onun üzünə toxundu. Murad üzünə yerə uzandı.

– Sizə nə oldu?

Murad Aydana cavab vermədi. Aydan yerindən qalxıb məsinə sarı getməyə başladı. O, qərribə halda idi: əllərində Muradın əllərinin, dodaqlarında onun dodaqlarının istisini hiss edirdi. Sinəsində şirin bir ağrı gəzirdi. Qərribədir, Muradın əli ona dəyməmişdi, amma bu olmamış təmasdan başı gicəllənirdi. Əgər Murad oturduqları yerdə əlini ona uzatsaydı, müqavimət göstərməyəcəkdi, onun istəyinə sözsüz tabe olacaqdı. Sabah bəlkə də buna peşman olacaqdı, bəlkə də ömrü boyu özünü danlayacaqdı. Amma bütün bunlar sabah olacaqdı, bu gün isə Muradın əlləri onun əllərinə toxunsa, o, özünü unudacaqdı. Kimliyi, nəçiliyi, harada, kiminlə olduğu yadından çıxacaqdı.

Arxadan ayaq səsləri eşidildi, Aydan dönüb baxdı, Muradın gözləri sanki dil açıb danışdı. Aydan yavaşca, yalvarıcı səslə:

– Gedək, Murad, gedir, – dedi.

Murad heç nə demədən keçib məşını işə saldı. Onun görkəmindən kədər yağdı. Maqnitofonda bayaqkı mahnı səsləndi:

*Kimlər gəldi, kimlər keçdi həyatımdan,
Ən gözəli sən qədər sevilmədi.
Kimlər gəldi, kimlər keçdi...*

Murad sükanın arxasında, Aydan isə arxadakı oturacaqda sakitcə oturub mahnının həzin melodiyasının tilsiminə düşmüşdü. Heç biri araya çökmüş qəmli sükutu pozmağa ürək eləməirdi, hərə öz sirli aləminə dalmışdı. “Görəsən indi Murad nə barədə düşünür?” – deyə Aydan öz-özünə sual verdi. “Aydan nə haqda fikirləşir?” – sualı Murada dinclik vermirdi. Heç biri buradan çıxıb getmək istəməirdi. Əslində onların bundan artıq qorxduqları ikinci şey yox idi.

Aydan Murada hiss etdirmədən qolundakı saata baxdı: gecə saat 3-ün yarısı idi. Ömründə ilk dəfə vaxta əhəmiyyət vermək istəmədi. Bu an saatın ondan ötrü heç bir əhəmiyyəti yox idi. Beləcə, Muradın yanında oturmaq, heç nə demədən, heç şey danışmadan xəyala dalmaq necə də gözəl olardı. Bu adam elə ilk görüşdən onu öz cazibə sahəsinə salmışdı, indi bu sahədən çıxmaq olduqca çətin idi. Əslində buna heç cəhd də göstərmirdi, əksinə, özü könüllü şəkildə həmin cazibə dairəsinə daxil olurdu.

– Bir azdan dan yeri ağaracaq... – Aydan sükutu pozdu. Amma ona elə gəldi ki, bu sözləri dili dedi, ürəyi isə tamam başqa sözlər pıçıldaırdı: “Geri qayıtmayaq, yoxsa dan yerinin ağarmasına tamaşa edə bilmərik”.

– Hə, dan yerinin ağarmasına az qalıb... – Muradın kədərinə sevinc qarışdı. – Əgər qayıtsaq, bu gözəl mənzərəni görə bilməyəcəyik, – dedi.

Onlar bir xeyli susdular. Sonra Murad qərribə tərzdə ona dedi:

– Sehlənməkdən qorxmursunuzmu?

Aydan təəccüblə ona baxıb cavab vermədi. Bir azdan:

– Son dəfə səhəri haçan qarşılamısan? – O, nə vaxt “sən”ə keçdiyini hiss eləmədi.

– Yadımdan çıxıb, yəqin ki, lap çoxdan, uşaqlıqda. Bəs sən?

– Mən də uşaqlıqda, deyəsən o vaxt on yaşım vardı.

– Gəl məşindən düşək, – Murad təklif etdi. Aydan elə bil bunu gözləyirdi.

Bayaqkı bürküdən, istidən əsər-ələmət qalmamışdı. Aydan üşüyüb büzüşdü, Murad da üzünə dəyən sübh yelinin xoş təmasından çiyinlərini qısdı. Hərəsi məşinin bir tərəfində dayanıb üfüqə tamaşa edirdi.

– Gəzişək, yoxsa üşüyərək, – deyə Aydan səsləndi.

– Ayaqların donacaq, – Murad xəbərdarlıq elədi.

– Ayaqlarımdan eybi yoxdur, amma çəkməm heyif olacaq, – deyə Aydan onları ayağından çıxardı. Bumbuz şəh ayaqlarına toxunanda üşürgələndi.

– Geyin, xəstələnersən.

– Çəkməmsə təzə qalar. – Aydan bunu zarafatla deyib çəmənləkdə qaçışmağa başladı. Artıq o, soyuğu hiss etmirdi, bayaqkı kədərindən də əsər-ələmət qalmamışdı. Onun bu əhval-ruhiyyəsi Murada da sirayət elədi.

Birdən Aydanın əli yaxınlıqdakı iri çətirli akasiya ağacının budağına toxundu, şəh yağış kimi üstünə ələndi.

Murad qəhqəhə çəkdi:

– Sənə belə lazımdır!

Aydan cavab vermədi, Muradın böyründəki cökə ağacının budağından dartıb kənara qaçdı. Muradın ağ köynəyi tamam yaş oldu. Bunu görəndə Aydan uğunub getdi. Murad “Ay səni!” – deyib onun dalınca qaçdı, amma Aydan elə cəld, elə çevik idi ki, ona çatmaq mümkün deyildi.

– Ora bax, ora! – Aydan üfüqə işarə elədi.

Uzaqda, meşənin üstündə üfüq açıq çəhrayı rəngə boyanmışdı. Bu çəhrayı dairə yavaş-yavaş böyüməyə, tündləşməyə başladı, sonra üfüqə qızartı çökdü. Qızartı yayıldıqca, səmada qərribə bir gözəllik əmələ gəlirdi.

Onlar sevinc dolu heyrətlə dan yerinin sökülməsinə tamaşa edirdilər. Bir azdan sapsarı günəş yavaş-yavaş, tələsmədən üfüqdən qalxdı, ətrafa uzun, sarı, parlaq şüalar yayıldı.

– Ura! Səhər açıldı! – Aydan sevinclə əl çaldı. Murad əllərini yerə qoyub pişik kimi arxası üstə hoppandı. Bunu bir neçə dəfə təkrar elədi.

– Bıy, sən belə şeylər də bacarırsanmış! – Aydan təəccübünü gizlədə bilmədi.

– Bəs nə bilmişdin, papaq altı oğullar var. – Murad zara-fatından qalmadı.

– Ay aman, ömrümdə belə şey görməmişdim! – Aydan gözünün qabağında ləçəkləri bir-birindən aralanan ağ zanbaqları ona göstərdi. Ətrafdakı zanbaqlar bir-bir açılır, ətirliəri ilə onların başlarını gicəlləndirirdi.

Bir azdan arıların, böcəklərin vızılıtsı aləmi bürüdü. Sonra quşların şən civiltisi cırcıramaların cırıltısına qarışdı. Haradansa uçub gəlmiş kəpənəklər özlərini ağ zanbaqlara çatdırmışdı.

– İndi səninçün gül yığacağam, – deyər Murad səsləndi.

– Nə danışırısan, lazım deyil.

– Niyə ki?

– Yazıq deyillər? Niyə onların kiçik ömürlərinə qıyırsan? Yaxşısı budur gəl zanbaqları qoxlayaq, görək hansı daha ətirlidir. – Aydan əyilib onları növbə ilə qoxlamağa başladı. Murad da ona qoşuldu. Bir azdan:

– Mənasız məşğuliyyətdir, hamısının ətri eynidir, – deyib dikəldi.

– Nə danışırısan? Gəl bu iki zanbağı qoxla görüm, – deyər Aydan onunla razılaşmadı. Murad onun dediyi kimi etdi.

– Hə, nə oldu?

– Eyni şeydir.

– Xeyr, elə deyil, bu iri zanbağın ətri kəskindir, bu balacanınsa zərif. Güllər də adamlar kimidir, hərənin öz ətri var.

– Bunu ciddi deyirsən?

– Əlbəttə.

– Qəribə qızsan. – Murad bunu ciddi dedi.

– Gəl kürəyimizi qızdırmaq, – Aydan təklif etdi.

Onlar şəhi quruyub tərəvətlənmiş otların üstündə oturub ordan-burdan danışdırlar. Hər ikisi özünü göyün yeddinci qatında hiss edirdi.

– Ayağın bərəkətlidir, – deyə Murad birdən-birə haradansa gəlib göyün üzünü örtmüş iri bulud topasını ona göstərdi. Bircə dəqiqənin içində bayaqkı mənzərədən əsər-ələmət qalmadı. – Tez ol, özümüzü maşına çatdırmaq. – O, Aydana ayağa qalxmağa kömək etdi. Qaçaqqa gəlib özlərini maşına çatdırdılar.

– Bıy, çəkməm qaldı! – Aydan düşüb otların içindən onları götürüb yenidən maşına mindi.

Yenicə yola düşmüşdülər ki, təkəm-seyrək, ip-iri yağış damcıları maşının damında qəribə bir dambadurum saldı. Bu, bir xeyli davam elədi. Maşın meşədən aralananda səs-küy çoxaldı. Yağış elə gurultu yaratdı ki, Aydan əlləri ilə qulaqlarını qapadı.

Bir azdan maşının şüşələrindən şırıltı ilə sular axırdı. Sonra yağış bir az da gurlaşdı, elə bil kimsə göydə nəhəng su şırnağının ağzını açmışdı. Yağış elə yağırı ki, sanki indicə düz-dünyanı suya qər qədəcəkdi. Yarım saatın içində dörd tərəfdə irili-xırdalı, saysız-hesabsız gölməçələr əmələ gəldi.

– Deyəsən yağış məni gözləyirdi. Rayona ayağım dəyəndən kəsmək bilmir ki... – Aydan deyindi.

– Buraların təbiəti belədir, yağışsız günümüz olmur, – Murad izah elədi.

Maşından ətrafı seyr edirdilər. Yağış yarımca saat da bu sürətlə yağsaydı, yəqin ki, buralardan keçib getmək mümkün olmayacaqdı.

– Daha sürmək olmur, – deyə Murad mühərriyi söndürdü. – İrəlini görmürəm, qorxuram gölməçəyə batıb yolda qalaq.

– Heç olmasa maşını yoldan qırağa çəkəydin, – Aydan dil-ləndi, amma başa düşürdü ki, indi yoldan kənara çıxmaq ol-duqca təhlükəlidir.

Yağışın sürəti bir az da artdı, indi ona külək də qarışmış-
dı. Var-gücü ilə maşını yırğalayan küləyin vıyılması, yağışın
gurultusu vahimə yaradırdı.

– Qorxma, yaz yağışıdır, çox sürməz, on-on beş dəqiqəyə
kəsəcək, – Murad onu sakitləşdirdi.

– Nədən bilirsən ki, tez kəsəcək?

– Buna ayı yağışı deyirlər.

– Ayı yağışı niyə? – Aydan qəsdən Muradı danışırdı, onun fikirlərinin istiqamətini dəyişdirməyə çalışırdı.

– Deyirlər, ayı balalayanda belə yağış yağır.

– Bəs ayı hardadır?

– Meşədə.

– Hansı meşədə?

– İndicə bizim olduğumuz meşədə.

– Gedib ayının balasına baxaqmı?

– Axı meşə böyükdür, həm də ayının mağarası adamlardan uzaq yerdə olur. – Murad ona eyni tonda cavab verirdi. Bu sual-cavab hər ikisini əyləndirirdi.

– Yaman yerdə axşamladıq, belə getsə sel maşını apara bi-lər, – Muradın səsində həyəcan qarışmışdı. O, mühərriyi təzə-dən işə saldı, onu yavaş-yavaş sürməyə başladı. Elə ağır-ağır gedirdilər ki, elə bil maşında yox, tısbağa üstündə oturmuş-dular. Həyəcanla, əsəbləri tarıma çəkilməmiş halda gözlərini yola dikmişdilər. Elə bil diqqətlərini bir balaca yayındırsay-dılar, maşın aşacaqdı.

Yağış qəfil başladığı kimi, qəfil də kəsdi. Sonra külək də yavaşdı, azca keçmiş tamam çəkildi. Birdən elə bil göyü iki yerə böldülər: içindən sapsarı günəş çıxdı. Əvvəlcə zəif-zə-if şölələndi, getdikcə qızartısı çoxaldı. Bir azdan isə onun

qaynar şüaları maşının pəncərəsindən onların üzünü yandırmğa başladı.

Günəş şüaları ətrafa yayıldıqca seldən sonra əmələ gəlmiş gölməçələrin suyu onların gözünün qabağında buxarlanıb havaya qalxmağa başladı. Aydan birdən həyəcanla qışqırdı:

– Ora bax! Ora bax!

– Nə olub? – Murad maraqla onun nişan verdiyi səmtə boylandı.

– Göy qurşağı!

Elə heyrətamiz, elə əfsunedici mənzərə idi ki, maşından düşüb ona tamaşa etməyə başladılar. Çəhrayı, bənövşəyi, mavi, sarı, narıncı rənglərdən əmələ gəlmiş qövs yolun kənarından dağın ətəyinə kimi uzanmışdı.

– İndi gedib göy qurşağının ayağından yapışacağam, – deyərək Aydan dikdən aşağı endi, bir xeyli gedəndən sonra çaşqın halda yan-yörəsinə boylandı. Bunu elə məzəli etdi ki, Murad qəhqəhə çəkdi, sonra isə ciddi halda dedi:

– Deyirlər göy qurşağını nə az, nə çox, beş dəfə görənlər adam həyatda xoşbəxt olur.

– Sən neçə dəfə görmüsən?

– İki dəfə.

– Mən isə beş dəfədən də çox, – Aydan bunu fəxrlə dedi.

– Deməli sən xoşbəxtlər xoşbəxti olacaqsan.

– Mən balaca olanda nənəm mənə tez-tez göy qurşağından, onun üstündə göyün yeddinci qatına qalxan qəhrəmanlardan nağıllar danışardı. Amma göy qurşağını nənəm mənə nə qədər gözəl təsvir etməyə çalışsa da onu təsəvvür edə bilmirdim. Bir dəfə necə oldusa nənəm mənə əsl göy qurşağını göstərdi. Başımın üstündən sallanmış alabəzək qövsü görəndə əvvəl heç nə başa düşmədim. Bir xeyli ona tamaşa edəndən sonra anladım ki, bu, arzusunda olduğum, yolunu həsrətlə gözlədiyim, nənəmin heyranlıqla haqqında mənə danışdığı

yeddi rəngli göy qurşağıdır. Mən qiymətli xəzinə tapmış adam kimi sevincimdən atılıb-düşürdüm.

Aydan bunları deyib susdu. Göy qurşağı bayaqkı kimi hərəkətsiz halda öz əzəmət və gözəlliyini nümayiş etdirməkdə idi. Yağışdan sonra bir az da tərəvətlənmiş yamyaşıl otlar, ətirli çöl çiçəkləri, ağaclar, kollar – hər şey olduqca gözəl idi. Ətrafda qəribə bir sakitlik hökm sürürdü. Təkcə təbiətdə yox, Aydanın varlığında, ürəyində də bir sakitlik, rahatlıq var idi. İlk dəfə idi ki, özünü qayğısız hiss edirdi. Nə şəhərin səs-küyü, nə işlə əlaqədar nigarançılıq, nə də başqa düşüncələr onu narahat edirdi.

Onlar rayon mərkəzinə çatanda artıq günortadan xeyli keçmişdi. Mehmanxananın yanında Aydan:

– Sağ ol, Murad, – dedi. Sonra isə əlavə elədi: – Xahiş edirəm məni yola salma.

– Haçan görüşəcəyik?

– Sabah.

– Bəs bu gün?

– Bu günün görüş planını artıqlaması ilə yerinə yetirmişik.

Aydan mehmanxananın ikinci mərtəbəsinə qalxanda pilləkənin başında Tofiq Səlimovun var-gəl etdiyini görüb qanı bərk qaraldı. Nədənsə bu adam elə ilk görüşdən xoşuna gəlməmişdi: onun xırda gözlərinin dərinliyində nə isə bir xəyanət gizlənmişdi. Aydanın ürəyi sıxıldı, bayaqkı şən əhval-ruhiyyəsinədən əsər-əlamət qalmadı. Amma bunu gülə-gülə ona doğru addımlayan, qəribə bir “mehribanlıqla” onu salamlayan baş həkim müavininə hiss etdirməməyə çalışdı. Salamını dodaqucu alıb öz otağının qapısını açmaq istəyirdi ki, Tofiq Səlimovun səsi eşidildi:

– Aydan xanım, xeyir ola, hardan belə?

Aydan sərt baxışlarla onu süzdü, lakin cavab verməməyi üstün tutdu.

– Olmaya bizim Murad doxturla gəzməyə getmişdiniz? – Müsahibinin danışiq tərzi Aydanın xoşuna gəlmədi, hirsini boğub onun nə demək istədiyini gözlədi. – Murad doxtura o qədər də inanmayın. Özünü təmizə çıxarmaq üçün hər vasi-təyə əl atmağa hazır olan adamdır.

– Sizə nə lazımdır?

– Sizinlə söhbətim var.

– Söhbət üçün əcəb vaxt tapmışınız.

– Sizi səhər saat 7-dən gözləyirəm.

– Başa düş bilmirəm, sizin mənimlə nə söhbətiniz ola bilər? Səhv etmərsə, biz dünən tanış olmuşuq.

– Aydan xanım, hirsənməyin, sizinlə işlə əlaqədar danışmaq istəyirəm.

– Nə işlə? – Aydan təəccübləndi.

– Sizin yoxlamağa gəldiyiniz məktubu nəzərdə tuturam.

– Nə dediniz? – Aydan qulaqlarına inanmadı. – Nə bilirsiniz ki, mən məktub yoxlayıram?

– Onu bilməyə nə var ki? – Tofiq Səlimov özündən razı halda cavab verdi.

Qarşısındakı bu adamın marağı Aydana indi məlum oldu.

– Məktubda imza niyə qoymamısınız?

– İstəmədim adım hallansın.

– Axı əvvəl-axır hamı bundan xəbər tutacaq.

– Necə xəbər tutacaq ki?

– Mən yazacağam ki, baş həkimə böhtan atmısınız.

– Psixoterapiya kabinetində olmusunuzmu?

– Sabah olacağam.

– Onda kimin böhtançı olduğu barədə sabah danışarıq. Hələlik isə bunu götürün.

– O nədir elə?

– Dünən ətri mağasında qoymuşdunuz.

– Ay yoldaş, götürün ətri, çıxın gedin buradan! – Aydanın hövsələsi daraldı. Lakin müsahibi halını da pozmadı:

- Tək ətir deyil, burada min manat pul da qoymuşam.
- Niyə? – Aydan heyrətə gəldi.
- Qonağa hörmət etmək bizim borcumuzdur. Bu qədər uzaq yol qət edib gəlmisiniz, zəhmət çəkmisiniz. İstəyirəm ədalətli yazasınız, xəstəxana kollektivinin rəyini nəzərə alırsınız.
- Sizsiniz kollektiv? – Aydan kinayə ilə soruşdu.
- Mən kollektivin bir üzvüyəm.
- Bura baxın, necə gəlmisinizsə, eləcə də çıxıb gedin, məni də rahat buraxın.
- Bunu götürməsəniz gedən deyiləm, – Tofiq Səlimov deyində israr edirdi.
- Nə boz adamsınız! Elə etməyin ki, milisə zəng çalım. Rüşvət vermək üstündə sizə iş düşür, – Aydan açarları qapını açdı, onu zərblə çırpıb içəridən bağladı. Yalnız bu zaman hiss etdi ki, ürəyi həyəcanla döyünür, ayaqları əsir. Baş həkim müavininin enli sifəti, üzünə yaraşmayan dümdüz burnu gözələrinin qabağından çəkilib getmirdi. Özünü təhqir olunmuş, alçalmış kimi hiss edirdi. Elə bu vaxt telefon zəng çaldı.
- Aydan, səni oyatmadım ki? – Murad astadan, güclə eşidiləcək tərzdə danışırdı. Onun səsində nə isə qərribə bir doğmalılıq, ürəyə yatan bir yaxınlıq var idi. Aydan bu səsə saatlarla qulaq asa bilərdi. Bu vaxta kimi heç kəsin səsi onu belə cəlb etməmiş, özünə bağlamamışdı. Heç kəsin səsini belə arzulamamışdı. Bu səs ona bihuşdarı kimi təsir edirdi.
- Niyə danışırsan, Aydan? – Muradın səsinə həyəcan qarışdı.
- Nə danışıq?
- Nə istəyirsən danış, susma.
- Niyə yatırırsan, Murad?
- Yuxum gəlmir. Bilirəm ki, sən də yatmamısan.
- Elədir.

– Fikirləşəndə ki, bir gündənmi, üç gündənmi, axır haçansa çıxıb gedəcəksən, dəli oluram. Bunu heç cür qəbul edə bilmirəm. Bilmirəm səndən sonra nə edəcəyəm, həyatımın mənası nə olacaq, çörək necə yeyəcəyəm, işə necə gedəcəyəm, adamlarla necə danışıacağam. – O, bu sözləri artıq neçənci dəfə idi deyirdi.

Aydan da bu barədə düşünürdü. Amma bunları etiraf edə bilmirdi. Deyə bilmirdi ki, sabah, ya birisi günkü labüd ayrılığın ağrısını indidən ürəyində çəkir. Heç kəsə birdən-birə belə bağlanmamışdı. Dostlarının, tanışlarının, onunla maraqlananların, ona ürək açıb yaxınlıq etmək arzusunu bildirənlərin heç biri ilk görüşdən bu cür ürəyinə yatmamışdı. Bu, nə işə tamamilə ayrı, bu günə qədər ona yad olan qəribə bir duyğu idi. Ona şirinliklə bərabər acılıq da, doğmalılıqla yanaşı yadlıq da, sevinclə birgə kədər də qarışmışdı. Hər nə idisə, Aydanın başını gicəlləndirir, onu halsız edir, müvazinətini, hətta ciddiliyini əlindən alırdı. Belə olmasaydı, indi telefonda ona şirin sözlər pıçıldayan bu adama sərt cavab verərdi. Amma yox, o, bunu bacarmayacaqdı, buna iqtidarı çatmayacaqdı.

– Gəl fərəhli şeylərdən danışaq, onsuz da həyatda kədər o qədərdir! – Aydan bunları deyəndə ürəyinin sıxıldığını hiss etdi.

– Sabaha planın necədir? – Murad xəbər aldı.

– Sənin psixoterapiya seanslarında iştirak etmək istəyirəm.

– Bir şərtlə: axırda səninlə də bir seans keçirim.

– Mən razı.

* * *

Psixoterapiya kabineti xəstəxananın həyətinə, birmərtəbəli balaca bir binada yerləşirdi. Aydan bura gələndə növbədə

yeddi nəfər var idi. O da növbə tutub gözləməyə başladı. Yanında oturmuş yaşlı qadın yaman söhbətçil adama oxşayırdı.

– Ay qızım, sənın haran ağrıyır? – deyə o, Aydandan soruşdu.

– Ürəyim.

– Neçə yaşın var?

– 27.

– Can bala, bu yaşda da adamın ürəyi ağrıyır? – O, canı-yananlıq etdi. Sonra isə dedi: – Onca seans qəbul edərsən, bütün ağrıların yox olub gedər.

– Deyirsiniz, yəni müalicənin mənə bir xeyri dəyər?

– Əlbəttə. Birinci dəfə bura gələndə belimin ağrısından tərpnə bilmirdim. Bu gün yeddinci gündür müalicə olunuram, özümü elə gümrah hiss edirəm ki, elə bil heç yerli-dibli xəstə olmamışam.

Qadının yanında oturmuş kişi də söhbətə qoşuldu:

– 15 il idi ki, siqareti tərgidə bilmirdim. Murad həkim elə birinci seansda əlimdəki siqaret qutusunu götürüb qoydu şka-fın üstünə, “Bu gündən çəkməyəcəksən”, – dedi. “Ay həkim, onu bacarmayacağam”, – deyə israr etdim. Qayıtdı ki, “Bacaracaqsan”. Nə isə, birinci seansdan sonra bayıra çıxanda özümdən biixtiyar əlimi cibimə salıb siqaret çıxarmaq istədim, yadıma düşdü ki, bayaq həkim onu əlimdən almışdı. Yanımda bir kişi siqaret çəkirdi. İlk dəfə siqaretin tüstüsü ürəyimi bulandırdı. O gün, bu gün, siqareti atmışam.

– Bəs deyirlər Murad həkimin müalicələri heç bir səmərə vermir?

– Eh, paxıl adamlar o qədərdir! Bu xəstəxanada bir-iki vəciz, əlindən iş gəlməyən adam var, bu, onların əməlidir. Gündə bir şeyi bəhanə edib baş həkimi ləkələməyə çalışırlar, – bayaqkı dilavər qadın cavab verdi.

– Ora-bura o qədər yazacaqlar ki, axırda yazığı işdən soyudacaqlar. – Kənarda oturmuş bir ağsaqqal da söhbətə qoşuldu.

Saat 12-də növbədə Aydandan başqa heç kəs qalmamışdı. Ətrafa sakitlik çökəndə o, içəri daxil oldu.

– Şərtimiz şərtidir? – deyə Murad gülə-gülə soruşdu.

– Əlbəttə.

– Onda başlayaq. – Murad maqnitofonun düyməsini basdı. Otağa qaboyda ifa olunan musiqinin həzin səsi yayıldı. Murad aramla, layla çalırımı kimi danışmağa başladı:

– Yamyaşıl çəməndə, gül-çiçəyin arasında oturmusan, ətrafa sakitlik çöküb. Meh saçlarını sıgallayır, bədəninə xoş bir sərinlik yayılır. Sənin heç bir dərdin yoxdur, ürəyini heç nə narahat etmir. Sən balaca bir qızsan, indicə yığdığın çiylək-ləri yeyirsən.

Aydan özünü doğrudan da çiçəkli çəməndə hiss edirdi. Ağzında çiyləyin şirin tamını hiss edirdi. Balaca qızcığaz kimi qayğısızcasına qaçır, kəpənək tuturdu.

– Günəşin hərərətindən yanaqların qızarıb. Yorulub çəməndə uzanırsan, səni şirin yuxu aparır.

Aydan yatmışdı. Qayğısızca, heç nəyin fikrini çəkmədən, körpə uşaq kimi uyumuşdu.

– Sən sakit, şirin bir yuxuda idin, ancaq indi yuxudan doymusan, kirpiklərin yavaş-yavaş aralanır, gözlərin açılır.

Aydan dərin yuxudan ayılmış, yorğunluğu canından çıxıb dincəlmiş adam kimi gümrəh idi.

– Mən yatmışdım? – deyə o, təəccüblə soruşdu.

– Hə.

– Neçə saat?

– 5 dəqiqə.

– Ola bilməz! – Aydan heyrətə gəldi.

– Psixoterapiyanın imkanlarını yaxşı qiymətləndirmirsən ha!

– Murad zarafat etdi. Sonra isə qırmızı cildli böyük bir albomu

Aydanın qarşısına qoydu: – Bunlar xəstələrin ürək sözləridir. Təvazökarlıqdan uzaq olsa da, bunları saxlamağa məcburam. Son üç il ərzində səhiyyə nazirliyinə ayaq döyməkdən yorulmuşam. Amma xəstəxanada psixoterapiya ilə məşğul olmaq üçün icazə ala bilməmişəm. Axırda icazəsiz-filansız bu kabinetə təşkil etmişəm. Yeddi aydır müalicələr aparıram. Komissiyalara sənəd təqdim etməkdən canım boğazıma yığılıb. Xəstələr razılıq edirlər, amma Bakıda oturanları heç cür inandıra bilmirəm ki, psixoterapiya elmin vacib sahəsidir. Başa sala bilmirəm ki, tibbdən başı çıxmayan bir sıra adamlar psixoterapiyanın üsullarından istifadə edib falçılıqla, cadugərliklə məşğul olurlar. Onlarla mübarizə aparmağın ən yaxşı yolu poliklinika və xəstəxanalarda psixoterapiya kabinetləri açib müalicə aparmaqdır. Artıq hər yerdə bu üsuldan istifadə olunur, bizdə isə deyirlər ağlabatan şey deyil. Dəfələrlə həmin rəhbər işçilər üçün də seanslar keçirmişəm, müxtəlif ağrılarını götürmüşəm, məттəl qalıblar, amma rəsmi icazəyə gəldikdə isə heç kəs konkret kömək göstərmək istəmir. Eşidəndə ki, mən cərrahiyyə əməliyyatlarında psixoterapiyadan istifadə etmək istəyirəm, az qalırlar dəli olsunlar.

Murad söhbətinə ara verib soruşdu:

– Sənə başağrısı vermərəm ki?

– Yox, nə danışırısan, mənimçün çox maraqlıdır. – Aydan səmimi etiraf etdi. Onun bu səmimiyyətindən Muradın qəlbinə bir istilik yayıldı. Aydanın əlini əlinə alıb tumarlamaq istədi. Bu istəklə stulunu Aydanın stuluna yaxınlaşdırmaq istədi, amma cürəti çatmadı. Qətiyyətsizliyinə, cürətsizliyinə görə ürəyində özünü danladı, amma bunlar kömək etmədi. Ayağa durub pəncərənin qabağına keçdi: oradan çölə tamaşa etməyə başladı. Bayaqqı sakitliyi qərribə bir həyəcanla əvəz olunmuşdu. Bu həyəcan ona danışmağa imkan vermirdi. Aydan onun halındakı bu dəyişikliyi sözsüz də başa düşürdü.

Özündən on yaş böyük olan bu adamın onun qarşısında özünü uşaq kimi aparması, həyəcanlanması Aydana gülməli gəlirdi. Bu, onu əyləndirirdi. Nədənsə Murada yazığı gəlirdi.

– Yaxşı, mən getdim, – Aydan birdən yerindən qalxdı.

– Hara? – Murad narahat oldu.

– Necə yeni hara? Elə bilirsən mənim ayrı işim-gücüm yoxdur?

– Onda səni ötürüm.

– Lazım deyil, özüm gedərəm.

– Axşam görüşəkmi? – Murad bunu Aydanın xətrinə dəyməkdən ehtiyat edərək soruşdu.

– Yox! – Aydan qəti cavab verdi.

– Niyə? – Murad elə soruşdu ki, elə bil nə isə dəhşətli bir faciə baş vermişdi.

– Görüşmək istəmirəm.

– Nə olar... – Muradın üzünün ifadəsi bir dəqiqənin içində dəyişdi. Belə bir cavab eşidəcəyini zənn etməyən Aydan da özünü qəfildən qiymətli bir əşyasını itirmiş adam kimi hiss etdi. O, sağollaşmış otaqdan çıxdı. Bayırda Aydanı ağlamaq tutdu: özünü kimsəsiz hiss etdi. Saatına baxdı: “İlahi, saat birdir, bu günü necə başa vuracağam?” – deyə qərarını itirmiş adamlar kimi öz-özünə sual verdi. Qəfil kədərin gətirdiyi ağırlığın təsiri altında könülsüz addımlarla xəstxanadan uzaqlaşdı.

O, iki saata kimi rayon mərkəzində dolaşdı, mağazaları gəzdi, bazara baş çəkdi. Amma heç nə görmür, heç nə eşitmirdi. Muraddan o cür qəfil ayrıldığına, onunla axşam görüşməkdən boyun qaçırdığına görə ürəyində elə hey özünü danlayırdı. Amma öz qürurundan daha çox Muradın təkəbbürü xətrinə dəymişdi. Əslində “görüşmək istəmirəm” sözlərini o, elə-belə, fikirləşmədən demişdi. Murad təkid etsəydi, sözsüz ki, razılıq verəcəkdi. Amma Murad heç nə demədi, israr etmədi. İndi onun bu hərəkəti Aydana özünü çəkmək kimi

görünürdü. “Özünü dağın başına qoyub”. Birdən özünə acığı tutdu: “Səni məqalə yazmağa göndəriblər, eşqə düşməyə yox. Yaxşısı budur işinlə məşğul olasan, xəstəxana kollektivinin rəyini öyrənəsən”.

Aydan yenidən xəstəxanaya qayıtdı. Murad Əliyevin iş dalınca getdiyini biləndə arxayınlıqla nəfəs aldı. Rayona gələndən bəri ilk dəfə diktofonunu işə saldı, kollektivin üzvlərini danışdırdı.

Axşam saat 6-da işini qurtarıb tələsik addımlarla mehmanxanaya yollandı. Ona elə gəlirdi ki, Murad onu burada gözləyir. Lakin nə birinci mərtəbənin dəhlizində, nə də ikinci mərtəbədə kimsə görünmürdü. Könülsüz halda qapını açıb içəri girdi. Kreslodə oturub səbirsizliklə telefonun haçan zəng çalacağını gözləməyə başladı. Lakin telefon inadla susurdu. Aydan vanna otağına getməyə, duş qəbul etməyə də ürək eləmir, qorxurdu ki, yerindən tərپənən kimi Murad zəng çalar, onun mehmanxanada olmadığını zənn edər, daha ona zəng çalmaz. Beləcə saatlar ötüb keçirdi. Gecə saat 1-ə işləyəndə Aydan ümidini itirib yerinə uzandı. Muradın ondan incidiyi yəqin idi, ona görə zəng çalmırdı. Kim bilir, bəlkə sabah onu yola salmağa da gəlməyəcəkdi. Bu fikirdən ürəyini qüssə bürüdü. Elə bu hisslə də yuxuya getdi.

Səhər qapının zənginə oyandı. Muradın fikirli sifətini görəndə kədərləndi.

– Sabahın xeyir, – Murad onun gözlərinin içinə baxdı.

– Gecə yatmamısan? – Aydan qəhərini güclə boğdu. Əslində bu sualı elə verdi ki, elə bil soruşmaq istəyirdi ki, bəs dünəndən harada idin, niyə məni itirib axtarmırdın?

– Yox.

– Nahaq yatmamısan. Yaxşı yuxu ömrü artırır.

– Məsləhətinə görə çox sağ ol. Sən deyəsən yaxşı yatmısan.

– Əlbəttə.

– Təki elə olsun. Bu günkü planın necədir?

- Bakıya qayıtmaq.
- Niyə ki? Axı hələ iki günün var.
- Getməliyəm, işlərim çoxdur.

Murad birdən həlimləşdi:

– Getmə, nə olar, heç olmasa bircə gün qal. Sabah səni yola salaram.

– Heç cür qala bilmərəm, heç cür. – Aydanın öz dilinə acığı tutmuşdu, o, ürəyindəkiləri yox, təkəbbüründəkiləri deyirdi.

– Demək fikrin qətidir, eləmi? – Murad ümitsiz halda soruşdu.

– Hə.

– Haçan, nə ilə getmək istəyirsən?

– Günorta, təyyarə ilə.

– Onda mən səni saat 12-də aşağıda gözləyəcəyəm. Gedib bilet alım. – Murad otaqdan çıxdı.

Aydan üçcə günün içində ondan ötrü bu qədər doğmalaşmış, ürəyində bu qədər dərin izlər buraxmış bu adamdan bacarıqca tez uzaqlaşmaq istəyirdi. Ona elə gəlirdi ki, bu yad yerdən nə qədər tez getsə, bir o qədər yaxşı olar. Doğrudanmı yaxşı olacaqdı? Bu ortaboylu, mehriban adama vurulmuşdu. Lap nağıllardakı kimi bir könüldən min könülə aşıq olmuşdu.

Aydan çarpayısına sərilib üzünü balışa sıxdı. “Bircə bu çatmırdı. Əzablarımin biri də artdı,” – deyə düşündü. O, özünə yaxşı bələd idi. Ürəyi heç zaman öteri hisslərlə döyünməmişdi.

Saat 12 tamamda Aydan yol çantasını götürüb mehmanxananın qapısına düşdü. Murad maşında onu gözləyirdi. Aydan arxa qapını açıb oturdu. Maqnitofonda yenə həmin qəmli mahnı oxunurdu:

*Kimlər gəldi, kimlər keçdi həyatımdan,
Ən gözəli sənin qədər sevilmədi.
Kimlər gəldi, kimlər keçdi*

Murad dinib-danışmırdı. Aydan da deməyə söz tapmırdı. Beləcə hava limanına gəlib çatdılar. Aydan bileti qeydiyyatdan keçirib Muradla vidalaşdı:

– Bu neçə gündə sənə çox əziyyət verdim, bağışla.

– Mənim sakit həyatımı pozub gedirsən. – Murad kədərle dilləndi. Aydan cavab vermədi.

– Sən gedəndən sonra mənimçün çox çətin olacaq, yadımdan çıxmayacaqsan.

– Sənə elə gəlir, Murad. Həyatda əbədi heç nə yoxdur.

– Sən mən düşündüyümdən də ciddi adamsanmış, – Murad kösünü ötürdü.

– Sən də, – Aydan eyni təəssüflə cavab verdi.

Birdən Aydanı ağlamaq tutdu. Bir azdan buralarla vidalaşacağını, qarşısındakı bu doğmadan doğma adamı bir daha görməyəcəyini fikirləşəndə ürəyi qısıldı. Muradın könlünü almaq, ona nə isə xoş bir söz demək istədi. Utancaqlığını, qadın olduğunu unuttu:

– Səni unutmaq çətin olacaq, – dedi.

Murad Aydanın sağ əlini ovuclarının içinə alıb bir an saxladı. O, nə deyəcəyini bilmirdi.

Növbətçi sərnışinləri təyyarəyə dəvət etdi. Aydan əlini Muradın əlindən qoparıb tələsik uçuş zolağına tərəf getdi.

* * *

Ezamiyyətdən qayıdandan bəri Aydan çox dəyişmişdi. Bütün günü uzanmaq, elə hey düşünmək, fikirləşmək, götür-qoy etmək istəyirdi. Gözlərini yuman kimi Muradın qarayanız üzünü, dalqın gözlərini, bir də qəribə, utancaq sifəti xəyalında canlanırdı. Bütün hərəkətləri, sözləri təkrar-təkrar yadına düşürdü. Muradın dediyi “Sehrlənməkdən qorxmursunuzmu?” sözləri tez-tez qulaqlarında səslənirdi. O, doğrudan sehrlənmişdi. İstəmədən, arzulamadan tilsimə düşmüşdü. Ona nə olmuşdu? Narahat və səbrsiz idi. İşdə də, küçədə yol

gedəndə də gözləri elə hey kimi isə axtarır, dilsiz baxışlarla kimisə soraqlayır, kimi isə gəzirdi. Yolda-izdə tez-tez səksənir, qarşısından keçənləri Murada oxşadırdı.

Məqaləni yaza-yaza gözləri qarşısında ötən üç günün hadisələrini təkrar-təkrar canlandırırdı. Muradla bağlı ən kiçik, ən əhəmiyyətsiz hadisə, ən kiçik səhnə də indi onun köməyinə çatırdı. O, hisslə, yanğı ilə, duya-duya, yana-yana yazdı, özünü Muradın yerində təsəvvür etdi, həyata onun gözləri ilə baxdı, adamlara onun kimi münasibət bəslədi, yaxşını, yamanı, xeyirxahı, bədxahı müəyyənləşdirməyə çalışdı. Muradın xeyirxahlığı qarşısında Tofiq kimi adamların bədxahlığının səbəblərini açmağa cəhd göstərdi. Həmişə yazılarına qarşı tələbkər olan, onların üzərində dönə-dönə işləyən Aydan, nəhayət, məqaləni makinadan çıxarıb şöbə müdiri Elmana qol çəkdirib redaktorun otağına getdi.

– Salam, Qabil müəllim.

– Salam, Aydan, gəlmisən?

– Bəli, bu da yazı, – deyər Aydan məqaləni redaktora uzatdı.

– “Xeyirxahlığa qarşı bədxahlıq?” Belə tezliklə yazını da yazmısan? Afərin!

– Bu, elə məsələdir ki, gərək tez yazasan.

– Bəs deyirlər məktubu araşdırmağa vaxtın olmayıb? – redaktor sınaıçı nəzərlərini Aydana dikdi.

– Sizi başa düşmədim.

– Sən gedəndən bəri hər gün rayondan mənə zəng edirdilər.

– Doğrudan? Zəng edən kim idi? – Aydan təəccübləndi.

– Təəssüf ki, kim olduğunu bildirmirdi.

– Nə deyirdi?

– Deyirdi ki, müxbiriniz namuslu adamlarla görüşmək, söhbət etmək əvəzinə fırıldaqçılara uyub.

– Belə de...

– O adam hər gün sənə nə etdiyini, baş həkimlə haralara gedib haralardan gəldiyini haqqında məlumat verirdi.

– Siz də maraqla qulaq asırdınız? – Aydan sərt halda soruşdu.

– Mən onun cavabını verdim.

– İnanmıram, cavabını versəydiniz, o, cürət edib bir də sizə zəng çalmazdı.

– Necə cavab vermək lazım olduğunu sən mənə öyrətmə, – redaktor səsini qaldırdı. – Hələ baxaq görək nə yazmısan.

– Nə bacarmışam, onu da yazmışam, – deyib Aydan otaqdan çıxdı.

Elman onun qanıqara halda qayıtdığını görcək:

– Dedi? – deyə soruşdu.

– Nəyi? – Aydan təəccübləndi.

– Zəng məsələsini.

– Deməli siz də bilirsiniz?

– Dünən məni yanına çağırmışdı.

– Bəs mənə niyə demədiniz?

– Fikirləşdim ki, qanın qaralar, məqaləni yaza bilməzsən. Onsuz da əvvəl-axır söz açılacaqdı.

– Elə olmağına elədir. Amma hər halda mənə desəydiniz yaxşı olardı, redaktorun yanına hazırlıqlı gedərdim.

Axşama kimi Aydanın eyni açılmadı. O, redaksiyanın poçtunu araşdırdı, şikayət məktubları ilə əlləşdi. Lakin fikrini heç cür cəmləyə bilmirdi. Redaktorun sözləri, anonim zəng yadından çıxmırdı.

* * *

Aydanın ezamiyyətdən qayıtmağından bir həftə keçdi. Bu bir həftə ərzində yazı haqqında nə redaktor, nə də Elman ona bir şey deməmişdi. Redaktorla sözləşən gündən Aydan onun otağının qapısını açmamışdı. Redaktor da onu çağırtmırmışdı.

Təhməz yenə onların otağında idi. Adəti üzrə öyilib Samirə lətifə danışır, sonra da hər ikisi uğunub gedirdi.

– Bir kişi papağının üstündən başını qaşır. Yanında oturan deyir: “Papağını çıxarıb başını qaşısına”. Kişi isə ona cavab verir: “Sən bəyəm yanını qaşırıya şalvarını çıxarırsan?”

Samir şaqqaq çəkib güldü, Aydan da onlara qoşuldu.

– Şükür, xanımımızın eyni açıldı, – Təhməz ona söz atdı.

– Heydərə görə qanın qaradır? – deyə Samir Aydandan soruşdu.

– Heydərə görə niyə?

– Xəbərin yoxdur? Axı Heydəri sənin yoxladığın məsələni təzədən araşdırmaqdan ötrü göndəriblər.

– Nə? – heyrətdən Aydanın gözləri böyüdü.

– Sənə kim dedi? – deyə Elman da təəccüblə Təhməzdən soruşdu.

– Dünən Heydər söhbət edirdi.

– Ola bilməz. Yox, redaktor belə hərəkət etməz. Nəyə görə o, belə iş tutmalıdır? – Aydan yerindən qalxıb əsəbiliklə otaqda var-gəl etməyə başladı. Birdən Elmana tərəf döndü:

– Düzünü deyin, redaktor bu barədə sizə bir söz deməyib ki?

– Heç nə, Aydan. İndicə gedib öyrənərəm, görüm bu nə məsələdir.

– Yox, lazım deyil. Özüm gedəcəyəm – Aydan otaqdan çıxdı.

Aydan redaktorun yazı stolunun qarşısında dayanıb gözlərini düz onun gözlərinin içinə zilləmişdi.

– Qabil müəllim, Heydəri ezamiyyətə göndərmisiniz?

– Göndərmişəm.

– Mənim yoxladığım məktubla əlaqədar?

– Bəli.

– Niyə?

– Sənin yazın məni qane etmədi.

– Qane etmədisə, gərək mənə deyəydiniz, səhvlərimi bildirəydiniz. Belə etmək əvəzinə təkrar müxbir göndərirsiniz.

Bunu necə izah etmək olar? Rayonda mənim haqqımda nə fikirləşərlər?

– Necə hərəkət etmək lazım olduğunu özüm yaxşı bilirəm.

– Xeyr, bilmirsiniz, Qabil müəllim. Bir əməkdaşın əməyini alt-üst edib başqa bir əməkdaşı həmin məsələni aydınlaşdırmağa göndərirsiniz, özü də xəlvət. Nə şöbənin, nə də redkollegiyanın bundan xəbəri var. Bu, əməkdaşınızı nüfuzdan salmaq deyilmi? Başa düşə bilmirəm, bunu nəyə görə etmişiniz? Məqsədiniz nədir?

Aydan suallarını birnəfəsə yağdırırdı. Lakin onu da bilirdi ki, redaktor bu sualların heç birinə cavab verməyəcək, daha doğrusu, cavab vermək istəməyəcək. Bunu dərk elədiyi üçün ürəyi bir az da qısıldı. Redaktorun rənginin qaralmağından, üzünün tutulmağından hiss etdi ki, onun üzünə qayıtmağı ona baha başa gələcək.

* * *

– Aydan, səni redaksiya heyətinin iclasına çağırırlar, – Vacibə qapıdan səsləndi.

– Məni? Nə əcəb? – deyə o, təəccüblə soruşdu. İşlədiyi bu neçə ildə bircə dəfə də belə icaslarda iştirak etməmişdi. Burada yalnız redaksiya heyətinin üzvləri, eləcə də redaksiyanın rəhbər işçiləri – yəni redaktor, onun müavini, məsul katib, bir də şöbə müdirləri iştirak edirdilər. “Görəsən nə baş verib?” Aydan narahatlıqla fikirləşdi.

Redaktorun otağında qızğın mübahisə gedirdi. Aydan qapıda görünəndə ortalığa sükut çökdü.

– Keç otur, Aydan, – deyə redaktor ona stul təklif elədi.

Aydan keçib Heydər in yanında oturdu.

– Nədən ötrü yığışdığımızı bilməmiş olmazsan, – redaktor sınaıyıcı tərzdə ona baxdı.

Aydan çiyinlərini çəkib heç nə demədi.

– Yoldaşlar! Aydanı rayona bir şikayət məktubunu yoxlamağa göndərmişdik. Şikayətçi rayon xəstəxanasının baş həkiminin qanunsuz işlərindən söhbət açır, müxbir yollamağı, faktları yerində yoxlamağı xahiş edirdi. Rayonda olduğu müddətdə hər gün xəstəxananın baş həkiminin müavini redaksiyaya zəng çalıb müxbirin fəaliyyətindən narazılığını bildirib. Mən bu zənglərə elə bir əhəmiyyət vermirdim. Öz jurnalistimi qoyub tanımadığım adamın sözlərinə inanmıyacaqdım ki! Amma Aydanın “Xeyirxahlığa qarşı bədxahlıq” yazısını oxuyanda şübhə ürəyimi bürüdü. Aydan baş həkimin fəaliyyətinə haqq qazandırır, amma oxucunu inandıra bilmir. Aydanın xətrinə dəyməsin, yazını oxuyub qurtarandan sonra adam istər-istəməz düşünür: baş həkimi müdafiə etməkdə müxbir nə məqsəd güdür? Aydan qayıdandan bir həftə sonra rayon icraiyyə komitəsinin sədri redaksiyaya gəldi. Müxbirin mövqeyindən narazı olduğunu bildirdi, dedi ki, baş həkimin fəaliyyətindən rayonda narazıdırlar. Rəhbərlikdə də, işlədiyi kollektivdə də onun haqqında mənfi rəy var. Çıxılmaz vəziyyətə düşdüm. Ona görə də Heydəri təkrar yoxlamaya göndərməyi qərara aldım. Budur, Heydər tamam başqa səpgidə məqalə yazıb. O, baş həkimi tənqid edib. İndi siz deyin, iyirmi ilin jurnalistinə inanım, yoxsa dünən ali məktəb skamyasından durmuş təcrübəsiz qıza? Hər iki məqaləni oxumusunuz, xahiş edirəm onlar barədə fikrinizi bildirəsiniz.

– Siz işin içindəsiniz, biz nə deyə bilərik? – Əziz balaca, qonur gözlərini qırpa-qırpa ehtiyatla dilləndi.

– Niyə? Siz də kollektivin üzvlərisiniz, hərə öz fikrini bildirsin.

Həç kəs cürət edib dillənmirdi. Nəhayət, Elman ayağa qalxdı:

– Aydan təhlili məqalə yazıb. Oxucunu düşündürən, narahat edən məqalə. Onu oxuyandan sonra həsədlə fikirləşdim ki, niyə bu məqaləni mən yazmamışam? Axı

hamımıza doğma hisslərdir. Mərdi qova-qova namərd edən-ləri, xeyirxahlığı bədxahlıq kimi qələmə verənləri azmı görmüşük? Nəyə görə biz Aydana inanmıyıq? Bu vaxta kimi dəfələrlə onun cəsarətli yazılarını oxumuşuq, faktları həmişə doğru çıxıb, indi niyə birdən-birə ona olan inamımızı itirməliyik? Heydəri göndərməkdə isə, Qabil müəllim, mənə elə gəlir ki, tələsmisiniz.

Elman bunları birnəfəsə deyib yerində oturdu. Qabil müəllimin sərt baxışlarından başa düşdü ki, sözləri redaktorun xoşuna gəlmədi.

– Daha kim çıxış etmək istəyir?

İndi də Təhməz ayağa qalxdı:

– Mənə elə gəlir ki, belə müşkül vəziyyətdən bircə çıxış yolu var – yazıların heç birini verməmək. Nə Aydan incisin, nə də Heydə. Düzdür, hər ikisi zəhmət çəkib, amma çıxış etməmək ən doğru yoldur.

Təhməzin təklifi qızğın müzakirəyə səbəb oldu. Çoxluğun razılığı ilə qərara alındı ki, yazılar dərc olunmasın, Aydana isə xəbərdarlıq edilsin.

– Bəlkə müqəssiri də dindirəsiniz? – Aydan eyhamla diləndi. – Bayaqdan məni ittiham da etdiniz, hökm də çıxardınız, amma məni dinləmək istəmirsiniz?

– Buyur, Aydan, nə sözün var, de. – Qabil müəllim ona söz verdi.

– İltifatınız üçün çox sağ olun, Qabil müəllim. Həmkarlarımdan incimirəm. Neynəsinlər, bir yerdə işləmək lazımdır. Dünən parta arxasından durmuş təcrübəsiz bir qıza görə redaktorla üz-göz olmayacaqlar ki? Ancaq bir şeyə təəssüflənirəm. Elman müəllimdən başqa bircə nəfərdə də qətiyyət, cəsarət olmadı ki, məni müdafiə eləsin. Haqlı olduğumu, hər şeyi doğru-düzgün yazdığımı hamınız bilirsiniz. Amma qorxudan bunu etiraf etmədiniz. Eybi yoxdur, siz belə şeylərə artıq adət etmişsiniz. Növbə ilə hər dəfə biriniz incidilirsiniz,

amma buna adi hal kimi baxırsınız. Məni ən çox Heydər in mövqeyi təəccübləndirdi. Nəyin xatirinə, nəyin naminə o, mənim qələmə aldığı məsələni təzədən yoxlamaq məsuliyyətini boynuna götürüb? Yazmağa mövzu qəhət idi? Heç olmasa bir şeyi unutmayaqdı ki, bu hərəkəti ilə mənim jurnalist nüfuzuma xələl gətirir. Həm də vicdanla, obyektiv yazı yazsaydı, inciməzdim. Faktları təhrif edib, Səlimov kimi fırıldaqçıların yalan məlumatlarına istinad edib yazı yazan bir adama nə deyəsən? Söz tapmaqda çətinlik çəkirəm. Özü də nə sirdirsə, nə Heydər, nə də Qabil müəllim təkrar ezamiyyət barədə redaksiyada bir kəsə bir kəlmə deməyiblər. Elə bil ehtiyat ediblər ki, birdən bu qərar etiraza səbəb ola bilər. Siz məni ləkələməyə çalışmışınız, amma bilmədən özünüzü ləkələmişiniz. Gətirdiyiniz “tutarlı dəlillər” isə əslində əleyhinizdir. Deyirsiniz ki, mən yazını qəhrəmanıma rəğbətlə yazmışam. Bəli, bunu etiraf edirəm, ümumiyyətlə, qəhrəmanlarımı sevməsəm, onlar haqqında yazı yaza bilmərəm. Bunda pis nə var ki? Qabil müəllim, bu qədər adamı işindən-gücündən ayırıb bura yığmışınız. Adi xəbərdarlıqdan nə çıxar? Mənə şiddətli töhmət verin, – Aydan bunu deyib redaktorun otağından çıxdı, qapı onun arxasınca zərblə ötürüldü.

* * *

Evi şəhərin mərkəzində, köhnə, ikimərtəbəli evlərdən birində ikinci mərtəbədə yerləşirdi. Bir böyük otaqdan və kiçik mətbəxdən ibarət olan bu mənzili atası Aydan instituta daxil olan ili almışdı. “Üç uşağım Bakıda oxuyacaq, kirayəyə bir əmək pul verməkdənsə, birdəfəlik ev alaram,” – deyib bu evi ucuz qiymətə almışdı. Etibarla Vəfa artıq ali təhsillərini başa çatdırıb rayona qayıtmışdılar. Əvvəllər kənd-siz yaşaya bilməyən, şəhərin havasında boğulan, şəhər qayda-qanunları ilə uyğunlaşa bilməyən Aydan isə şəhərli olmuşdu. Artıq Bakıdan ayrılanda o, özünə yer tapa bilmirdi.

Məzuniyyət götürüb kəndə gedəndə vaxtının haçan qurtaracağı sərbərsizliklə gözləyir, günləri sayırdı. Ona elə gəlirdi ki, şəhərdə olmadığı bu kiçik müddətdə orada nə isə vacib, əhəmiyyətli hadisələr baş verə bilər, özü də elə hadisələr ki, onlarda Aydan mütləq iştirak etməli idi.

Aydan işini, uşaqlıqdan arzusunda olduğu, nəhayət, qovuşduğu jurnalistlik peşəsini çox sevirdi. Qələmə aldığı bütün mövzular onun ürəyində boya-başa çatır, buradan ayaq açıb yeriyirdi. O, ürəksiz, qəlbsiz yazma bilmirdi. Buna görə də yazıları inandırıcı, yadda qalan olurdu. Lakin nədənsə redaktor onu sevmirdi. Bunu Aydan redaksiyaya gəldiyi ilk gündən hiss eləmişdi. Əlində təyinat vəərəqi ilk dəfə Qabil müəllimin otağına daxil olanda o, acıqlı halda demişdi:

– Ay qız, mənə kişi lazımdır, sənə kimi incə-mincə qıza layiq işim yoxdur.

– Əvvəla, mənə adım “ay qız” yox, Aydandır. İkincisi isə başa düşmədim: sizə kişi lazımdır yoxsa jurnalist?

Onun bu ötkəm cavabı Qabil müəllimi təəccübləndirmişdi, o, həm hirsələnmiş, həm də cəsarətinə görə ürəyində bu qıza rəğbət hissi oyanmışdı.

– Get Elman müəllimin yanına. Onun şöbəsi üçün iki-üç yazı hazırla. Tələbimizi ödəsən, sənə işə götürərik, – demişdi.

Sınaq müddəti üç ay çəkmişdi. Onu ucqar rayonlara eza-miyyətə göndərir, çətin mövzular tapşırırdılar. Aydan tapşırıqları yerinə yetirib yazıları vaxtında təhvil verirdi. Buna baxmayaraq, Qabil müəllim Aydanın əmrini verməyə tələsmirdi. Yalnız aldığı qonorarla dolanan Aydanın vəziyyətini Elman müəllim yaxşı başa düşürdü. Hüseyin müəllimlə Samirdən sonra onun üçün əsl tapıntı olan, yazılarını xırdaca redaktə ilə təhvil verdiyi Aydanın fikrini dəyişəcəyindən, başqa redaksiyaya gedəcəyindən ehtiyat edirdi. Nəhayət, redaktor Aydanın əmrini verdi.

Qabil müəllim qızın buna sevinəcəyini, atılıb-düşəcəyini, bu yaxşılığın müqabilində redaktora minnətdarlıq edəcəyini gözləyirdi. Lakin Aydan quru “çox sağ ol”la kifayətlənmişdi. Redaktor işlədiyi illər ərzində heç kəs ona qarşı belə saymazlıq etməmişdi. Bu fikir Qabil müəllimin qanını qaraldır, ürəyində bu qıza qarşı kin oyadırdı. Onun yazılarını qaytarmaqdan, Aydanı yerli-yersiz incitməkdən zövq alırdı.

Hər dəfə bu ucaboy, ağbəniz, tünd şabalıdı saçlarını həmişə bir qaydada çiyinlərinə tökən, uzun kirpiklərlə əhatə olunmuş qara gözlərində qəribə, adamı sınayan, imtahana çəkən ifadə olan qızı görəndə qanı qaralırdı. Aydanı cəriməçi kimi hər yerə göndərirdi. İşə çıxmayan korrektorü əvəz eləməyə, ezamiyyətə gedən müxbirin yerinə növbətçiliyə, nazirliyə məktub aparmağa... O da dinməzcə tapşırıqları yerinə yetirirdi. Bunu qorxaqlıqdan, redaktorun qəzəbinə tuş gəlməkdən ehtiyat etdiyi üçün yox, sadəcə olaraq, zəhmətkeşliyinə görə edirdi. İşsiz qalmaqdan, boş-bekar dayanmaqdan acığı gəlirdi.

Yarımqıq qoyduğu “Abbat Murenin günahı” kitabının arxasını oxumağa başladı. Emil Zolyanın bütün əsərləri kimi, bunu da iki-üç dəfə oxumuşdu. Gənc abbatın qəribə, çılğın sevgisi bu dəfə də onu kövrəltdi. Amma indi nədənsə Abbat Mure onun gözlərində Muradın simasında canlanırdı. Sevən, iztirab çəkən, öz qəribə, həzin məhəbbətinin əzabları içində qovrulan sanki Murad idi. Həyatının mənasını dəyişmiş, onu başqalaşdırmış bu adam əslində bu günlər ərzində bircə saat da yadından çıxmamışdı. Elə hey fikrində onunla danışırdı.

Heç bir yazısını Murad haqqındakı oçerk qədər gözləməmişdi. Əslində bu günə qədər yazdıqlarının hamısı indi ona cızma-qara, başaldatma kimi görünürdü. O, ilk dəfə yazdığından razı qalmışdı. Yazı dərc olunandan sonra Muradın necə sevinəcəyini fikirləşdikcə özünə yer tapa bilmirdi. Amma heç gözləmədiyi, ağına belə gətirmədiyi şey baş vermişdi.

Yazını bəyənmemək bir tərəfə, qəhrəmanına qarşı düzgün mövqe tutmadığına görə onu cəzalandırmışdılar. Böyük kollektivdə Elman müəllimdən başqa heç kəs onu müdafiə etməmişdi. Bütün bunlar onun qanını qaraldırdı. Səhərdən dilinə bir şey dəyməsə də yemək istəmirdi. Bir tərəfdən də baş ağrısı onu dilxor edirdi.

Muradı arzuladı, onunla dərdləşmək necə də yerinə düşərdi. Ancaq bu on beş gündə ondan heç bir xəbər-ətər yox idi. “Görəsən niyə məni axtarmır? Bəs deyirdi həyatını alt-üst eləmişəm? Bəlkə harasa gedib? Birdən Bakıya, mənim yanıma gələr, ha?” Sonuncu fikirdən ürəyinə bir təskinlik gəldi.

Birdən nə fikirləşdisə kodla Muradın nömrəsini yığmağa başladı. Düz on beş dəqiqə çalışdıqdan sonra, nəhayət, dəstəkdə tanış səs eşidildi:

– Allo!

Bu, Murad idi. Aydanı elə bil cərəyan vurdu. O, nə edəcəyini bilmədi.

– Allo, kimdir?

Muradın səsində həyəcan hiss olunmurdu. Bakı zəngi onu təəccübləndirməmişdi. Aydan pərt halda telefon dəstəyini yerə qoydu. İndi, bu dəqiqə onun üçün həyatda maraqlı, cəlbədicisi heç nə yox idi. Ağlamaq istədi, amma bacarmadı.

Gecə təklik, bir də qəlb göynədən, ürək ağrısından qüssə yayırdı. “Yaradıcılıq üçün şərait yarandı,” – Aydanın dodağı qaçdı. Belə vaxtlarda həmişə yazı masasının arxasına keçərdi. Yazar, pozar, fikri qarışar, dərđini unudardı, vaxtın necə keçdiyindən xəbəri olmazdı. İndi də təmiz vərəq və qələm çıxarıb yazmağa başladı. Birdən üç-dörd gün əvvəlki andı yadına düşüb gülümsədi. Onda yüzüncü, ya mininci dəfə özünə söz vermişdi, and içmişdi ki, bir də şeir yazmayacaq. Amma yenə andını pozurdu. O, yazmaya bilmirdi, bu, onda xəstəlik olmuşdu.

Əzamiyyətdən qayıdandan bəri Murada demək istədikləri, onunla bağlı düşüncələri şeirə çevrilirdi. Şeir ondan ötrü hər hansı publisist yazıya keçmək üçün hazırlıq idi. Bu, artıq onda adət şəklini almışdı. İndi də şeiri bir kənara qoyub ayrı bir vərəq götürdü, çoxdan yazmaq istədiyi, amma ürəyincə yaza bilmədiyi bir oçerkin üzərində yenidən işləməyə başladı. Bu, dörd bacı ilə bir qardaşın hekayəti idi. Qardaş doğulan gündən ata, ana, dörd bacı Sahibin başına pərvanə kimi dolanırdılar. Bir sözünü iki eləmərdilər, onun üçün həyatda “yox” məfhumu mövcud deyildi.

Ürəyindən keçən ən kiçik arzu da, mümkün olmayan şeylər belə tezliklə həyata keçirdi. Çünki o, bu ailədə dörd qızdan sonra dünyaya gəlmiş yeganə oğlan idi, atanın, ananın ümid çırağı, bacılarının həyanı, bir də düşmən çəpəri idi. Lakin Sahib böyüdükcə öz doğmalarına, əzizlərinə biganəlik, etinasızlıq, hətta saymazlıq göstərir, onları incitməkdən, qəlblərinə dəyməkdən elə bil həzz alırdı.

Beləcə illər ötdü, Sahib böyüdü. Dörd bacı iki ayın içində Sahibə ev tikdi. Dörd yeznə də bircə qayınları üçün əlindən gələni etdi. Sonra yığışıb ona toy elədilər. Ailə qurandan sonra Sahibin kobudluğu birə on artdı. O, öz gözəl arvadını hamıya qısqanırdı. Bir dəfə bunun üstündə böyük yeznəsini evindən qovdu. Qaynının qəzəbini başa düşməyən, təmiz qəlbli, zəhmətkeş insan olan Adil nəhayət, bunu anlayanda dəhşətə gəldi. Böyük bacı Sahibə yanıldığını, səhv etdiyini demək üçün evə gələndə qardaş hökm çıxardı:

– Bu gündən sən adda bacım, o adda da yeznəm yoxdur. Çıx get!

Bacı ağladı, yalvarıb-yaxardı, amma Sahib sözündən dönmədi.

Sonra Sahib ən kiçik bacısının ayağını evindən kəsdi. O, ortancıl bacısının da xətrinə dəyirdi. Amma şən təbiətli, deyib-gülən Gülər buna əhəmiyyət vermirdi. Daha doğrusu,

üzdə özünü elə göstərirdi ki, guya heç nə olmayıb. Amma hər dəfə qardaş evindən gözü yaşlı, ürəyi dərddi gedirdi. Bir-cə ikinci bacı, ağır təbiətli Xədicə hələlik qardaşından elə bir tikanlı söz eşitməmişdi. Az danışan, təmkinlə oturub-duran bu bacı eynilə anası idi. Valideynlərinin vəfatından sonra Sahib hərdənbir Xədicə ilə dərdləşməyə ehtiyac duyurdu. Uşaqları böyüdükcə, özü yaşlaşdıqca o, dəyişir, təbiətindəki ötkəmlik dalğınlıqla, kədərlə əvəz olunurdu. Uşaqları: iki oğlu ilə bir qızı böyüdükcə onun həyəcanları birə on artırdı. Onlar kobud, ötkəm, tənbel olmuşdular.

Bir dəfə Sahib Xədicənin evinə getdi. İlk dəfə idi ki, o, bacısının qapısını açdı. Yaşlanmış, saçları ağarmış Xədicə kövrəlib doldu, amma heç nə demədi. Başa düşdü ki, qardaşını onun evinə nə isə, mühüm məsələ gətirib. Sahib uşaqlarından söz açdı, ürək ağrısı ilə onların etinasızlığından, biganəliyindən danışdı. Nəhayət, Xədicə dilləndi. Sahibin uşaqlığından, onun necə böyüdüyündən, evdəkiləri incitməkdən necə zövq aldığından, bacılarının, onların ərələrinin ayağını evindən necə kəsdiyindən danışdı. Hər şeyi, hər şeyi açıb dedi. Sonra bütün bunlara görə ondan cavab istədi. Sahib başını yerə dikib sakitcə oturmuşdu. Bir an heç biri dinmədi. Xədicə ehtiyatla, qorxa-qorxa soruşdu:

– Xətrinə dəymədim ki?

Sahib susurdu. Xədicə əyilib onun üzünə baxdı. Qəhər qarışmış titrək səslə:

– Cavab ver, qardaş, – dedi.

Aydan yazının qaralamalarını cırıb atdı. Ağlamaya sancaq keçirib onu yadından çıxmasın deyə çantasına qoydu. Özündən razı qalmışdı, bayaqkı kədəri dağılıb getmiş, əhval-ruhiyyəsi yaxşılaşmışdı. Həmişə çətin bir yazını tamamlayanndan sonra o, özünü göyün yeddinci qatında hiss edirdi. İndi də xoşladığı bir mahnını zümzümə edə-edə mətbəxə keçdi. Çay qaynadıb dəmlədi. Saat 4-ə işləyirdi.

* * *

Bazar ertəsi işə çıxıb qəzətin təzə nömrəsinə nəzər salanda gözlərinə inanmadı. Heydər in “Ucuz şöhrət” adlı məqaləsi dərc olunmuşdu. Muradın ünvanına ittihamlarla dolu olan bu yazı Aydanın qətiyyətini əlindən aldı. O, bayaqdan sakitcə oturmuş Elmanla Hüseyn müəllimə üzünü tutdu:

– Deyin görüm, mən nə edim? Bir yol göstərin, axı siz ağıllı adamlarsınız.

– Özünü ələ al, Aydan, niyə hər şeyi ürəyinə salırsan? – Hüseyn müəllim yerindən qalxıb onun qarşısındakı stulda oturdu. – Başımıza belə işlər o qədər gəlib ki, sayı-hesabı yoxdur. Hələ cavansan, təcrübəsizsən. Vaxt gələcək, öyrəşəcəksən, redaktor yazını geri qaytaranda, yaxud düzəliş eləyəndə inciməyəcəksən.

Aydan heç cür sakitləşə bilmirdi. “Ucuz şöhrət” in hər cümləsi bir tikana dönüb onun ürəyinə sancılırdı. Bu, heç bir janrın tələblərinə cavab verməyən, sifarişlə yazıldığı hiss olunan, baş həkimə yerli-yersiz ittihamlarla dolu olan səviyyəsiz məqalə idi. Yaşarmış gözlərini silib Hüseyn müəllimdən soruşdu:

– Düzünü deyin, Heydər in məqaləsi sizə necə təsir bağışladı? İş yoldaşım kimi yox, oxucu kimi fikrinizi bilmək istəyirəm.

– Sənin yazını oxumasaydım, fikir söyləməkdə çətinlik çəkərdim. O gün makinaçı qızlar yazın haqqında danışdılar, mən də maraqlanıb oxudum. O hara, bu hara? Qabilin mövqeyindən də baş açmaq olmur. Bilmirsən hansı məzhəbə qulluq edir.

Elman adəti üzrə masasından başını qaldırmadan nə işə yazırdı. Amma hiss olunurdu ki, qanı qaradır. “Bir şey baş verməyib ki?” – Aydan narahat oldu. Elman başqaları kimi ona təsəlli verməsə də, Aydan bilirdi ki, yazı onu dilxor edib.

Bir azdan Hüseyn müəllim otaqdan çıxdı. Elman gəlib onunla üzbəüz stulda oturdu:

– Rayon icraiyyə komitəsinin sədri, sən demə Səlimovun ən yaxın adamı imiş. Neçə ildir birləşib Muradı yıxmaq istəyirlər. İndi çox güman ki, qəzetimizin köməyi ilə bunu edə biləcəklər. Səlimov bundan ötrü əl-ayağa düşür, qəzetdən müxbir göndərilməsini xahiş edirdi. Mənə elə gəlir ki, Qabil müəllim səni rayona təsadüfən göndərməmişdi. O, elə bilirdi ki, Səlimov sənənlə dil tapa biləcək. Amma görəndə ki, ipə-sapa yatan jurnalistlərdən deyilsən, redaktordan rayona başqa bir jurnalist göndərməyi xahiş edib.

– Mən də elə fikirləşirdim, – deyə Aydan dərindən köksünü ötürdü, sonra isə əlavə etdi: – Həyat nə mürəkkəb imiş! Gözünün qabağında ədalətsiz iş görürlər, haqqı qoyub, nahəqiqi müdafiə edirlər, sənə ağzına su alıb oturmalsan.

– Bayaq atışmışıq, səni müdafiə eləməyim redaktorun xoşuna gəlməyib, - bu sözləri Elman təəssüflə dedi.

– Bəlkə özümə ayrı iş yeri tapım? Hiss edirəm ki, burada mənim üçün çətin olacaq.

– Elə bilirsən başqa qəzetdə işləmək asan olacaq?

– Bəs nə edim?

– Hamımız nə ediriksə, onu. – Elman belə deyib ayağa qalxdı. Aydan isə çənəsini əllərinə söykəyib bir xeyli səssizcə oturdu. Muradın qəzeti oxuyub nə hala düşəcəyini, necə həyəcan keçirəcəyini təsəvvür etdi. “Mənim acizliyimə ürəyində güləcək. Fikirləşəcək ki, əlimdən heç nə gəlmir, yazı-zad yaza bilmirəm, kollektivdə nüfuzum yoxdur”.

Bir həftə Aydan üçün bir ay qədər uzun keçdi. Yazının ağırlığı bu bir həftədə bircə an da olsun onu tərk etmədi. Deyən, gülən, şən təbiətli Aydanın səsi bir həftə idi ki, çıxmırdı. Başını aşağı salıb elə hey nə isə yazır, heç nahar fasiləsinə də çıxmırdı.

– Aydan, olmadı ki... bir başını qaldırsana... – deyə Hüseyin müəllim hərdən onu dilə tutmağa çalışırdı. Makinaçılar – Vacibə, Sevil, Tamilla hər iki saatdan bir gəlib onu yerindən tərpətməyə cəhd edir, – Bəsdir mısmırığını salladın, darıxdıq axı! – deyə deyindirilər. Amma Aydan deyib-gülmək, fərəhlənmək halında deyildi.

Aydanın onların sözlərinə əhəmiyyət vermədən nə isə yazdığını görəndə Sevil birdən onun qarşısındakı kağızı qamarlayıb götürdü. Ucadan orada yazılanları oxumağa başladı:

*Bir zəngdən asılıdır günlərimin mənası,
Qəlbə təsəlli olar bir telefon söhbəti.
Susur telefon, susur. Eh, nə bilsin biçərə
Bir zəngə vermək olar bəzən bir səadəti.*

Sevil vərəqdəkiləri oxuyub qurtaranda məzəli halda:

– Bıy, qızımız eşqə düşüb, bizim isə xəbərimiz yox, – dedi və şaqqanaq çəkib güldü.

– Kimdir o bəxtəvər? – Vacibə söz atdı.

– Qəm yemə, gözəl, indi telefon zəng çalar, istəyinə çatarsan, – Sevil ona sataşdı.

Onun sözünün ağzından çıxmağı ilə telefonun zəng çalması bir oldu. Qızlar qəhqəhə çəkdilər. Aydanın isə ürəyi əsdi. Bu, onun neçə vaxtdan bəri gözlədiyi zəng idi, buna şübhə ola bilməzdi. Rayondan qayıdandan bəri həyəcanla, səbirsizliklə gözlədiyi zəng, nəhayət ki, çalınırdı. Bu neçə gündə hər telefon səslənəndə ürəyi tel-tel olmuş, nigarançılıqla dəstəyi götürmüş, danışanın onun gözlədiyi, intizarını çəkdiyi adam olmadığını biləndə dilxor olmuşdu. Amma o zənglərin heç biri indi çalınana bənzəmirdi. Bu, tamam ayrı zəng idi. Aydana bunu, ürəyinin tamam başqa cür, qərribə döyüntüsü, bir də, heç vaxt onu aldatmayan zənni deyirdi. Zəng üç dəfə səsləndi. Üçüncüdən sonra o, dəstəyi qaldırdı.

– Allo, Aydan... – Dəstəkdə eşitdiyi tanış səsdən onun bütün vücudu titrədi, əlləri əsdi, qərribə bir hala düşdü. Bu səs üçün nə qədər darıxmışdı.

– Allo.

– Salam, Aydan, danışan Muraddır.

– Allo. – Aydan bu kəlmədən başqa heç nə tapıb deyə bilmirdi. Onun çaşqınlığı, həyəcanı qızların gözlərindən yayınmadı. Sevil onlara göz vurub otaqdan çıxdı, qızlar da onun kimi etdilər.

– Niyə danışmırsan, Aydan?

– Salam, M... – Aydan “Murad” demək istədi, amma nə fikirləşdisə, demədi. Hüseyin müəllim diqqətlə ona baxırdı. Elman isə adəti üzrə yazıları ilə məşğul idi.

– Necəsən, Aydan? Səni elə görmək istəyirəm...

– ...

– Bir söz de, susma.

– Haradan zəng çalırısan? – Bu sözləri güclə eşidiləcək səslə dedi.

– Mehmanxanadan.

– Telefon nömrəni de.

– İşin çoxdur, eləmi?

– Hə.

Murad telefon nömrəsini deyib onunla sağollaşdı.

Aydanın gözlərinin içi yanırdı. Utandığından başını qaldırıb otaqdakılara baxa bilmirdi. Özünü oğurluq üstə yaxalanmış adam kimi hiss edirdi. Ona elə gəlirdi ki, ürəyindəki duyğulardan hər ikisi xəbər tutub. Amma onların nə barədə-sə söhbət etdiklərini görüb sakitləşdi.

Otaq yalnız nahar fasiləsi vaxtı boşaldı. Aydan Muradın nömrəsini yığdı.

– Allo.

– Salam, Aydan.

– Necəsən, Murad, haçan gəlmisən?

– Səhər. Səni elə görmək istəyirəm...

– ...

– Bəlkə görüşək?

– İşdən saat 5-də çıxacağam. “Nizami” metrosunun qabağında olarsan.

– Gözləyəcəyəm.

Murad dəstəyi yerinə qoydu. Aydan saata baxdı: 2-yə 15 dəqiqə işləmişdi. “İlahi, hələ dörd saat var. Vaxt nə yaman gec keçir. Bu üç saati necə yola salacağam?”

...Murad qara köynək, ağ şalvar geyinmişdi. Bu geyim ona çox yaraşdı. Aydanı görəndə sevinc içində onun sol əlini ovucları içində sıxdı, sonra isə dodaqlarına sarı aparıb öpdü. Əlində Muradın qaynar dodaqlarının təması hiss edəndə Aydanın başı gicəlləndi, eyni zamanda bu yaxınlıqdan ürəyinə bir doğmalığ axdı.

– Sən daha da gözəlləşmişən.

– Gedək, Murad, burada adam çoxdur.

Onlar bu gurluqdan, ardı-arası kəsilməyən insan axınından canlarını qurtarıb yaxınlıqdakı balaca bağa gəlib çatdılar.

– Oturaqmı?

– Necə istəyirsən...

Yanaşı oturdular. Murad Aydanın baxışlarını tutmağa çalışır, Aydan isə israrla onları yayındırırdı. Birdən onların nəzərləri toqquşdu: Aydanın üzü od tutub yandı, Murad da haldan-hala düşdü.

– Bu gün bir ay keçdi. – Murad ağır-ağır dilləndi.

– Nədən?

– Səni görməyimdən.

– Günləri sayırdın ki?

– Nəinki günləri, saatları da sayırdım. – Murad bunu elə dedi ki, onun səmimiyyətinə inanmamaq olmazdı. Bu etiraf Aydanın ürəyini ışıqlandırdı, qəlbini fərəhlə doldurdu.

– Bəs niyə bircə dəfə də olsun zəng çalmadın? – Aydan bunu sözgəlişi, heç nə olmamış kimi demək istədi, amma səsi titrədi.

– Gündə yüz dəfə dəstəyi götürüb sənənin nömrəni yığmaq istəmişəm, amma sonra bu istəyimdən daşınmışam.

– Niyə?

– Hisslərimi yoxlamaq istəyirdim.

– Bir ay sən deyən böyük müddət deyil.

– Baxır kimin üçün. Şəxsən mənə üçün bu, bir ilə bərabər ay idi. Elə bilirdim heç vaxt bitməyəcək, sonu görünməyəcək.

– Bəs niyə məhz bir ay gözlədin? Tez, yaxud gec gələ bilməzdin?

– Düzü, mən bir az da gec gələcəkdim. Üç ay, beş ay, kim bilir, daha nə qədər sonra.

– Doğrudan deyirsən? – Aydan eşitdiyi sözlərdən sarsıldı.

– Düzünü de, gəlməyə bilərdin?

– Hə. Heç nəyim olmasa da, iradəm var.

– Bəs niyə gəldin?

– Yazı məcbur elədi. Bildim ki, həyəcan keçirirsən, fikir çəkirsən, ona görə də gəldim ki, səni sakitləşdirim.

Aydan yazı haqqında sözü birinci saldıqına, bu dağdan ağır yükü onun çiyindən götürdüyünə görə Murada minnətdar idi. O, Muradın ona yaxın olan sol qolunu əli ilə sıxdı.

– Bağışla mənə, Murad. İstəyirdim sənənin haqqında maraqlı bir oçerklə çıxış edim, qoymadılar. Mən məğlub oldum, Heydərin məqaləsini çap elədilər. Ömrümdə belə sarsılmamışam. Hələ də özümə gələ bilmirəm. Özümü ona görə bağışlaya bilmirəm ki, redaktorla Heydərin gizlin məqsədindən vaxtında xəbər tutmamışam, yoxsa onları qabaqlayar, yazını başqa qəzətdə dərc etdirərdim.

– Belə şeylərə görə kefini pozma. Ömrüm boyu elə adamlarla çox rastlaşmışam. Hərdən fikirləşirəm: yaxşı ki, belələri

də var, yoxsa həyat maraqsız olardı, yaxşı adamların qədrini bilməzdik.

– Yazının təsiri necə oldu? Onu müzakirə etdilərmi?

– Hə, rayon rəhbərliyinin təqdimatı ilə səhiyyə nazirliyi məni baş həkim vəzifəsindən azad etdi.

– Demək, Elman müəllimin dediyi doğru çıxdı. – Aydan təəssüflə köksünü ötürdü. – Şöbə müdirim mənə demişdi ki, icrakomun sədri ilə Səlimov yaxın adamlardır. Onlar səni işdən çıxarmaq üçün çoxdan tədbir tökürdülər, amma bəhanə tapa bilmirdilər, qəzetimiz kömək elədi. Bilsəydim, heç rayona gəlməzdim.

– Niyə hər şeyi ürəyinə salırsan, sən gəlməsəydin, yerinə öz-gəsini göndərəcəkdilər. Bu, əvvəlcədən düşünülmüş plan idi.

– Bəs mənə niyə demirdin?

– Elə bilirsən sən rayonda olanda belə şeylər ağılıma gəlirdi? Mən səndən başqa heç kəs haqqında düşünə bilmirdim. Çörək yemək, paltar geyinmək kimi adi gündəlik işləri də mexaniki yerinə yetirirdim. Mənimçün səndən başqa dünyada heç nəyin əhəmiyyəti yox idi. Özün öz ayağınla gəlib məni tapmışdın. Qismət gülü kimi qarşımda açılmış, məni ətrinə bələmişdin. Mənə ayrı nə lazım idi?

Onlar qaş qaralana kimi şəhəri dolaşdılar. Uzun illərin dostları kimi elə hey danışıq, danışırdılar. Aydan evinə çatdığına təəssüfləndi:

– Heyf ki, vaxt tez keçdi.

– Vaxtı uzatmağa nə var ki? Məni evinə dəvət elə, pür-rəng çay dəmlə, içək.

Murad bunu elə dedi ki, Aydanın razılaşmaqdan başqa çarəsi olmadı.

– Yaxşı, getdik.

Murad içəri girəndə heyrətlə səsləndi:

– Bura botanika bağdır ki!

Qapının sol tərəfində böyük dibçəkdə əkilmiş çin qızılgülünün üstündə 10-15 ədəd al qırmızı güllər var idi. Sağ tərəfdə divardan asılmış liana bütün divarı bürümüşdü. Pəncərənin qabağı isə əsl bağça idi. Murad çəkmələrini soyunub pəncərənin qarşısına keçdi. Ağ, çəhrayı, mavi, göy rəngli xırda çiçəklərlə örtülmüş bitkilərə heyranlıqla tamaşa etməyə başladı.

– Bənövşələrdir. – Aydan onun yanına gəldi. – Hələlik dörd rəngi açılib. Məndə onların yeddi rəngi var. Ən çox xoşladığımı çiçəklərdir.

– Bəs bu güllün adı nədir? – Murad kitab şkafinin üstündən sallanan, budaqları az qala döşəməyə çatan, enli yarpaqlarının arasından açıq çəhrayı rəngli salxımvari çiçəkləri görünən bitkiyə işarə etdi.

– Beqoniyadır.

Otaqdakı bitkilərin hamısı Muradın görməyə adət elədiyi qaydada yox, qəribə formada boy atmışdı. Xırda, sıx yarpaqlı, nar koluna oxşayan bitkinin budaqları səliqə ilə yığılıb səbət şəklinə salınmışdı. Divanın üstündə divarın iki tərəfinə vurulmuş üstü xal-xal, məxmər yarpaqlı bitkilərin budaqları qovuşaraq kiçik talvar əmələ gətirmişdi. Talvarın üstündə divara gözəl bir meşə mənzərəsi vurulmuşdu. Ön planda palıd ağacının kölgəsində bir qız oturub baxışlarını uzaqlara dikmişdi.

– Şişkinin əsəridir, – Aydan ona məlumat verdi. – Rəsm sənə tanışdırmı?

– Yox, birinci dəfədir görürəm.

– Şişkin qəribə rəsam idi, meşə mənzərələrinin aşiqi idi. Ömrü boyu yalnız meşə çəkib. Özü də necə? İndi sənə onun başqa əsərlərini də göstərəm. Axı mən kolleksiya yığıram.

– Doğrudan?

– Hə. Məndə təbiət mənzərələri çəkən rəssamların demək olar ki, bütün əsərləri var. Həvəsin varsa, tamaşa edə bilərsiniz.

Aydan kitab şkaflının aşağı gözündən qucaq dolusu albomlar çıxarıb stolun üstünə qoydu.

– Sən bunlarla başını qarışdır, mən gedib çay işinə baxım, – dedi.

O, mətbəxə keçəndən sonra Murad otağı nəzərdən keçirməyə başladı. Divanla üzbəüz divar başdan-başa kitab rəfləri idi. “Pulunun hamısını kitaba verib”, – deyə fikirləşdi. Bu böyük otaqda qəribə, təlqinedici bir rahatlıq var idi. Kündəki stulun üstünə atılmış güllü çit xalatdan tutmuş stola necə gəldi səpələnmiş kağızlaradək hər şeydə bir doğmalığ, yaxınlıq var idi. Aydanın uzun kirpiklərlə dövrələnmiş, qarqara məxməri xatırladan gözləri, yaraşlıq burnu, qızılgül ləçəklərini xatırladan dodaqları, uzun boynu, hər şey, hər şey onun üçün doğma idi. Bir ay əvvəl onu ilk dəfə gördüyü andan o, bu qıza dəlicəsinə aşiq olmuşdu. O, albomları vərəqləyir, amma heç nə görmürdü. Fikri Aydanın yanında idi. Gözlərində bircə rəsm canlanırdı – Aydanın rəsmi.

– Darıxmırsan ki?

– Yox, niyə darıxmalıyam ki?

– İstəyirsən televizoru qoş.

– Lazım deyil.

– Özün bil.

Bir azdan qızardılmış kartofun xoş ətri otağa yayıldı. Murad dözə bilməyib mətbəxə keçdi:

– Sən burda neynirsən? Kartofun ətri məni öldürdü ki. Dünyada ən çox xoşladığım yeməkdir.

– Mənim də. – Aydan gülüb tavadakı kartofu böyük boşqaba boşaltdı.

– Al, bunu otağa apar, – deyə onu ərklə Murada verdi. Özü isə çörək, salat, çəngəl, boşqab apardı. Onlar çörək yeməyə başladılar.

– Ömrümdə belə dadlı kartof yeməmişəm, – deyə Murad etiraf etdi.

- Bilirsən kartof qızartmağı kimdən öyrənmişəm?
- Yəqin anandan.
- Yox.
- Onda bacından.
- Tapmadın.
- Rəfiqəndən?
- Yenə bilmədin. Şöbə müdirim Elman müəllimdən.
- Doğru deyirsən?

– Vallah. Onun qızartdığı kartofdan olmaz. Hər gün nahar fasiləsinə yaxın kartofun ətri redaksiyanı bürüyür, hamının ağzını sulandırır. Elman müəllim həftədə bir, ya iki gün ayrı şey yeyir, qalan günlər ancaq kartof. Özü də elə bişirir ki, kartoflar qıpqırmızı qızarır, özləri də yupyumşaq olur, ağızda əriyir. Redaksiyaya işə düzələnəcən kartof bişirməyi bacarmırdım. Ya tavanın dibinə yapışırdı, ya yanırdı, ya da rəngi qaralırdı. Bir dəfə Elman müəllimdən xahiş elədim ki, onu bişirmək qaydasını mənə öyrətsin. O vaxtdan sənətkar olmuşam.

– Sən Allah, mənə də öyrət.

Aydan elə bildi Murad zarafat edir.

– Mənə sataşırsan?

– Yox, ciddi deyirəm.

– Elə isə qulaq as. Tavaya ərinməmiş şit yağ at, dağ olandan sonra soyulub doğranmış kartofu tök. Bir üzü qızarıandan sonra o biri üzünü çevir. Beləcə, bütün kartoflar bir bərabərdə qızarıandan sonra duz töküüb üstünə qapaq qoy, vaxt odada bişir.

Murad elə diqqətlə qulaq asırdı ki, elə bil söhbət həyat əhəmiyyətli bir məsələdən gedirdi. Onun bu vəziyyətini görəndə Aydan qəhqəhə çəkdi. Murad da ona qoşuldu.

– Nəyə gülürsən? – Aydan ondan soruşdu.

– Bəs sən nəyə gülürsən?

– Mən sənə kartof qızartmaq qaydalarını öyrənmək marağına.

– Mən də sənin səylə bunu mənə başa salmağına.

Onlar bir-birinə baxıb uğunub gedirdilər, boş bir şeydən, əhəmiyyətsiz bir sözdən hər ikisini gülmək tuturdu.

– Qoy sənə atamın can dərmanından gətirim, – deyib Aydan mətbəxə keçdi. Oradan qrafın və iki badə gətirdi. – Öz məhsulumuzdur. Atam çaxırın bilicisidir. Özü də uşaq vaxtından bizə çaxırn dadını öyrədib. Atam deyir ki, yaxşı çaxırın bədənə xeyri çoxdur.

O, badələrə çaxır süzüb birini Muradın, o birisini isə öz qabağına qoydu. Sonra:

– İçək bunu tanışlığımızın sağlığına, – deyib içdi.

Murad da onun kimi etdi.

– Hə, necədir? – Aydan maraqla soruşdu.

Murad üz-gözünü turşutdu:

– Səhərdən bunu tərifləyirsən? Baş çıxara bilmədim. Gəlsənə bir dənə də süzəsən, bəlkə ondan sonra dadını bildim.

Aydan onun badəsini çaxırla doldurdu. Murad onu başına çəkdi, sonra isə gülməli tərzdə çənəsini büzdü. Aydanın səbrsizliklə onun verəcəyi qiyməti gözlədiyi görüb:

– Pis deyil, – dedi. Sonra əlavə etdi: – Əladır! – Hər ikisi qəhqəhə çəkdi.

Aydan özünü göyün yeddinci qatında hiss edir, Murad özünü dünyanın ən bəxtəvəri sanırdı. Çaxırın təsirindən hər ikisi pörtmüşdü. Murad Aydanın allanmış yanaqlarına baxmaqdan doymurdu. Birdən o, narahatlıqla yerində qurcalandı.

– Nə oldu? – Aydan soruşdu.

– Saatdan xəbərin var? – Murad divardakı saata işarə etdi. Gecə saat 1-ə 20 dəqiqə işləyirdi.

– Gör vaxt necə tez gəlib keçdi, – Aydan təəssüfünü gizlədə bilmədi.

– Getmək lazımdır, – Murad yerindən qalxdı. Hər ikisinin əhval-ruhiyyəsi korlanmışdı. Murad keçib çəkmələrini geyindi. Amma o, heç cür gedə bilmirdi, Aydan da onun

getməsinə istəməirdi. Amma cürət edib heç biri birinci dillənə bilmirdi.

– Rayona haçan gedəcəksən? – Nəhayət, Aydan sükutu pozdu.

– Səhər tezdən.

– Doğrudan? – Aydana elə gəlirdi ki, içində nə isə qırıldı. – Bəlkə bir gün də qalasan?

– Yox, Aydan, işdə olmalıyam.

– Heyf! – Aydanın qanı qaraldı.

Murad qapının dəstəyinə əlini uzadanda Aydan qeyri-ixtiyari onun əlindən yapışdı. Murad eynilə metronun qarşısındakı kimi Aydanın sol əlini ovucları arasında sıxıb dodaqlarına sarı apardı. Sonra onu özünə sarı çəkdi.

Aydan Muradın qolları arasında hərəkətsiz halda qalmışdı. O, başını onun köksünə sıxmışdı, gözlərini qaldırıb üzünə baxmağa nə təqəti, nə də cəsarəti çatırdı. Hər ikisi bu gözəl təmasdan özlərini itirmişdi. Nəhayət, Aydan Muradın əllərini əlləri ilə özündən araladı. Saçlarını səliqəyə salıb:

– Getmə, Murad, gecdir, mehmanxana uzaqdır, bu vaxt taksi tapmaq çətin olur, – dedi.

Murad heç nə demədən itaətlə çəkmələrini soyundu, təzədən evə keçdi. Amma onun bayaqkı qətiyyətindən, şən əhval-ruhiyyəsinə əsər-əlamət qalmamışdı. İynə üstə oturmuş kimi özünü narahat hiss edirdi. Aydan da qəribə vəziyyətə düşmüşdü. Muradı saxladığına, getməyə qoymadığına görə bir tərəfdən özünü qınayır, digər tərəfdən isə onun üçün doğmalaşmış bir adamın burada qalıb gecələməsində qeyri-adi heç nə görmürdü.

– Səninçün evdə yer salacağam, özüm isə mətbəxdə yatacağam, – deyə o, günahkar tərzdə dilləndi.

– Sən bəyəm yatmaq istəyirsən? – Murad yavaşca soruşdu.

– Mən yox, dedim bəlkə sən yuxun gəlir, səhər yol gedəcəksən.

– Gəl yanımda otur, söhbət edək, – Murad ərklə onun əlindən yapışb yanında oturtdu.

– Qoy televizoru yandırım. Gecə proqramı ilə yaxşı bir kino göstəriləcək.

Aydan televizoru yandırdı. Kəskin süjetli, iki seriyalı bir fransız filmi göstərilirdi. Onlar sakitcə oturub kinoya baxmağa başladılar. Onun ardınca başqa bir kino başlandı. Kino qurtaranda Aydan yuxuya getmişdi.

Səhər yuxudan oyananda Aydan üstündəki adyalı görüb təəccübləndi. Muradın getdiyini bilib kövrəldi. Stolun üstündə Muradın məktubu var idi: “Aydan, əzizim, yaman şirin yatırdın, oyatmağa ürək eləmədim. Bağışla ki, vidalaşmadan getdim. Əslində belə daha yaxşıdır. Səni görmək də əzabdır, görməmək də. Sağ ol. Səni sevən Murad.”

* * *

Səhər işə çatan kimi Elman ona xəbər verdi:

– Redaktor səni görmək istəyir.

Aydan könülsüz halda redaktorun otağına keçdi. Dodaqucu salam verib onun nə deyəcəyini gözləməyə başladı.

– Kinin keçməyib? – Qabil müəllim istehza qarışıq təbəsümlə soruşdu.

– İş prosesində nə kin, nə küdurət? – Aydan eynilə həmin tonda cavab verdi.

– Bəs onda niyə görünürsən? Nə ilə məşğul olduğun barədə niyə məlumat vermirsən?

– Dəvət olunmayan yerə getməzlər. – Aydan acıqla cavab verdi. Onun ötkəm cavabından redaktorun xoşu gəlmədi.

– Yaxşı, otur, söz güləşdirmə, səni yazına görə çağırımsam. – “Cavab ver, qardaş”a görə. Sentimental yazıdır, hissə qapılıb yazmısan.

– O mövzuda yazıları hissə qapılmadan yazmaq mümkün deyil. Gərək o ağırları hiss edəsən, ürəyindən keçirəsən, ondan sonra yazasan, – Aydan pərt halda dilləndi.

– Hər halda indi sentimental yazıların dövrü deyil. Bizə ciddi, konkret məqalələr lazımdır.

– Mən də ciddi yazmışam. Tərbiyə mövzusunda yazını əslində başqa cür yazmaq mümkün deyil.

– Aydan, tərbiyə mövzusunda yazıları təcrübəli, yaşlı adamlar yazmalıdır, sənəin adamlara tərbiyə dərsi deməyə səlahiyyətin çatmır. Sabah gəlib mənə irad tuta bilərlər ki, ay redaktor, niyə ağzından süd iyi gələn bir uşaq camaata ağıl öyrədir?

– Özünüz də bilirsiniz ki, redaksiyada məndən başqa bu janra maraq göstərən yoxdur. İkincisi də, jurnalist əslində tərbiyəçidir. O, hər kəsə ağıl dərsi verə bilər, özü də bunun yaşa və təcrübəyə heç bir dəxli yoxdur. Həm də belə yazıları qələmə almaqdan ötrü heç bir səlahiyyət-filan tələb olunmur.

– Qız, sən deyəsən söz güləşdirməyi sevirsen. – Redaktor özündən çıxdı.

– Mənim adım Aydandır, “qız” deyil. – Aydan yerindən qalxdı. – Mus-mus deyincə, Mustafa deyin, yazım sizi qane etmirsə, yüksək tələblərinizə cavab vermirsə, qaytarın özümə.

– Əlbəttə, qane eləmir. Yoxsa elə bilirdin dahiyənə əsər yazmısan?

– Dahiyənə əsər olmasa da hər halda cızma-qara da deyil. Aydan onun məqaləni haçan qaytaracağını gözləməyə başladı. Bir xeyli susandan sonra redaktor yazını stolun üstünə atdı.

– Xahiş edirəm üstünə yazın niyə qaytarmısınız...

Redaktor tərs-tərs onu süzdü, sonra yazının birinci vərəqinin üstünə nə isə yazıb ona verdi. Aydan otaqdan çıxanda dərkənarı oxudu: “Sentimental yazılara ehtiyacımız yoxdur”.

Qapının ağzında o, tələbə yoldaşı Adillə üz-üzə gəldi.

Adil:

– Niyə kefin yoxdur, olmaya redaktorla sözləşmişən? – deyə gülə-gülə ondan soruşdu.

– Düz tapmısan.

– Yazını qaytarıb?

– Elədir ki, var.

– Yəqin ki, tərbiyəvi yazıdır.

– Hə.

– Ver mənə, qəzetimizdə çap edəcəyəm.

– Birdən redaktorunuz bəyənmedi.

– Minnəti olsun ki, sənin kimi jurnalist ona yazı verir. –

Adil zorla onun əlindən yazını alıb getdi.

Aydan otağa qayıdanda Elman:

– Hə, nə oldu? – deyə narahatlığını bildirdi.

– Nə olacaq, yazını qaytardı.

– Ola bilməz!

– Niyə olmur ki? Deyir bizə sentimental yazılar lazım deyil.

– Demədi hamımız tərbiyəliyik, əxlaq dərsinə ehtiyacımız yoxdur?

– Dedi, çox şey dedi.

– Kefini pozma.

– Əksinə, Elman müəllim, son vaxtlar öz-özümə bir şey kəşf eləmişəm. Redaktor ancaq yaxşı yazılarımı qaytarır, zəifləri isə dərc edir. Bu, mənə təskinlik verir.

– Kəşfin münasibətilə səni təbrik edirəm. – Elman onun ruhdan düşməməsinə ürəkdən sevindi. Stulunu götürüb Aydanın üzbəüzündə oturdu, diqqətlə onun gözlərinin içinə baxıb mənalı tərzdə dedi:

– Sənə nəsə olub, dünənki Aydan deyilsən.

– Hə, Elman müəllim, düz tapmışınız, mən başqa Aydanam. – Onun sifətinə sirr dolu bir təbəssüm qondu.

– Çox şadam, arzu edirəm ki, həmişə belə olasan.

Aydan çoxdan bəri onu tərək etmiş işgüzarlıqla, həvəslə redaksiya poçtunu araşdırmağa başladı. İki həftədən bəri yığılıb qalmış məktubları yerbəyer edəndən sonra yüngülləşmiş halda nəfəsini dərdi. Sonra çayniki su ilə doldurub qaynatdı, hind çayı ilə kəkliotunu qarışdırıb yaxşı bir çay dəmlədi.

– Elman müəllim, çay içəcəyik, – deyər bildirdi. Elə bu anda qapı açıldı, Əzizin başı göründü.

– Bəs mən? – deyər o, məzəli halda soruşdu.

– Sənsiz çay içmək olar? Tez stəkanını götürüb gəl. – Elman gülə-gülə cavab verdi.

Bir azdan Hüseyn müəllim, onun dalınca da Samir gəldi.

– Bəh-bəh! Redaksiyanın qaymağı bura yığışib ki! – deyər Təhməz tövşüyə-tövşüyə içəri girdi. – Nəhayət ki, duman dağıldı, göyün üzü açıldı, – deyər o, Aydana işarə elədi.

– Az danış, get stəkanını gətir, çay iç, – Aydan ərkyana dilləndi.

Təhməzin getməyi ilə qayıtmağı bir oldu. Özünə çay süzüb kreslodada yerini rahlad:

– Ay uşaqlar, sizə bir əhvalat danışım. Bir jurnalist dostum rayona ezamiyyətə getmişdi. Sağıcı haqqında yazı hazırlamalı idi. Fermada yaşlı bir qadından soruşub ki, yanındakı o inəkdən neçə kilo süd sağırsan? Bunu eşidəndə sağıcılar şaqqanaq çəkiblər. Dostum pərt olub ki, bunlar nəyə gülürlər? Həmin yaşlı qadın da uğunub gedirmiş.

– Niyə gülürsünüz axı? – deyib oğlan özündən çıxanda qadın cavab verib ki, ay pır olmuş, bu inək deyil, buğadır. Yəni ki, inəklərin əridir. Yazıq dostum suyu süzülə-süzülə oradan gedib.

Otaqda şən gülüş qopdu.

– Son bir ayda Hüseyn müəllimin yaradıcılığında durğunluq hiss olunur. Aydan, bunun səbəbini bilmirsən? – Təhməz ona göz vurdu.

– Bəsdir, sənin bu atmacaların canımı boğazıma yığdı. – Hüseyin müəllim hirsələnib özündən çıxdı.

– Kefini pozma, bütün məşhur jurnalistlərin həyatında durğunluq dövrü olur, sonra keçib gedir. Səndə də elə olacaq. – Təhməz tövrünü pozmadan zarafatını davam elədi.

– Çox da qürrelənmə, görüm mənim yaşıma çatanda sən nə yazacaqsan, – deyə Hüseyin müəllim incikliyi bürüzə verdi. Amma Təhməz halını dəyişmədən sözüne davam elədi:

– Ay uşaqlar, dünən evdə qəzetimizin köhnə nömrələrini vərəqləyirdim. Birdən gözüme Hüseyin müəllimin 15 il əvvəl dərc olunmuş bir yazısı sataşdı. Sərlövhesi tanış idi deyə onu maraqla oxudum. Çünki bu günlərdə Hüseyin müəllimin belə bir yazısı qəzetimizdə çap olunmuşdu. Eləmə tənbellik, iki məqaləni müqayisə etdim. Rayon, təsərrüfat və adam adlarından, bir də rəqəmlərdən başqa hər şey eyni idi, nöqtəsinə, vergülünə də dəyilməmişdi.

– Yalan deyirsən! – Hüseyin müəllim hirsələni masaya vurdu.

– İnanmırsan? Onda özün bax. – Təhməz cibindən iki qəzet çıxartdı.

Samir Təhməzin əlindən qəzetləri alıb diqqətlə göz gəzdirdi.

– Doğrudan a! – deyə səsləndi.

– Mənim tədqiqatım tək bu yazı ilə məhdudlaşmır. Hüseyin müəllim bu “gözəl təcrübə”dən sən demə geniş istifadə edirmiş. Onun belə yaradıcılıq nümunələrinin siyahısını çıxarmışam. – Təhməz cibindən bir vərəq çıxarıb onlara göstərdi.

– Ay yazıq, gül kimi vaxtını gör nəyə sərf edib. Sənin yerinə olsaydım, elmi tədqiqatla məşğul olardım, başımı bu cür mənasız şeylərlə yormazdım, – Hüseyin müəllim pərtliyini gizlətməyə çalışdı. Amma o, elə yazıq, elə müti görkəm almışdı ki, bu, heç kəsin gözündən yayınmadı. – Ver o siyahını mənə, – deyə kağızı Təhməzin əlindən almağa çalışdı.

– Xərci var, – Təhməz bic-bic güldü. Onun xasiyyətinə yaxşı bələd olduğundan Hüseyin müəllim ciddi halda:

– Yaxşı, de görüm xərci nə olacaq? – deyə soruşdu.

– Bir qonaqlıq.

– Sənin üçün?

– Xeyr, buradakı bütün şahidlər üçün.

– Haçan?

– Elə bu axşam kababdan-zaddan sifariş eləyərsən, yanında da içki. Oturub yaradıcılığını yuyarıq, – deyə Təhməz bildirdi.

– Yaxşı. Amma sabah bunu redaksiyaya car çəksən, bəxtindən küs.

– Kişinin sözü bir olar, – Təhməz otaqdakılara göz vurdu. Axşam saat 5-də Hüseyin müəllim əlində iri bir zənbil otağa girəndə Elman heyrətlə dedi:

– Sən doğrudan qonaqlıq vermək fikrindəsən?

– Bəs nə edim? Təhməzi tanıyırsan? Qonaqlıq verməsəm aləmə car çəkəcək, hələ gedib redaktorun da ovcuna qoyacaq. – Hüseyin müəllimin qanı qara idi.

Aydan çantasını götürüb getmək istəyirdi ki, Hüseyin müəllim onun qolundan yapışdı:

– Sən Allah, getmə. Süfrə açmaqda mənə kömək elə. Yarım saata, bir saata hamımız gedəcəyik. Gedib evdə neynirsən?

– Altı kişinin arasında mən nə edəcəyəm?

– Əşşi, özgəsi deyilsən ki, sən də bizim qardaşımızsan, – deyə Elman da israr elədi.

Bir azdan Aydan iki masanı birləşdirib üstünə ağ kağız sərdi. Sonra zənbildəki yeməkləri düzməyə başladı. Kababın xoş ətri, göyərtinin, tərəvəzin, təzə təndir çörəyinin qoxusu otağa yayıldı. Təhməz də, Əziz də gəlib çıxdılar. Qapını içəridən bağlayıb oturdular. Hüseyin müəllim gizlətdiyi araqı çıxarıb stəkanlara süzdü. Sonra üzünü Aydana tutdu:

– Gör səninçün nə almışam, – deyib onun stəkanına limonad süzdü.

Təhməz ayağa durdu:

– Hə, uşaqlar, içək bu badələri Hüseyn müəllimin sağlığına, onun bənzərsiz yaradıcılığının şərəfinə. Sağ olsun ki, o var, yaradıcılığı mənim kimi tədqiqatçıların nəzər-diqqətini cəlb edir. Hüseyn müəllim olmasaydı, bu gözəl məclis də olmazdı.

– Sağ olsun Hüseyn müəllim! – Xorla səsləndilər, sonra badələri boşaltdılar.

Təhməz adəti üzrə lətifə danışır, otaqdakılar uğunub gerdirdi.

Birdən qapı dartıldı, sonra isə döyüldü.

– Kim ola? Bayaq redaksiyada qapıçıdan başqa heç bir inscins qalmamışdı. – Hüseyn müəllim narahat oldu. Samir gedib qapını açdı. Qabil müəllim içəri girəndə hamı pərt olub ayağa qalxdı. Təhməz ortalığa çökmüş sükutu aradan qaldırmaq üçün:

– Qabil müəllim, gəlin bizimlə oturun, – deyə təklif etdi.

– Nuş olsun, mane olmaq istəmirəm. Evə getmək üçün dəhlizə çıxmışdım, səs-küy eşidib fikirləşdim ki, görəsən nə olub? Qapını da bağlamısınız... – O, Aydana qəribə bir nəzər saldı. – Görürəm vaxtınızı mənalı keçirirsiniz.

– Hüseyn müəllimin ad günüdür, – deyə Elman gərginliyi azaltmaq istədi.

– Təbrik edirəm. – Redaktor Hüseyn müəllimin əlini sıxdı. Sonra isə qapıya sarı getdi. Çıxmazdan əvvəl onlara tərəf baxdı:

– İşdə sərxoşluq etmək yaxşı şey deyil ha, uşaqlar!

Qapı onun arxasınca örtüləndə ortalığa dərin sükut çökdü.

– Gecdir, mən gedim, məclisinizi mənsiz davam etdirin, – Aydan onlarla sağollaşıb otaqdan çıxdı.

– Biz də tərpənərik, – Hüseyn müəllim pərt olmuşdu.

Hava artıq qaralmıŝ, küçələrdə gediŝ-gəliŝ azalmıŝdı. Aydan bu vaxtlar tək-tənha gəzməyi xoŝlayırdı. Çəkmələrinin dabanlarının asfaltda saldıęı taqqa-tuqqa qulaq asa-asa dərin xəyallar içində, yan-yörəsindən keçənlərə əhəmiyyət vermədən tanış yollardan keçirdi. İndi də adəti üzrə o, redaksiyanın yerleşdiyi doqquzmərtəbəli binadan çıxıb prospektlə üzüaŝaęı düşməyə başladı.

Qabil müəllimin bayaqkı qəribə baxıŝları yadından çıxmırdı. Bu adamı sevmirdi, onunla işlədiyi üç il ərzində ona qanı qaynamamıŝdı. Hələ bu günə kimi ondan ürək açan bir hərəkət görməmiş, xoŝ bir söz eşitməmişdi. Redaktor sanki onu acılamaęa, xətrinə dəyməyə fürsət axtarırdı, elə bil bundan zövq alırdı.

Birdən Aydan Muradı arzuladı, elə arzuladı ki, bu istəyindən gözləri doldu. Onun yanında olmaq, söhbətlərinə qulaq asmaq, nəfəsini hiss etmək üçün ürəyi tel-tel oldu. Adamsız küçələrlə onunla qoŝa addımlamaq, qoluna girib adi şeylər haqqında söhbət etmək necə də gözəl olardı. O, Murad üçün darıxdı, onun üçün qəribsədi. Ömründə belə hisslər keçirməmiş, indiki kimi qəribə duyğuların içində tək-tənha, köməksiz olmamıŝdı. O, addımlarını yavaşıtđı, fikri-zikri Muradın yanında idi.

Qulaęına tanış bir melodiya çatdı. Musiqi onu titrətdi. Səsyazma studiyasına yaxınlaşanda mahnı aydın eşidildi:

*Kimlər gəldi, kimlər keçdi həyatımdan,
Ən gözəli sən qədər sevilmədi.*

Bu, Muradla baęlı mahnı idi. Onunla tanış olandan həmin musiqi yaddaŝına həkk olmuşdu. Ömründə heç bir mahnı onu bu qədər cəlb etməmişdi. İndi də studiyanın yanında ayaq saxlayıb qulaq asmaęa başladı.

– Sizə nə lazımdır?

- Bu mahnı.
- Bir manat verin.
- Nəyə?
- Kasset istəmirsiniz?
- Varınızdır? – Aydan sevindi.
- Hə.

Aydan pulu ona uzadanda satıcı maqnitofonun düyməsini basıb oradan kasset çıxartdı. Aydan qiymətli şey tapmış adamlar kimi sevinclə bayıra çıxdı.

Evə çatan kimi maqnitofonu işə saldı. Divanda oturub əlləri ilə dizlərini qucaqladı, gözdərini yumub musiqinin tilsiminə düşdü. Kassetin hər iki tərəfinə qulaq asandan sonra aynabəndə çıxdı. Fikrində Muradla danışmağa başladı: “İndi gecədir, əzizim, milyonlarla gecələrdən biri. Gözümüzü açıb dünyaya gəldiyimiz gündən beləcə gecələri qarşılayıb yola salırıq. Həyat elə yaranıb ki, gündüzlər gecələrlə, gecələr isə gündüzlərlə əvəz olunur. Sabah da belə olacaq, biri gün də.

Başqalarını bilmirəm, amma mən gecələr kövrəlirəm. Hər şeyə qarşı həssas oluram. Naməlum hissələrin təsirindən ürəyim titrəyir. Bu halımın əsl səbəbkarı sənsən. Məni başqa-laşdıran, dəyişdirən, qərarlız edən sənsən, bir də gecə – uzun, sonsuz, qəmli gecə. Bilirəm ki, səhər açılarda əvvəlki adi adam olacağam, qəmli düşüncələr yaxamdan əl çəkəcək, gündəlik qayğılar içində vaxtın necə keçdiyini bilməyəcəyəm, müvəqqəti olaraq gecənin varlığını unudacağam, kərdərli fikirlərimə güləcək, göylərdən yerə enəcəyəm. Sonra yenə qaranlıq düşəcək.

Beləcə, gecələri yola sala-sala bir də görəcəyəm ki, beli bükülmüş qoca qarıyam. Hələlik isə ətrafımda gecəyə məxsus qəriblik var. Otağımdakı sükut da, bir topa buludun üzünə boz pərdə çəkdiyi ay da, bayaqdan qulaq asdığım həzin mahnılar da mənə ancaq qəm gətirir. Bu qəm mə sənə nəfəsini qarışdırıb, Murad”.

* * *

– Məqalən çıxıb, təbrik edirəm. – Elman qəzeti onun qabağına qoydu.

Aydan sevinclə “Cavab ver, qardaş”ı nəzərdən keçirdi. Dördüncü səhifənin tam yarısını tutan yazıya gözəl tərtibat verilmişdi.

– Görəsən Qabil müəllim görüb? – O, marağını gizlədə bilmədi.

– Görməmiş olmaz. Yəqin indi hirsindən zəncir çeynəyir, – Hüseyin müəllim dilləndi.

– Yaxşı elədin ki, məqaləni ayrı yerə verdin. İnnən belə əməkdaşların yazılarına qarşı diqqətli olar, – Samir əlavə elədi.

Aydanın kefi kökəlmişdi. Neçə vaxtdan bəri onu tərک etmiş nikbinliyi özünə qayıtmışdı. Maşınbürodakı qızlar bunu o saat hiss elədilər. Sevilə Tamilla şən halda onun salamını aldılar. Vacibə isə adəti üzrə salamı dodaqucu alıb “xaltura”sının ardını yazmağa girişdi.

– Ay Vacibə, səni görüm “xaltura ağacı”ndan yıxılısan, dibində o qədər pul tapasan ki, sayıb qurtara bilməyəsən. – Aydan Vacibəyə sataşdı.

– Amin! Amin! – Vacibə ona gözücu baxıb makinasını döyücləməkdə davam etdi.

– Ölmüş, bilirsən səninçün necə darıxmışdıq! – Sevil onun qolunu çimdiklədi.

– Kim mənimlə yazmaq həsrətindədir? – Aydan qızlara müraciət elədi.

– Həsrət nədir? Ölüruk səninlə yazmaqdan ötrü. – Sevil zarafatından qalmadı.

– Bəs mən necə edim ki, heç birinizin xətrinə dəyməyim? – Aydan onlarla məzələndi. Elə bu vaxt Təhməz qapını açdı:

– Bu nədir, toyuq fermasıdır? Uzaqdan qaqqıltı səsi gəlirdi. – Qızlar gülüşdülər. Təhməzin dalınca Oqtay içəri girdi. Aydanı görcək əllərini çənəsinin altında çarpazlaşdırıb, bir dizi üstə çökdü:

– Aydan, siz mənim ürək müstəvimə sevgi perpendikulyarı endirəndən bəri loqarifma cədvəli ürək döyüntülərimi hesablamaqda acizdir. Mən sizi iki hədd cəminin kvadratı qəddər sevirəm. İki bucaq kimi meyl edərək sizinlə ailə qurmaq istəyirəm. Bütün cisimlər yerin cazibə qanununa tabe olduqları kimi, mən də sizə tabeyəm. Bizim ürəklərimiz paralel xətlər kimi həmişə qoşa döyünəcəkdir. Ey həyatımın düsturu, ey radioaktiv şüalar kimi gözəgörünməz məhəbbətim!

Oqtay sözünü tamamlayanda otaqda qəhqəhə qopdu. Aydan sağ əlini Oqtayın alınına qoydu, tez də geri çəkib təəssüflə başını buladı:

– Bu uşaq məhəbbət xəstəliyinə tutulub. Xəstəlik ibtidai icma quruluşundan mövcuddur, irsi olub nəsildən-nəslə keçir. Tez-tez özünü kəskin formalarda göstərir, bəzən ölümlə nəticələnir.

Aydan Tamillanın eynəyini götürüb öz gözünə taxdı və otaqda var-gəl etməyə başladı:

– Xəstəliyin törədicisi eşq çöpləridir. Onlar hər yerdə – havada, suda, torpaqda olur, əlverişli şərait tapan kimi yayılır. Eşq çöpləri göz, bəbək, nadir hallarda isə qulaq vasitəsilə keçir. Göz vasitəsilə keçdikdə daha tez inkişaf edir. O, həzm sisteminə keçib iltihab əmələ gətirir. İltihabi pozğunluqlar tezliklə sinir sisteminə təsir edir, sonra ürəyi zədələyir. Xəstə ətraf mühitə qarşı laqeyd olur, çox vaxt gözləri bir nöqtəyə zillənir. Bədəni zəifləyir, bəzən xəstəlik ağıl zəifliyi ilə nəticələnir.

Təhməz, Sevil, Vacibə və Tamilla uğunub getdilər. Oqtay isə pərtliyini gizlətmək üçün məlahətli səsi ilə oxumağa başladı:

*Səni gördüm, aşiq oldum,
Dərdə saldım canımı...*

– Aydan, bu yazığın başına doğrudan hava gəlməmiş bir əncam çəksənə, – Təhməz gülə-gülə dilləndi.

– Bir ürəkdə olmaz iki sevgili, iki ürəklinin bir olmaz dil. Bilirsən bu sözləri kim deyib? – Aydan düz Oqtayın göz-lərinin içinə baxıb gülə-gülə otaqdan çıxdı.

Bir azdan Oqtay Aydanın dalınca gəldi. İçəridə ondan baş-qa heç kəsin olmadığını görcək ürəklənib üzbəüzündə oturdu.

– Aydan, hər dəfə sözlərimi zarafata salırsan. Mənim fik-rim ciddidir.

– Yox a? – Aydan özünü bilməzliyə vurdu.

Oqtay onun zarafatına əhəmiyyət vermədi:

– Sən redaksiyaya gələn gündən rahatlığımı itirmişəm.

– Harada itirmisən? Yerini de, tapıb sənə qaytarım.

– Zarafatı burax, Aydan, mən ciddi deyirəm.

– Yaxşı, sən doğrudan ciddi adamsansa, niyə başa düşmür-sən ki, sənə qarşı etinasızam? Bunu bilmək yəni o qədər çə-tindir? – Aydan hirsləndi. Amma sözlərinin Oqtayın xətrinə dəydiyini hiss edib mehribanlıqla əlavə elədi: – Mən başqa adamı sevirəm, Oqtay, incimə!

– Doğrudan deyirsən? – Oqtay qulaqlarına inanmadı.

– Hə.

– Nə deyirəm ki? Xoşbəxt olun. – Oqtay kövrəldiyini hiss etdirməmək üçün otaqdan çıxdı.

– İclasa! Tez olun, hamı akt zalına! – Sevilin səsi dəhlizi götürmüşdü.

– Nə olub? – Aydan qapıya çıxdı.

– Bilmirəm. Amma iclas ancaq yaradıcı işçilər üçündür.

Aydan içəri girəndə hamı akt zalına yığılmışdı. O, keçib Elmanın yanında oturdu.

– Bir şey baş verməyib ki? – deyər narahat halda ondan soruşdu.

– Dünən Samirlə Hüseyn növbətçi olublar. Qəzetdə səhv gedib.

– Nə səhv?

– Al bax, – Elman birinci səhifədəki “SİTA-nın məlumatı”nı ona göstərdi. Birdən-birə üç xətt basılmış, cümlənin mənası itmişdi.

– Görəsən nə olacaq?

– İndi görəsən, – Elman müəmmalı halda cavab verdi.

Qabil müəllim qanı qara halda otağa daxil oldu. İçəridəkilərə salam verib birbaşa mətləbə keçdi.

– Mərkəzi Komitədən mənə zəng çalıblar, xətt basılmasından onlar da xəbər tutublar. Səhərdən azı on adam zəng çalib mənə “muştuluq” verib. Amma növbətçilərin heç vecinə də deyil. Deyək ki, Samir redaksiyaya təzə gəlib, qaydaqanuna hələ tam öyrəşməyib. Bəs Hüseyn müəllim nə fikirləşir? Qırx ildən çoxdur redaksiyada çalışır. O, bizə ağıl öyrətməkdənsə biz ona məsuliyyət dərsi keçməli oluruq. Növbətçisən, niyə materialları diqqətlə oxumursan? İşinin öhdəsindən gəlmirsən, ver ərizəni, otur evində, bizi iki gündən bir danlatmağın nə mənası var? İşləmək səninçün çətinləşib, çıx pensiyaya. Mən uzatmaq istəmirəm, redaktorluğun qərarını sizə çatdırmalıyam. Hüseyn müəllim bununla üçüncü dəfədir növbətçilik vaxtı məsuliyyətsizlik edir. O biri səhvlərini ört-basdır elədik, fikirləşdik ki, bundan nəticə çıxarar, diqqətli olar, amma görünür cəzasızlıq bəzən lazımı nəticə vermir. Ona görə də Hüseyn müəllimi işdən azad etmək istəyirəm.

Hüseyn müəllimin üzünün rəngi divarın rəngindən seçilmirdi. Onun nəfəs alıb-almadığı bilinmirdi.

Sonra məsul katib Səlim müəllim çıxış elədi. O da Hüseyn müəllimin məsuliyyətsizliyindən, katibliyin işini

tez-tez pozduğundan danışdı, redaktorun qərarı ilə razı olduğunu bildirdi. Redaktor müavini Şaiq müəllim də onların sözlərini təsdiq elədi.

Aydan yerindən sual verdi:

– Qəzetə kim daha çox məsuldur: adi növbətçi, yoxsa məsul növbətçi?

– Hər ikisi, – deyə Səlim müəllim cavab verdi.

– Qəzetə qol çəkən kimdir?

– Məsul növbətçi.

– Bəs onda niyə cəzanı məsul növbətçiyə yox, adi növbətçiyə verirsiniz? – Aydan redaktora müraciət elədi.

– Məsul növbətçini biz adi növbətçiyə nəzarət etmək məqsədilə təyin etmişik. Əslində bütün məsuliyyət adi növbətçinin üzərinə düşür. – Redaktor qətiyyətlə bildirdi, sonra isə Aydana acıqlı bir nəzər salıb əlavə elədi: – Mən sizi bura redaktorluğun qərarı ilə tanış eləmək üçün çağırmışam, müzakirə açmaq üçün yox.

Zala ağır sükut çökdü. Heç kəs ürək edib danışa bilmirdi.

Oqtay yerindən atmaca atdı:

– Bu işlərə Samir necə baxır?

Samir yerində qurcalandı, amma cavab vermədi.

– Niyə cavab vermirsən, Samir? – Elmanın səsi guruldadı.

Amma Samirdən səs-səmir çıxmadı. Zala yenidən sükut çökdü.

– Yaxşı, sözlünüz yoxdursa, dağılışaq. – Redaktor ayağa qalxdı, onun ardınca Şaiq müəllim, sonra isə Səlim müəllim otağı tərk elədi. Qalan əməkdaşlar da könülsüz halda zaldan çıxdılar.

Hamı çıxıb gedəndən sonra Aydan Hüseyn müəllimə yaxınlaşdı. Onun halı özündə deyildi, həmişəki deyib-gülən, yaşının yetmişə haqladığına baxmayaraq, cavanlardan seçilməyən bu nikbin təbiətli adamın gözlərində bu gün nə isə qeyri-adi bir ifadə var idi. O, boğuc səsle dedi:

– Aydan, qızım, get otağa, mən tək qalmaq istəyirəm.
– Getməyəcəyəm.
– Xahiş edirəm, indi məni tək burax. – Hüseyn müəllimin gözləri yalvarışla dolu idi. Aydan daha heç nə deməyib otağına getdi.

Elmanla Samir yerlərində oturub sakitcə öz işləri ilə məşğul idilər. Aydan da başını işə qatmaq istədi. Amma Hüseyn müəllimin görkəmi yadından çıxmırdı. İndi heç nə olmamış kimi oturan Samirə baxdıqca hirsindən bilmirdi neynəsin. Axır ki, dözə bilməyib dilləndi:

– Üç ildir bir yerdə işləyirik, amma bu müddətdə sənin hansı məzhəbə xidmət etdiyini öyrənə bilmədim.

– Nə demək istəyirsən? – Samir hirsələ soruşdu.

– Niyə Hüseyn müəllimi zərbə altında qoydun? Axı sənin səhvindir, qəzetə sən məsul idin, o yox. Nəyə görə sənə verilməli cəzanı o çəkməlidir?

– Səhvi o tutmalı idi, mənim işim qəzetə qol çəkməkdir.

– Xeyr, hər şeyə cavabdeh məsul növbətçidir, bunu uşaq da bilir. Sadəcə olaraq sənin günahını Hüseyn müəllimin boynuna atdılar. Niyəsini özün yaxşı bilirsən. Sən nazir müavininin oğlusan, Hüseyn müəllim isə özü demiş, hay-hayı gedib, vay-vayı qalan adamdır, ondan redaktora nə xeyir dəyəcək?

Samir başını aşağı salıb heç nə demirdi. Bunu görəndə Aydan bir az da ürəkləndi:

– Samir, axı Hüseyn müəllim sənin güdazına getdi. Görək səhvini boynuna alaydın, onsuz da redaktor sənə cəza verməyəcəkdi. Versə də şifahi xəbərdarlıqnan kifayətlənəcəkdi. O, Hüseyn müəllimi işdən çıxarmaqdan ötrü bəhanə axtarır.

Samir ona cavab vermədi. Amma bir azdan sərt hərəkətlə ayağa qalxdı, qapı onun arxasınca zərblə örtüldü.

– Nahaq dedin, onsuz da başa düşən deyil, – Elman gərginliyi azaltmaq istədi.

– Elman müəllim, sizi də başa düşmək olmur, etiraz edib demədiniz ki, Hüseyn müəllim təqsirkar deyil, səhv Samirindir. – Aydan indi də şöbə müdirinin üstünə düşdü.

– Nə bilirsən deməmişəm? İclasdan qabaq redkollegiya üzvləri yığılmışdı. Hüseyn müəllimi nə qədər müdafiə elədimsə də, xeyri olmadı. Səsə qoydular, mən təkləndim.

– Belə çıxır ki, redaktor nə istəsə, onu da eləyə bilər? Hər cür ədalətsiz qərar çıxara bilər? Bəs biz necə jurnalist kollektiviyik? Qalan vaxt camaata ağıl öyrədirik. Deməzlərmi ki, kiçik bir kollektivdə qayda-qanun yarada bilmirsiniz, məsələləri ədalətli həll etmirsiniz, yazdıqlarınız nə olacaq?

Əziz içəri girdi.

– Gördün Qabilin ədalətsizliyini? – deyə söhbətə başlamaq istəyirdi ki, Aydan onun sözünü kəsdi:

– Bəsdir, siz Allah, arxada hamınız haqdan, ədalətdən dəm vurursunuz, amma bayaq biriniz durub kişini müdafiə eləmədiniz.

– Guya sənin müdafiəndən bir şey çıxdı?

– Hər halda redaktor başa düşdü ki, onun qərarından narazı olanlar var, – Aydan incimişdi, amma mübahisəni davam etdirməməyi üstün tutdu.

Hüseyn müəllimin ləngidiyini görüb narahat olan Aydan onu akt zalında tapmadı. Bu adamın bayaqkı yazıq görkəmini o, heç cür yadımdan çıxara bilmirdi. Mütilik bu yaşlı adamın təbiətinə xas cəhət idi. Aydan dəfələrlə Hüseyn müəllimi bunun üstündə dostcasına danlamışdı. Aydanla Hüseyn müəllim arasında qəribə münasibətlər yaranmışdı. Yaşları arasındakı böyük fərqə baxmayaraq, Hüseyn müəllim işdə bir qayda olaraq Aydanın məsləhətlərinə qulaq asır, dərd-sərini yalnız ona danışdı. Bu qızda ürək oxumaq, dərdə yanmaq istedadı var idi. Hüseyn müəllim həmişə onunla dərdləşəndən sonra özündə bir yüngüllük his edirdi.

Hüseyn qəribə taleli adam idi. Cavanlığından həyat ona öz ağrı-acısını dadızdırmışdı. Onuncu sinfi bitirən il atası ilə anası qəfildən vəfat etmişdi. Özündən kiçik dörd bacı və qardaşı ilə tək-tənha qalan Hüseyn ailənin ağırlığını öz üzərinə götürməyə məcbur olmuşdu. Uşaqların hamısını oxudub ev-eşik sahibi edəndən sonra özü universitetin tarix fakültəsinə qiyabi daxil olmuşdu. Nəhəyə, oranı bitirib, otuz səkkiz yaş tamam olanda evlənmişdi. Uşaqlarını yerbəyer edəndən sonra isə arvadını iflic vurmuşdu. Düz on il idi ki, qadın yataqdan qalxmırdı. Evin bütün əziyyəti Hüseynin boynuna düşmüşdü. Qızlarını rayona ərə verdiyindən onların köməyinə bel bağlamırdı.

Ömrünü həsr etdiyi bacı və qardaşları isə onun evinə təsadüfi hallarda, qonaq kimi gəlib gedirdilər. Aydan bunları bilirdi. Hüseyn müəllim dəfələrlə ona öz fərəhsiz həyatı haqqında danışmışdı. Aydan onu da bilirdi ki, Hüseyn müəllim üçün həyatda yeganə yaşıl işıq işdə yanır. Burada öz əzablarını, saysız-hesabsız qayğılarını müvəqqəti də olsa unudur. Ona görə də pensiyaya çıxmaq onun üçün ölümə bərabər idi.

Dünyada heç nədən pensiyaya çıxmaq qədər qorxmurdu. Bunları Aydan yaxşı bilirdi. Bəs nəyə görə iclasda etirazını kəskin şəkildə bildirməmiş, Hüseyn müəllimin işdən çıxarılması qərarına qarşı çıxmamışdı? Niyə redaktoru, əməkdaşları bunun ədalətsiz qərar olduğuna inandıra bilməmişdi? Bunları fikirləşdikcə utandığından nə edəcəyini bilmirdi.

Hüseyn müəllim səhəri gün də, iki gün sonra da işə çıxmırdı. Telefonda hal-əhval tutmaq yersiz çıxardı, ona görə də Aydan axşam işdən sonra onlara yollandı. Musabəyov qəsəbəsinin səlqişiz küçələrindən keçib dağlı məhəlləsinin dar bir dalanında yerləşən kiçik həyət evinə girdi.

Hələ qapıda ikən kəskin dərman qoxusu üzünə vurdu. Köhnə dəmir çarpayılarda yanaşı uzanmış iki xəstəni görəndə ürəyi sızıldı. İşığı yandırır Hüseyn müəllimlə və onun

arvadı Heyva xala ilə görüşdü. Hər ikisi onun gəlişindən mütəəssir olmuşdu. Hüseyin müəllim balışının altından çirkəli bir yaylıq çıxırıb gözlərini sildi. Aydan diqqətlə otağa nəzər yetirdi. Küncdə stolun üstündə köhnə bir televizor qoyulmuşdu. Döşəməyə köhnəliyindən rəngləri seçilməyən bir palaz salınmışdı. Sarı rəngli böyük şifonerin qapısı açıq idi. Oradan neçə ildən bəri Hüseyin müəllimin əynində görməyə adət elədiyi qəhvəyi rəngli kostyum, bir də Heyva xalının donu asılmışdı. Allah bilir, qadın axırınıcı dəfə onu haçan geyinmişdi.

– Necəsiniz, Hüseyin müəllim? – Aydan qəhərini uda bilmədi. Özünü saxlaya bilməyib ağladı.

– Olmadı ki... – Hüseyin müəllim onu özünə sarı çəkib alnından öpdü. – Biz qocaların işi xəstəliknəndir. Belə şeylərə öyrəşmək lazımdır.

– Sizə birdən-birə nə oldu? – Aydan onun üç günün içində arıqlayıb ovurduları batmış üzünə, çuxura düşmüş gözlərinə etinasız baxa bilmirdi.

– Sol ayağım elə bil hissiyyatını itirib. O gün işdən evə özümü güc-bəla ilə çatdırdım. Üç gündür yerimdən dura bilmirəm.

– Bəs siz necəsiniz, Heyva xala? – Aydan qadının arıq əlini sığalladı.

– Görürsən də, bala, Allah mənə necə dərd verib. Birdəfəlik öldürmür ki, özümün də, bu yazıq Hüseyinin də canı qurtarsın.

Aydan ürəyinə çökmüş ağırlığın altından heç cür çıxma bilmirdi. Otağın ağır havası, xəstələrin miskin görkəmi onu kövrəltmişdi. Ömründə ağılına gəlməzdi ki, qırx ilin jurnalistinin evində dünyanın bu bol vaxtında belə kasıblıqla rastlaşmaq olar.

– Sonuncu dəfə haçan çörək yemisiniz? – Aydan zarafatla soruşdu.

– Dünən, – Hüseyin müəllim ciddi halda cavab verdi. Bunu elə ərkyana dedi ki, Heyva təəccüblə ərinə baxdı. Hüseyin ömründə heç kəsə belə ərkyana söz deməzdi.

Aydan mətbəxə keçib soyuducunu açdı. Yumurtadan başqa burada heç nə yox idi. Çörək qabına baxdı, kif basmış çörək qırıntıları, kim bilir, neçə gündən qalmışdı. Çanta götürüb evdən çıxdı. Bazara gedib ayın-oyun aldı, sonra çörək dalınca getdi. Qayıdıb göy-göyertini yudu, pendir çıxartdı, çörək doğradı, pomidor çığırtması bişirdi. Bütün bunları səliqə ilə balaca, dairəvi stolun üstünə düzüb onu Heyva xalanın yanına çəkdi. Hüseyin müəllimlə özü üçün stul gətirdi.

– Sənə yaman əziyyət oldu, Aydan. – Qadın mütəəssir olmuşdu.

– Yeyin, nuş olsun. – Aydan iştahla yeməyə başladı. Qocalar da çörəyə əl uzatdılar. Onların eyni açılmış, əhvalı düzəlmişdi. Aydan çay dəmləyib gətirdi. Sonra otaqları səliqəyə salmağa başladı. Çirkli paltarları onlara hiss etdirmədən çantasına yığdı. Axşam saat 9-da sağollaşdı.

Evdə qocaların paltarlarını yuyub sərdi. Başqa heç bir iş görə bilmədi.

Səhər işə gələn kimi Aydan Samiri yaxaladı. Hüseyin müəllimin vəziyyətini, xəstə halda yatdığını ona danışdı.

– Samir, redaktora ərizə yaz, səhvini boynuna al, qoy Hüseyin müəllim haqqında qərarını dəyişsin, – deyə xahiş elədi. Lakin Samiri razı salmaq mümkün olmadı. Belə olduqda o, redaktorun yanına getdi.

– Salam, Qabil müəllim.

Redaktor onun gəlişinə sevinib oturmağa yer göstərdi.

– Salam, Aydan, üzünü görək, necəsən?

– Sağ olun.

– Yəqin yazı gətirmisən.

– Yox, ayrı işə görə gəlmişəm.

– Xeyir ola?

– Dünən Hüseyn müəllimgilə getmişdim. O günkü iclasdan sonra sol ayağını tərpedə bilmir. Əməlli-başlı yatağa düşüb. Bir çarpayıda özü, o birisində arvadı yatır. Evdə bir stəkan çay verənləri yoxdur. – Aydan dünən gördüklərini təfərrüatı ilə danışmağa başladı.

– Bu kişi işdə nə tapıb ey? Otursun evdə, xəstəsinə qulluq eləsin də... – Redaktorun etinasızcasına dediyi bu sözlərdən Aydan üşürgələndi, bədənindən gizilti keçdi. “Bu daş qəlbli adama ağız niyə açdım?” – deyə ürəyində özünü danladı. Amma söz artıq deyilmişdi.

– Hüseyn müəllim üçün iş, xəstə üçün dərman kimi vacibdir. O, pensiyaya çıxıb evdə qalsa, heç iki ay da davam gətirməz, – Aydan qəhərləndi.

– Sənin nəyinə gərəkdir? Get başını aşağı sal, yazılarını yaz. Cavan qızsan, o qədər qayğıların var! Yoxsa başlamısan ki, Hüseyn müəllim belə gəldi, bəhmənkeş belə getdi. – Qabil müəllim bunları gül-gülə dedi, amma onun sözləri neş-tər kimi Aydanın ürəyinə sancıldı. O, könülsüz halda redaktorla xudahafizləşdi.

Redaktorun yanından çıxıb otaqları bircə-bərcə gəzdi, məsul katibdən başqa hamıya elan etdi:

– Yoldaşlar, xahiş edirəm beş dəqiqəliyə bizim otağa yığışın, iclas var.

Bir azdan otaq ağzına kimi doldu. İki fotoqraf, makinaçılar, korrektorlar da gəlmişdi. Aydan sözə başladı:

– Hamınızdan üzr istəyirəm ki, vaxtınızı alıb sizi bura yığmışam. Vacib bir məsələ var. Bilirəm, çoxu üçün bu, yenilik olacaq. On ildir ki, Hüseyn müəllimin arvadı iflicdən yatır. Qızları rayonda yaşayırlar, onlardan qocalara bir qəpiklik xeyir dəymir. Başqa yaxın adamları da yoxdur ki, kömək etsinlər. Hüseyn müəllim üçün həyatda yeganə güvənc yeri redaksiyadır. Qırx il redaksiyanın sadıq qulu olmuş, qəzet yolunda ömrünü çürütmüş bir adamı işdən çıxarmaq istəyirlər. Onsuz

da həyatda heç bir sevinci olmayan bir adamın üzünə axırını-cı ümid qapısını da bağlamaq ədalətsizlik olar. İstəyirəm məni səmimi başa düşəsiniz, dünən Hüseyn müəllimgildə gördüklərimi heç cür unuda bilmirəm. 120 manat maaşa qulluq edən adamın güzəranını təsəvvür edin. Onun evinə gedəncən ağıma gəlməzdi ki, bizim aramızda belə köməksiz, belə kasıb adam ola bilər. Nəfsi tox olduğuna, özünü nikbin göstərməyi bacardığına görə heç birimiz bilməmişik ki, o, acınacaqlı vəziyyətdə yaşayır. Təsəvvür edin ki, qazandığı pulun yarısını hər ay dava-dərmana verir. Nə isə, çox danışib başınızı ağrıتماق istəmirəm, gəlin redaktora hamımız birlikdə təsir göstərək, qərarını dəyişməyə məcbur edək. Razi olmaq ki, kollektivimizin bu qocaman üzvünü ahıl çağında hörmətsiz etsinlər. Həm də unutmayaq ki, bu vəziyyət hamımızın başına gələ bilər.

Aydanın sözləri hamıya təsir eləmişdi. Müzakirə başlandı. Təhməz söz istədi:

– Görün biz necə qəlbsiz, rəhmsiz adamlarıq. Dağ kimi adamı yanımızdaca yıxırlar, amma heç “uf” da demirik. Hüseyn müəllimin başı həmişə qeyli-qallı olub. Yetimliknən bacı-qardaşlarını böyüdüb. Onlar da ki, yaxşı ev-eşik sahibi olandan, əlləri çörəyə çatandan sonra Hüseyni bayramdan-bayrama yada salırlar.

– Bizə ar olsun ki, iş yoldaşımızın həyatı ilə, dolanışığı ilə bircə dəfə də olsun maraqlanmamışıq, – Əziz təəssüflə bildirdi.

– Yaxşı, konkret nə edək? – Oqtay soruşdu.

– İcazə versəniz, mən təklif verərəm, – Aydan cürətləndi.

– De gəlsin, – yerbəyerdən səsləndilər.

– Bizdən başqa bütün redaksiyalarda kollektiv şurası var. Gəlin şura adından rəsmi məktub hazırlayaq, onu hüquqi qüvvəyə mindirmək üçün hamımız qol çəkib redaktora dəqdim edək.

– Onda şuranın sədri elə sən ol, məktubu yazıb özün apar, qol çəkdir. – Əzizin fikri hamının ağına batdı.

Elə oradaca bir yerdə mətn tərtib edib Sevilə verdilər ki, makinada çap eləsin.

– Bu öz yerində, ay yoldaşlar, sizdən dostcasına xahiş edirəm, hərəniz bircə dəfə Hüseyn müəllimə dəyin ki, dərdi dağılsın, təsəlli tapsın. – Aydan bunu deyib yüngülləşdi, çiyindən elə bil ağır yük götürüldü.

Bir azdan o, məktubla redaktorun otağına keçdi.

– Nə xəbərdir? İclas-zad keçirirsən... – Redaktor onu kinayə ilə qarşıladı.

Aydan cavab verməyib məktubu onun qabağına qoydu:

– Kollektivin qərarıdır, sizə çatdırmalıyam.

Qabil müəllim məktubu diqqətlə oxudu. Qaşlarının çatılmasından, alnındakı qırışıqların düyünlənməsindən hiss olunurdu ki, qanı qaralıb. Belə vaxtlarda o, əzazil olurdu, bunu redaksiyada hamı bilirdi.

– Məktubunuza əhəmiyyət verməsəm nə olacaq? – Redaktor sınaıçı baxışlarını ona dikdi.

– Əvvəla, nüfuzdan düşərsiniz.

Birdən-birə bu cür ittiham eşidəcəyini gözləməyən redaktorun qaş-qabağı sallandı. Amma hirsləndiyini bürüzə verməməyə çalışdı:

– Bəs sonra?

– Sonra kollektiv sizi məhkəməyə verə bilər.

– Bu, sənin fikrindir, yoxsa kollektivin?

– Hələlik mənim, amma inanıram ki, mənimlə hamı razılaşar.

– Görürəm özündən çox razısan. Sənə bu cür dil-dil ötməyi kim öyrədib? Məgər səni iş bundan ötrü götürmüşəm?

– Qabil müəllim, siz məni götürməsəydiniz, gedib başqa yerdə özümə iş tapacaqdım, nə çoxdur iş yeri. Əgər işimin öhdəsindən gəlmirəmsə, onda məni azad edə bilərsiniz.

- Yaxşı, çox danışma, get işini gör.
- Bəs kollektivə nə deyim?
- De ki, Qabil müəllim onların düşündüyü qədər qəlbsiz adam deyil. Mən Hüseyini qorxutmaq, məsuliyyətini artırmaq üçün belə qərar çıxarmışdım.
- Gələn dəfə elə qorxudun ki, yazığı infarkt vurmasın, – Aydan dilini saxlaya bilmədi, redaktorun nə deyəcəyini gözləmədən otaqdan çıxdı.
- Onu səbirsizliklə gözləyən iş yoldaşlarına:
 - Qələbə! – deyə muştuluq verdi.
 - Urra! – Oqtaygil sevinclə səsləndilər.
 - Allah səndən razı olsun, bu gün ilk dəfə hiss elədik ki, kollektivdə işləyirik, – Əziz dilləndi.
- Hüseyn müəllimin xəstəliyi bir ay çəkdi. Bu müddətdə həftədə iki, ya üç dəfə iş yoldaşları növbə ilə onun yanına gedib-gəldilər. Aydan isə demək olar ki, hər gün onlara baş çəkirdi.
- Bir dəfə Hüseyn müəllimi pərişan gördü.
 - Bir şey olmayıb ki? – deyə Aydan narahat oldu.
 - Heç.
 - Siz Allah, deyın görüm nə olub?
 - Bir həftədir, kiçik qardaşım Akif yadımdan çıxmır. Anamgil vəfat edəndə dörd yaşında idi, onu qucağımda böyütmüşəm. Elə zəif uşaq idi ki... Həftələrlə xəstə olurdu. Tez-tez işdən icazə alıb yanında qalırdım. Ona elə bağlanmışdım ki, elə bilirdim Akif qardaşım yox, oğlumdur. Fikirləşəndə ki, haçansa evlənib məndən ayrı yaşayacaq, dəli olurdu. Evə gec gələndə çörək yeməyib yolunu gözləyirdim. Elə həssas qəlbli uşaq idi... Evlənəndən sonra yaman dəyişdi. Üç aydır qapımı açmır. Nə zəng edir, nə xəbər tutur.
 - Akif nəçidir?
 - Rəssamdır. Dünən televizordan sərgisini göstəridilər.

– Rəsm qalereyasındakı sərgisini deyirsiniz? Deməli o tərifli rəssam Akif Səmədov sizin qardaşınızdır, eləmi?

– Hə.

– Evləri haradadır?

– Qalereyanın üstündəki doqquzmərtəbəli binada.

Aydan Hüseyn müəllimgildən haçan çıxdığını, şəhərin mərkəzinə necə gəldiyini bilmədi. Bir də gördü ki, rəsm qalereyası yerləşən binanın həyətindədir. Blokları bircə-bircə gəzdi, amma familiya göstəriciləri heç yerdə yox idi.

– Akif Səmədov hansı blokda yaşayır, deyə bilməzsiniz? – deyə həyətdə skamyada oturmuş yaşlı bir qadından soruşdu.

– Elə bu blokda, çıxın üçüncü mərtəbəyə, ortadakı qapı onunkudur.

Aydan lifti gözləmədən birnəfəsə pilləkənləri qalxdı. Zəngi çalmağı ilə qapının açılmağı bir oldu. Ucaboy, yaraşıqlı cavan bir kişi qapını açdı.

– Sizə kim lazımdır? – O, Aydanı altdan yuxarı maraqla süzdü.

– Siz.

– Mən?

– Bəli. Mən jurnalistəm, rəssam Akif Səmədovun yaradıcılığı ilə tanış olmaqdan ötrü gəlmişəm. Bu da mənim vəsiqəm. – Aydan üstündə “Presse” sözü yazılmış kitabçasını ona uzatdı. Amma ev yiyəsi kitabçaya baxmayıb onu içəri dəvət elədi.

Aydan elə bil muzeyə düşmüşdü. Bahalı mebellə, xalılarla bəzədilmiş, çil-çırağın göz qamaşdırdığı otaqlarla Hüseyn müəllimin kasıb evi necə də təzad təşkil edirdi.

Akif onu emalatxanasına dəvət elədi. Aydan divara vurulmuş əsərlərə tamaşa edir, amma heç nə görmürdü.

– Sizin qeyri-adi sifətiniz var, xüsusən gözləriniz... Elə qamətiniz də gözəldir. İcazə versəydiniz portretinizi çəkərdim, – Rəssam ona kreslodə yer göstərdi.

– Çılpaq, yoxsa yarıçılpaq? – Aydan üzünə meşşan ifadəsi verməyə çalışdı.

– Paltarda da qəşəng görünürsünüz.

– Mən sizə daha maraqlı bir mövzu təklif eləmək istəyirəm. Ümitsiz xəstə yatan arvadına qulluq edən kimsəsiz qoca. Var-yoxunu bacı-qardaşlarına sərf edib özü lüt-üryan qalan bir qocanın portretini mənə siz çox yaxşı çəkə bilərsiniz. Necədir, mövzu xoşunuza gəlir? – Aydan düz onun gözlərinin içinə baxdı. – İnciməyin, hərdən məəttəl qalırım, necə olur ki, Allah sizin kimi daş qəlbli adamlara hər şey verir, mənim təsvir etdiyim qocalara isə əzabdan başqa heç nə?

– Qağama bir şey olmayıb ki? – Akifin üzünə qan çilənmişdi. Həyəcanlandığı aydın görünürdü.

– Məndən soruşursunuz? Üç aydır onun qapısını açmırsınız. Fikirləşirsiniz ki, Allah eləməmiş, başına bir iş gələ bilər.

Aydan zala, oradan isə dəhlizə keçib qapını açdı, geri çevrilib içəridəki dəbdəbəyə nifrətlə baxdı:

– Bilirəm, buna haqqım yoxdur, amma bu saat dünyanın ən acı sözlərini üstünüze yağdırsam da ürəyim soyumaz. İna bilmirəm ki, siz qardaşsınız. İki qardaş arasında bu cür dəhşətli fərq olmamalıdır. Xalılar üstündə gəzişəndə heç olmasa bircə dəfə fikirləşin ki, ömrünü sizə həsr edən bir adamın evində köhnə palazdan başqa heç nə yoxdur. Sizin kimi qəlbsiz bir adamdan heç vaxt əsl rəssam olmaz. Çəkdikləriniz isə beş qəpiyə dəyməyən cızma-qaralardır.

Aydan bunları birnəfəsə deyib qaça-qaça pilləkənləri düşdü. * * *

Sevil sevinclə elan elədi:

– Uşaqlar, Hüseyin müəllim gəlir.

Hüseyin müəllim sol ayağını çəkə-çəkə otağa daxil olanda Aydan onun boynunu qucaqladı. Elman onunla səmimi

görüşdü. Təhməz, Əziz, Oqtay, Tamilla, Vacibə də gəlib çıxdılar.

– Ayağını yenə çəkirsən? – Əziz qayğıkeşliklə soruşdu.

– Hə, deyəsən bu, ömürlük qalacaq. – Hüseyn müəllim köksünü ötürdü.

– Sizinçün darıxmışdıq, Hüseyn müəllim, yeriniz yaman görünürdü. Allah eləsin, bir də xəstələnməyəsınız. – Sevil dil-ağız elədi.

Qapı elə hey açılıb-örtülürdü. Əməkdaşlar Hüseyn müəllimin dövrəsinə yığılıb söhbət edirdilər. Bir azdan redaktor da gəlib çıxdı. Heç nə olmamış kimi əl verib onunla görüşdü.

– Necəsən, kişi?

– Allaha şükür, yaxşıyam.

– Heyva bacı necədir?

– Pis deyil.

– Elman, Hüseynə tapşırıq ver, həm başı işə qarışsın, həm də qəpikdən-quruşdan qonorar ala bilsin, – deyə redaktor qayğıkeşliyini göstərdi.

– İltifatınız artıq olsun, sizdən çox razıyam, – deyə Hüseyn müəllim cavab verdi. Redaktor onun bunu ürəkdən, yoxsa istehza ilə dediyini deyəsən ayırd edə bilmədi.

Bir azdan hamı dağılışdı. Elman obyektə yollandı. Samir isə ezamiyyətdə idi. Hüseyn müəllim Aydana sınaıyıcı nəzərlərlə baxıb:

– Akif gəlmişdi, – dedi.

Aydan özünü elə göstərdi ki, guya bu xəbərin ondan ötrü elə bir əhəmiyyəti yoxdur.

– Doğrudan?

– Sən onun yaman xoşuna gəlmisən. Deyirdi qoçaq qızıdır.

– Hə, o gün rəsm qalereyasında tanış olduq. Maraqlı əsərləri var idi, – Aydan bunu etinasızlıqla dedi.

– Bildim, mənə danışdı. – Hüseyn müəllim susdu, sonra əlavə elədi. – Hər halda yaman diqqətçil olub. Az qala hər gün mənim yanıma gəlir.

– Çox şadam, təbrik edirəm.

– Aydan, qızım, Akif pis uşaq deyil, arvadı onu dəyişdirib. Əvvəllər Akif çox mehriban, qayğıkeş idi. Evlənəndən sonra birdən-birə soyudu. Arvadı Alimənin xasiyyəti ağırdır, həm də bizi kasıb olduğumuza görə bəyənmir.

– Hüseyn müəllim, mən sizi başa düşə bilmirəm. Alimənin bura nə dəxli var? Söhbət sizin qardaşınızın mənliliyindən gedir. İnsan bu qədər unutulmuş olarmı? Axı siz Akifə ata əvəzi olmusunuz.

– Nə deyim vallah...

* * *

Axşam hava tutuldu. Sonra yağış başladı. Elə bil göydən yerə vedrədən su tökülürdü. Üstəlik birdən-birə külək də qalxdı. Ağacların quru yarpaqları səkilərdə, yol kənarlarında qalaqlanır, külək isə onları qaldıraraq zərblə binaların divarlarına, adamların üzünə çırırdı. Səs-küylü, gur küçələr birdən-birə boşaldı.

İlliklərinə qədər islanmış Aydan heç yana tələsmirdi, avtobus dayanacağına kimi xeyli yol var idi. Onsuz da qaçmağın mənası yox idi. O, addımlarını yavaşlıdı. Yağış əhval-ruhiyyəsini birdən-birə yaxşılaşdırmışdı. Uşaqılıqda yağış yağanda ayaqyalın, başıaçıq küçədə necə qaçışdığı, gölməçələrin suyunu şappıldatmaqdan necə ləzzət aldığı yadına düşdü. Anası bir dəfə ona demişdi ki, yağış suyu dəyən saçlar tez uzanır. Bu, ondan ötrü bəhanə olmuşdu. Firsət düşən kimi saçlarını yağış suyunda isladır ki, tez uzansın. İndi də çəkmələrinə heyfi gəlsə də, bilə-bilə su ilə dolu gölməçələrdən keçir, bundan qəribə bir zövq alırdı.

Aydan payız üçün, onun yağışı, küləyi üçün darıxmışdı. İstilərlə vidalaşib payız geyiminə keçmək, payız əhval-ruhiyyəsi ilə yaşamaq, işləmək ona həmişə ləzzət verirdi. Payızda onda qəribə bir işləmək həvəsi oyanırdı. Ən yaxşı yazılarını həmişə bu vaxtlar yazırdı. İndi də yağışın şırıltısına qulaq asa-asa növbəti yazısı üçün giriş fikirləşməyə başladı. “Yollar həndəsi xətlərə bənzəyir: paralellər, perpendikulyarlar, əyri xətlər, düz xətlər... İnsan həyatı bu yollara necə də bənzəyir. İlk dəfə tanış olduğun adamın ömür yolu hamar, aydın, dümmədüz görünür. Fikirləşirsən ki, insandır, hamı kimi yaşayır, hamı kimi onu gün qızdırır, yağış isladır. Lakin elə ki, söhbətə tutursan, danışdırırsan, heyrət edirsən ki, niyə onu gec kəşf etmisən? Enişli-yoxuşlu, çalın-çarpaz ömür yollarına niyə bu vaxtadək bələd olmamısan? Lakin bir təsadüf səni onunla tanış edir və bu təsadüfə minnətdar olursan.”

– Ay gözəl, islandı ki, gəl min maşına. – Ağ rəngli bir “Jiquli” düz onun yanında dayandı. Gözlərindən cin yağan qaraqaş, qaragöz oğlan bic-bic baxıb cavab gözləyirdi. Aydan cavab vermədi.

– Yazıqsan, xəstələnərsən, gəl otur maşına. – Oğlan maşınını onun yanınca sürürdü.

– Xalxa aftafa-ləyən çıxanda bizə də sarımsaq döyən çıxır, – Aydan hirsələndi.

Oğlan ucadan qəhqəhə çəkib güldü. Sonra isə maşını düz onun qabağında saxladı:

– Adamın sənin kimi sevgilisi olsa, nə dərdi?

– Ay daş atan bəxtəvər, daşın da öz vaxtı var, – deyər Aydan söyləndi.

– Özün bil, minmirəsən minmə, islanıb xəstələnəndə sözlərimi yadına salarsan. – O, maşınını sürüb getdi.

“Kaş Murad mənimçün beləcə maşın saxlayaydı”, – deyər ürəyində həsrətlə düşündü. Yağış başlayandan Murad fikrindən

çıxmırdı. Onunla ilk dəfə kəndə getdikləri, selə düşdükləri yadına düşdü. Onu arzuladı. Bu, şirin istək idi.

Kimsə onun qolundan yapışdı. Aydan dönüb baxanda ürəyi əsdi, bədənini elə bil cərəyan vurdu. Murad idi.

– Sənsən? Murad, bu sənsən? – O, sevincini gizlədə bilmədi.

Murad heç nə demədən adəti üzrə onun sol əlini dodaqlarına apardı, sonra isə ovucları içində bərk-bərk sıxdı. Bunu elə qərribə tərzdə elədi ki, Aydanın dodağı qaçdı.

– Yarım saatdır arxanca gəlirəm.

– Doğrudan? Bəs niyə yaxınlaşmırdın?

– Səni uzaqdan müşahidə etmək elə maraqlı idi ki... – Murad bunu gülə-gülə dedi.

– Yəqin kənardan yelbeyin qız təsiri bağışlayırdım, hə?

– Sənin başqalarına oxşamayan, qeyri-adi adam olduğunu o saat müəyyən etmək olar.

– Necə?

– Elə yağışın altında gəzişməyinə görə. Camaat evə tələsir, sənə gəzintiyə çıxmısan.

– Bayaq mənimçün maşın saxlayan oğlanı gördün?

– Hə.

– Bəs niyə əngini əzmədin? – Aydan ona sataşdı.

– Onun yerində mən də olsaydım, maşın saxlayardım.

Bir xeyli taksi gözlədilər, amma maşınlar yanlarından ötüb keçir, heç biri saxlamırdı.

– Belə getsə ikimiz də soyuqdan donarıq. Sən get bir az uzaqda dayan, gör maşını necə saxlayarlar. Sonra gəlib yanımızda oturarsan, – deyib Aydan ondan aralandı. Yolu keçib əl qaldırmağı ilə maşın saxlamağı bir oldu. Qapını açıb yerini rahatlayan kimi Murad gəlib onun yanında oturdu. Güzgüdə sürücünün qaşqabağının sallandığını görən Aydan gülməyini güclə saxlayıb Muradın əlini sıxdı.

– Hara gedəcəyik? – Sürücü soruşdu.

Aydan ünvanı dedi. Gəlib mənzil başına çatanda Murad sürücüyə bir üçlük uzatdı.

– Qərdeşimsən, bir üçlük də verəcəksən, – deyə o, qımışdı.

– Nə olar, birini də verərik, – Murad bir üçlük də uzatdı.

– Axır ki, səndən qisas aldı, – deyə Aydan güldü.

O, çantasından açarını çıxarıb qapını açdı. Onlar içəri girib çəkmələrini soyundular. Murad qəribə tərzdə otağı qoxladı. Bunu görəndə Aydanı gülmək tutdu:

– Nə olub?

– Sənin evinin qəribə ətri var. Bu neçə vaxtda elə hey bu ətri hiss edirdim.

– Qızardılmış kartofu necə, xatırlamırdın? – Aydan güldü.

– Sən mənim ən yaralı yerimə toxundun, – Murad məzəli halda ah çəkdi.

– Qurulanmaq istəmirsən?

– Yox, istəmirəm, paltarım qup-qurudur.

– Görürəm, – Aydan onun köynəyinin qolunu əli ilə sıxdı, döşəməyə bir neçə damcı su töküldü. – Keç hamama, orda xalat var, əyninə keçir.

Bir azdan Aydan da əynini dəyişdi, ayağına yun corab keçirib başına dəsmal sarıdı.

– Üşümürsən? – deyə Murada baxdı. Murad cavab vermək əvəzinə onu özünə sarı çəkdi. Aydanın üzünü, boynunu öpüslərə qərq elədi. Sonra dodaqlarını onun dodaqlarına yapışdırdı. Bu, elə ani, elə gözlənilməz baş verdi ki, Aydan müqavimət göstərməyə imkan tapmadı. Bu günə qədər hiss etmədiyi qəribə bir duyğu bütün bədəninə yayıldı, ürəyini şirin bir istək bürüdü, sərxoş adamlar kimi gözlərini yumub özünü Muradın ixtiyarına verdi. O, dodaqlarını Muradın dodaqlarından ayıra bilmirdi. Ömründə ilk dəfə əsl məhəbbətin, qarşılıqlı sevginin şirinliyini duyan Aydanın üzünə xoşbəxtlik nuru çilənmişdi. Murad, nəhayət, üzünü onun üzündən ayırdı, özünü itirib nə edəcəyini

bilməyən Aydan qucağına götürüb divana uzandırdı. Aydan Muradın başını sinəsinə bərk-bərk sıxıb üzünü onun saçlarında gizlətməyi, gözlərinə baxmağa utanırdı. Muradın nəfəsini duymaq, ürəyinin döyüntülərini hiss etmək ona yuxu kimi gəlirdi.

Muradın bayaqkı sakitliyi, mülayimliyi qəribə bir həyəcanla əvəz olunmuşdu. Onun üzü pörtmüş, gözlərinin ifadəsi dəyişmişdi.

– Murad, əzizim, özünü ələ al, – Aydan yavaşca onun qucağına pıçıldadı. Murad deyəsən özünə gəlmişdi. Aydandan aralanıb divanda oturdu.

Onlar bir xeyli dinməzəcə oturdular. Aydan hələ də Muradın köz kimi qaynar dodaqlarının hərərətini hiss edirdi. Bayaqkı öpüşlərdən özünə gəlməmişdi.

– İncidin?

– Nə danışırısan, əzizim, səndən incimək? – Murad onu özünə sarı çəkib gözlərindən öpdü. – Ağlıma belə gətirmirdim ki, bir gün səninlə bu qədər yaxın ola bilərəm. Bu gözəlliklə, bu ağılla kimi desən əsir edə bilərsən. Mən sənin yanında nəyəm ki? Adi bir əyalət həkimi.

– Sus! – Aydan onun ağızını barmaqları ilə qapadı. Sonra başını onun dizinə qoyub yavaşca: – Kaş mən sənin quzun olaydım, sonra öləydim, – dedi.

– Nə? Nə dedin? – Murad qulaqlarına inanmadı. – Sən məni sevirsən? Mən sənin xoşuna gəlirəm? Səhv eşitmədim ki? – O, bunları çılğınlıqla deyirdi. Aydan cavab vermədi. O, Muradın yanında olmaq, onun səsini eşitmək, varlığını duymaq istəyirdi.

– Səni görəndə kimi ömrümdə ağıllığa gəlməzdi ki, adamı bir baxışdan, bir görüşdən sevmək olar.

– Çox sağ ol ki, hisslərini gizlətmirsən.

– Hərdən mənə elə gəlir ki, bir-birimizi çoxdan tanıyıyıq. Bax, indi ikilikdə mənim evimdəyik. Kim bilir, qonşularım

mənim barəmdə nə fikirləşirlər, amma mənim üçün bunun heç bir əhəmiyyəti yoxdur. Mən başqa cür düşünürəm: sevirəm, vəssalam. Nədənsə mən sənə etibar edirəm. Bilirəm ki, artıq hərəkətə yol verməyəcəksən, – Aydan son sözləri pıçıldı ilə dedi. Murad üzünü onun üzünə yaxınlaşdırdı:

- Mən heç vaxt sənə qarşı zor işlətmərəm, buna inan, Aydan.
- Mənim zəifliyimdən də istifadə etməzsən, elə deyilmi?
- Elədir, əzizim.

* * *

Murad gözlənilmədən gəldiyi kimi, gözlənilmədən də çıxıb getdi. O gedəndən sonra Aydanın sevincindən, fərəhindən əsər-əlamət qalmadı. Dağların başına duman necə qəfil qonursa, onun da ürəyinə birdən-birə kədər eləcə çökdü. O, bu tənhalıq, təklik dumanını özündən uzaqlaşdırmaq istəyir, amma bacarmırdı.

Səhərişi gün də, sonrakı günlər də özünə gələ bilmədi. O, gündə yüz, bəlkə də min dəfə:

*Əfsus ki, yarım gecə gəldi, gecə getdi,
Heç bilmədim ömrüm necə gəldi, necə getdi,*

– beytini təkrar edirdi. Sakit havada tufan necə qopursa, özündən sonra necə iz qoyursa, Murad da hər iki gəlişi ilə onun dinc, rahat həyatını alt-üst edib, onu dəyişdirib, tamam başqa adam edib getmişdi. Aydan özünü nəhəng dənizdə azıb qalmış avarsız qayıq kimi hiss edirdi.

– Kimdir o? – Bir dəfə Hüseyn müəllim təklikdə ondan soruşdu.

- Kimi soruşursunuz?
- Sevdinin adamı.
- Nə bilirsiniz ki, mən sevirəm?
- Mən bəlkə də başa düşməzdim, Heyva dedi.

- O haradan bilir? – Aydan təəccübləndi.
- Heyva deyir ki, sevib-sevilən qızı o saat tanımaq olur.
- Nədən?
- Gözlərindən.
- Nə danışırırsınız? – Aydan utandı.

Sonra Təhməz içəri girdi və onlar söhbətlərinə ara verdilər. Amma Aydan Hüseyn müəllimin sözlərini bir xeyli unuda bilmədi. Onun yanında özünü qayğısız, fikirsiz göstərməyə çalışır, deyib-gülürdü ki, Hüseyn müəllim şübhələnməsin. Amma hiss edirdi ki, əvvəlki adam deyil. Murad özündən sonra ona sevincdən çox kədər qoyub gədirdi.

Üç gün sonra o, rayona, Muradın iş yerinə zəng çaldı.

– Murad Bakıdan qayıtmayıb, – deyər dəstəkdəki səs cavab verəndə Aydan qulaqlarına inanmadı. Telefon dəstəyini yerinə qoyub başını əlləri arasına aldı. Eşitdiyi xəbər elə gözlənilməz idi ki, heç cür özünü ələ ala bilmirdi. Ağına gəlməzdi ki, Murad Bakıda ola-ola ona baş çəkməsin. “Deməli, nə isə mühüm bir işi var, ona görə mənimlə görüşə bilmir. Amma bu mühüm iş nə ola bilər? O necə işdir ki, arada imkan tapıb yarım saatlıq da olsa yanıma gələ bilməsin?”

İki gündən sonra o, bir də zəng çaldı. Bu dəfə dəstəyi Murad qaldırdı. Onun səsini eşidəndə Aydan heç nə deməyib dəstəyi yerinə qoydu. Ürəyinə inciklik hissi yayıldı.

Bir dəfə axşam işdən çıxıb evə getmək əvəzinə tamam əks səmtə üz tutdu. Son vaxtlar ev onu sıxırdı, təklidən cana gəlmişdi. Tənbəl addımlarla Akademiya şəhərciyindən keçirdi ki, birdən qarşıda gedən kişi silueti ona tanış gəldi. O, yanında gedən qadına nə isə deyirdi. Birdən döndü... Aydan elə bil yerə yapışdı. Bu, Murad idi. Aydan özünü elə itirdi ki, nə edəcəyini bilmədi. Xoşbəxtlikdən Murad onu görmədi. Aydan tez səkinin kənarındakı ağacların arxasında gizləndi. Uzaqdan onlara göz qoymağa başladı.

Birdən-birə özünü elə bədbəxt, elə təhqir olunmuş hiss elədi ki, gözləri doldu. Zorla özünü ələ alıb, asta addımlarla uzaqdan onları müşayiət etməyə başladı. Murad qadına nə isə deyir, o da diqqətlə qulaq asırdı.

Bu, təxminən 35-37 yaşlarında bəstəboy, yaraşığı bir qadın idi. Onlar bağdan çıxıb trolleybus dayanacağına tərəf getdilər. Aydan Muradı duyuq salmamaq üçün bir kənarda, qəzet köşkünün dalında gizləndi. Onlar “8” nömrəli trolleybusa minəndə Aydan da özünü arxa qapıdan içəri saldı. “Azneft” meydanında Muradla qadın düşüb bir xeyli piyada getdilər. Sonra üçmərtəbəli bir binanın həyətinə girdilər. Yalnız bundan sonra Aydan ürəyi üzülə-üzülə oradan aralandı. Ağılına gətirmədiyi bir şey baş vermişdi.

Səhər tezdən işə gələn kimi məzuniyyətə çıxmaq haqqında ərizə yazıb redaktorun yanına getdi.

– Bəlkə məzuniyyətə getməyə tələsməyəsən? Alma-Atada gənc jurnalistlərin seminarı keçiriləcək, səni ora göndərmək istəyirəm, – deyər Qabil müəllim ona təklif etdi.

– Necə məsləhətdir, – Bu təklif Aydanın ürəyindən oldu. – Seminar haçan başlanır? – deyər soruşdu.

– Sabah axşam saat 9-da təyyarə ilə uçacaqsınız. Jurnalistlər İttifaqı ilə əlaqə saxla, onlar sənə ətraflı məlumat verəcəklər. Məzuniyyətə isə səfərdən qayıdıandan sonra çıxarsan.

* * *

Alma-Atadan qayıdan kimi Aydan məzuniyyətə çıxıb rayona yola düşdü. Onun həyatında belə ağır, bu cür üzücü günlər olmamışdı. İlk dəfə idi ki, böyüyüb boya-başa çatdığı, ömrünün ən şən çağlarını keçirdiyi evində, doğmalarının yanında darıxırdı. Qızının sınıxmış üzünü, qəm dolu gözlərini gördükcə Asiyat bilmirdi neynəsin. Səhərdən axşama kimi növbənöv biş-düş bişirirdi.

– Ye, Aydan, bilirəm ki, şəhərdə əməlli-başlı çörək yeməyə də vaxtın olmur. Gör arıqlayıb nə günə düşmüşən. Heç olmasa məzuniyyət vaxtı ye, əmələ gəl, - deyirdi.

Aydan uşaqlıqdan ev işləri görməyi, səliqə-sahmanla məşğul olmağı xoşlamazdı. Onunku həyət-baca idi. Yeddi sotluq həyətin qayğılarını o, çoxdan öz boynuna götürmüşdü. Bağı belləməkdən, gül-çiçək əkməkdən zövq alırdı. Ordan-burdan növbənöv gül şitilləri tapıb gətirir, onları əkib uşaq kimi qulluğunda dururdu.

– Ay ana, həyətin daşını yığan olubmu? – Bir gün o, işsizlikdən bezib soruşdu.

– Yox, a bala, səndən başqa bu işi kim görəcək?

– Lap yaxşı, deməli, mənimçün iş tapıldı. – Aydan sevinclə həyətdə düşdü.

Onların həyətinin torpağı elə bil daş bitirmək üçün yaranmışdı. Uşaqlıqdan yaz və payız aylarında bir neçə gün daş yığmaqla məşğul olardılar. Atası uşaqlara gündəlik norma təyin edərdi:

– Bax, adama dörd vedrə daş yığacaqsınız, – deyərdi.

– Bəs mükafatımız? – uşaqlar səs-lənərdilər.

– İşinizi görəndən sonra adama 20 qəpik pul verəcəyəm, – deyə atası onları şirnikləndirərdi.

20 qəpik onda az pul deyildi. Ona bazar günləri gündüz klubda göstərilən iki seriyalı hind kinosuna tamaşa etmək olurdu. Uşaqların üçü də səylə daş yığmağa başlayırdı. Aydan bir qayda olaraq işini hamıdan tez qurtarar, atasına hesabat verərdi.

– 20 qəpik də versən, daha dörd vedrə daş çıxararam, – deyərdi.

– Yaxşı, – deyə atası gülüb razılaşardı. Amma Aydanın mükafatı həmişə o birilərindəndən çox olardı. Gözlədiyi 20 qəpik əvəzinə o, bəzən bir manat pul alardı. Sonra həmin pulla mağazalara yollanardı. Onu ehtiyaclarına elə

dəqiqliklə xərcələyərdi ki, bir qəpiyi də qalmazdı. Sonra ciblərini tumla doldurub kinoya yollanardı. Aldığı içi kremli şirin borucuqları yeyib kino qurtarana kimi tum çirtlayardı.

İndi həyətə göz gəzdirəndə qapqara torpağın üstünə səpələnmiş daşları görüb: “Ay aman, bu daşlar haradan çıxır?” – deyə təəccübləndi. Həyətdən bu vaxta kimi azı 10, 20 maşın daş çıxmışdı, hələ bir bu qədər də çıxacaqdı. Amma ilk dəfə idi ki, bu məşğuliyyətə ürəkdən sevinirdi. Bu, baş aldadan, vaxt öldürən iş idi. Başı elə qarışdı ki, atasının kənarında dayanıb ona tamaşa etməsindən xəbər tutmadı. Dönüb bunu görəndə:

– Ata, 20 qəpik hazırla, – dörd vedrə daş mütləq çıxaracağam, - dedi.

Atası onu qucaqlayıb öpdü:

– Daha sənə daş yığdırmayacağam. Jurnalist qızımın incə barmaqları korlanmasın.

– Nə danışırısan, ata, sevimli məşğuliyyətimi əlimdən almaq istəyirsən? – deyə Aydan etiraz elədi.

– Yaxşı, onda mən getdim, – atası evə yollandı. Aydan isə dolu vedrəni küçədə, evlərinin qarşısındakı daşların üstünə boşaltdı.

Bağa qayıdanda qonşu həyətdən, moruq kollarının arasından səs eşidib sövq-təbii ora boylandı. Ruslan gülə-gülə ona baxırdı.

– Salam, qonşu. – O, adəti üzrə zarafatla dilləndi.

– Xoş gördük, qonşu. – Aydan zarafata zarafatla cavab verdi.

– Tanımadım, nə gözəl qız olmusan?

– Sənin əsarətindən xilas olan hər kəs gözəl olar. Yazıq canım, məktəbi bitirənəcən mənə göz verib işıq verməmişən.

Ruslan uşaqlıqdakı kimi bir göz qırpımında gavalı ağacının budağından yapışib çəpərin bu üzünə tullandı. Əl verib Aydanla görüşdü. Aydan buna uğunub getdi:

– Gör dünya necə dəyişib ki, Ruslan mənə əl verir.

– Hələ sənə daş yığmağa da kömək edəcəyəm, – deyə Ruslan əyilib daşları vedrəyə doldurmağa başladı. – Yadındadı, hərdən daşları bizim həyətə necə atardın?

– Bəs sənin yadındadı, bir dəfə yarım saat yalvardım, amma əlimdəki ağır vedrəni küçəyə aparmağa mənə kömək eləmədin? – Aydan güldü.

– Nə var, nə yox, Aydan, işlərin necədir? Eşitdim jurnalist olmusan.

– Elə bir şeydir. Sən də ki, moskvalı olmusan, elədirmi?

– Hə.

Onlar bir xeyli söhbət elədilər. Sonra Ruslan gavalı ağacının budağından yapışib çəpərin o biri üzünə – öz həyətlərinə tullandı. Aydan isə işinə davam elədi, həyətin bir küncünə necə gəldi atılmış odunları səliqə ilə üst-üstə yığmağa başladı. Yadına uşaqlığı ilə bağlı həzin bir xatirə düşdü. O vaxt on-on bir yaşları oldular. Evlərindən iyirmi beş manat pul itmişdi. Anası:

– Aydan, düzünü de, sən götürməmişən ki? – deyə ondan soruşmuşdu.

– Vallah, billah yox! – deyə o cavab vermişdi. Amma anası deyəsən ona inanmamışdı. Bunu Aydan onun üzünün qəribə ifadəsindən başa düşmüşdü. Axşam təsadüfən anasının atasına dediyi bu sözləri eşitmişdi:

– Abdulla, deyəsən pulu Aydan götürüb.

Bu haqsız şübhə onu ürəkdən sarsıtmışdı. Gecə hamı yatandan sonra oturub məktub yazmış, günahsız olduğunu göstərmişdi. Sonra ayaqyalın, nazik köynəkdə həyətə düşmüş, qarın üstündə gəzişməyə başlamışdı. Onda bircə arzusu var idi: donub ölmək. Gözlərinin qarşısında qəmli bir mənzərə

canlanırdı: budur, anası onun məktubunu oxuyur, həyəcan içində pilləkənləri düşüb həyəətə çıxır, qarın içində donub ölmüş Aydanı görüb hönkürtü ilə ağlayır. Səsə çıxan atası onun üstünə qışqırır:

– Uşağın üstünə böhtan atmasaydın, o, belə iş tutmazdı.

Qonşular, qohumlar yığışıb gəlirlər. Ruslan həyətlərindəki giləs ağacından eyvanın tən ortasındakı balaca tabuta baxıb xəlvətə ağlayır. Əslində onu evdəkilərdən çox Ruslanın kədərlənməsi maraqlandırır. Guya o öləndən sonra Ruslan öz-özünə etiraf etməli idi ki, Aydanı sevirdi.

Sonra nə olmuşdu, yadında deyildi. Amma səhər öz çarpayısında yuxudan oyananda xeyli təəccüblənmişdi.

– Mən hələ ölməmişəm? – deyə başının üstündə dayanmış anasından xəbər almışdı.

– Ölmək istəyirdin? – anası soruşmuşdu.

Aydan isə cavab vermək əvəzinə:

– Məni bura kim gətirdi? – deyə soruşmuşdu.

– Mən. Çasıb qarın üstünə ayaqyalın çıxmışdın. – Anası qərribə tərzdə ona baxmışdı. Onda Aydan başa düşməmişdi ki, anası qəsdən belə deyir, yoxsa doğrudan elə bilib ki, o, çasıb qarın üstünə ayaqyalın çıxıb. Aydan cəmi bir neçə saat yataqda uzanmışdı. Heç qızdırması da qalxmamışdı. Anası ona məktub barədə bircə kəlmə də deməmiş, o da soruşmağa utanmışdı. Beləcə, onun ölmək cəhdi boşa çıxmışdı.

Uşaqılıqda Ruslandan yaman xoşu gəlirdi. Bunu bir dəfə üzübüz qonşusu Natiqəyə də demişdi. Amma Natiqə ilə küsən kimi o, Aydanın sözlərini aparıb Ruslanın ovcuna qoymuşdu. O gündən Ruslan onu ikiqat cinləndirməyə başlamışdı. Gah həyəət qapılarının ağzında gizlənilib onun ayaqları altına odun qoyur, Aydan yıxılıanda qəhqəhə çəkir, gah xəlvətə arxadan onun paltarına gülməli bir şəkil yapışdırırdı. Aydan bundan xəbərsiz halda gəzir, uşaqların uğunub getdiyini görəndə nəhayət, şübhələnilib güzgü qabağına keçirdi. Həyəət

qapılarının ağzındaki giləs ağacı bar gətirəndə isə Aydanlı onu dərməyə fürsət tapana kimi gecəyənən Ruslan onları dənləyərđi. Bir dəfə gecə yarısı, səsə həyəətə çıxan atası ağacdan yerə tullanan Ruslanı tutub ona yaxşıca qulaqburması vermişdi. Ruslan isə bunun heyfini Aydandan çıxmışdı.

Qonşu uşaqları çırpı yığmaq üçün meşəyə getmişdilər. Aydanla Ruslan da onların arasında idi. Çırpı yığıb şələləri bağlayandan sonra onlar adəti üzrə moruq yeməyə girişmiş, bir də qaş qaralanda şələlərinin dalınca getmişdilər. Aydanın şələsi hara isə yox olmuşdu. Ruslanı yanlarında görməyəndə o, hər şeyi başa düşmüşdü. Hamı çırpı yağanda Ruslanın qızlara sataşdığını, gülməli lətifələr söyləyib onları güldürdüyünü yadına salanda Aydan cin atına minmişdi. Evlərinə çatanda Ruslanın onun yığdığı çırpı şələsi ilə getdiyini görəndə dalınca cummuşdu. Amma Ruslan təhlükə hiss edib addımlarını yeyinlətməmiş, evə çatanda darvazanı içəridən bağlamışdı. Həmişə özündən böyük çırpı şələsi ilə dönən Aydan o gün ilk dəfə meşədən əliboş qayıtmışdı.

Məktəbdə rəqs dərnəyinə birgə gedirdilər. Ondan iki sinif yuxarıda oxuyan Ruslan bu məşğələlərdə də onu dinc qoymurdu. Bir dəfə “Ləzginka” rəqsini oynamağı ikisinə həvalə etmişdilər. 8 Mart bayramı münasibətilə keçirilən konsertdə bir yerdə çıxış etməli idilər. Ruslan konsert vaxtı onun saçından yapışanda taxma hörüklərdən biri əlində qalmışdı. Bunu görəndə Aydan hirsənib ayağını Ruslanın ayağına ilişdirmiş, o, guppultu ilə yerə dəymişdi. Zaldakılar gözləri yaşaranacan gülmüşdülər. Bununla da onların duetinin ömrü qurtarmışdı.

Aydan bunları yadına saldıqca üzünə təbəssüm qonurdu. Onun Ruslanla bağlı xatirələri o qədər idi ki, sayıb-qurtarmaq mümkün deyildi. İndi fikirləşəndə ki, haçansa Ruslandan xoşu gəlirdi, daha doğrusu, bu, ilk məhəbbəti idi, onu

gülmək tuturdu. Ruslan yaraşıqlı oğlan idi. Amma indi Aydan üçün o, qonşu oğlandan başqa heç nə deyildi.

Axşam eşidəndə ki, Ruslanın anası Həmidə xala onlara elçiliyə gəlib, qulaqlarına inanmadı.

– Sizi Ruslan göndərib? – deyə Aydan təəccüblə soruşdu.

– Hə.

– Bəs mənə niyə deməyib?

– Utanıb, bala.

– Onda utanan sifət var ki? – deyə Aydan güldü. Amma anasının him-cimini görüb özünü yığışdırdı. Sonra ciddi halda: – Uşaq vaxtı mənə az qan uddurmuşdu ki, indi də evlənilib mənə ağılıq eləmək istəyir? – dedi.

– Pişik balasını çox istədiyindən yeyer, bala, – deyə Həmidə xala gəlib onu qucaqladı. Sonra anası ilə söhbət eləməyə başladı.

O, çıxıb gedəndən sonra anası dedi:

– İkinizin də bir-birinizdən xoşunuz gəlir, daha xeyir işi yubatmaq lazım deyil, Ruslan sənə görə Moskvadan gəlib. Atanla danışmışıq ki, gələn həftə nişanınızı eləyək.

– Nə? – Aydan heyrətdən böyümüş gözlərini anasına zillədi. – Mənim Ruslana getmək fikrim yoxdur.

– Səndən soruşan kimdir? Siz hələ uşaq olanda Həmidə ilə əhd eləmişdik ki, bir gün qohum olaq.

– Ana, mən ciddi deyirəm, Ruslana böyük hörmətim var, amma onunla ailə qurmaq heç ağıma da gəlməyib.

– İyirmi yeddi yaşın var, üç ildir institutu bitirmisən, tək-tənha şəhərdə yaşayırsan. Daha fikirləşmərsən ki, burda anan ürəyini yeyir. Həm də Ruslandan yaxşı oğlana gedəcəksən? Heç nə eşitmək istəmirəm. Hazırlaş, gələn həftə nişandır.

– Ana, məni eşit...

Amma anası heç nə deməyib otaqdan çıxdı.

Səhərisi də onunla danışa bilmədi. Bütün günü qılıq eləməyə, anasını yolundan döndərməyə çalışsa da, bir şey çıxmadı.

* * *

Məzuniyyətinin qurtarmağına on gün qalmış Aydan Bakıya qayıtdı. İlk dəfə öz evinə getmək istəmədi, orada tək-tənha, fikir-xəyal içində olacağını fikirləşəndə səbri daraldı. Taksi tutub Hüseyn müəllimlə getdi.

– Bu vaxt xeyir ola? – Hüseyn müəllim narahat oldu. – Bir hadisə-zad baş verməyib ki?

– Yox, heç nə olmayıb, rayondan gəlirəm. Heyva xala yadıma düşdü, gör neçə vaxtdır onu görmürəm.

– Bu gün 38 gün tamam olur, – içəri otaqdan Heyva xalının zəif, güclə eşidiləcək səsi gəldi.

– Günləri sayıb, – deyə Hüseyn müəllim köksünü ötürdü.

Heyva xala sevincindən bilmirdi neynəsin. Aydan onlara gəlib-gedəndən arvad mehrini qıza salmışdı.

– İstəsəniz gecə sizdə qalaram. – Aydan Heyva xala ilə görüşüb öpüşdü.

– Bizim kasıb komamızı işıqlandırmaq istəyirsən? – Arvadın gözləri doldu.

– Hüseyn müəllim, acından ürəyim gedir. Yeməyə nəyiniz var?

– Bu saat, – Hüseyn müəllim mətbəxə keçib soyuducunu açdı və oradan kolbasa çıxartdı. Sonra çörək doğradı, qazı yandıraraq çaydanı onun üstünə qoydu. Aydan çörək yeməyə başladı.

– Sənə nə olub? – Hüseyn müəllim onunla üzbəüz oturdu.

– Heç nə.

– Yox, olub. Özü də bilirəm nə olub.

– Maraqlıdır. – Aydan Hüseyn müəllimin üzünə baxdı, amma onun baxışlarına davam gətirə bilməyib başını aşağı dikdi.

– Səni güclə ərə vermək istəyirlər.

– Nədən bildiz?

– Hansı qız ata evindən məzuniyyətə 10 gün qalmış çıxıb gələr?

– Gəlin bu barədə danışmayaq. – Aydan sözü dəyişmək istədi.

– Qəhrəmanla da küsmüsən, elə deyilmi?

Aydan cavab vermədi. Hüseyin müəllimin süzdüyü çayı içib stolu yığışdırdı. Sonra Heyva xala ilə ordan-burdan danışa-danışa televizora baxmağa başladı. O, Murad haqqında düşünməməyə, onu yadına salmamağa çalışırdı. Amma özünü nə qədər məşğul etsə də, bu adamı unutmamağa, onunla bağlı şeyləri xatırlamamağa, biganə, etinasız olmağa nə qədər cəhd göstərsə də buna iradəsi çatmırdı. Onu qadınla gördüyü səhnəni, ikisinin dünyadan xəbərsiz halda söhbət edə-edə getdikləri, özünün oğru kimi qorxa-qorxa uzaqdan onlara göz qoyduğu, sonra isə onların ardınca trolleybusa minib “Az-neft” meydanına kimi getdiyi günü unuda bilmirdi.

Zənni onu aldatmırdı, bu, təsadüfi qadın ola bilməzdi. Təsadüfi adamlar bir-biri ilə o cür məhrəmanə söhbət edə bilməzdilər. Aydanı sarsıdan, onu iliklərinə qədər donduran, qətiyyətini əlindən alan, sevincini, fərəhini göyə sovurub ürəyinə kədər çökdürən, səbəbli-səbəbsiz kövrəldən də elə bu fikir idi.

Birdən ağılına gəldi ki, Muradın şəxsi həyatı haqqında heç bir məlumatı yoxdur. Ümumiyyətlə, bir-biriləri haqqında demək olar ki, heç nə bilmirdilər. Bəlkə bu, Aydanın günahı idi? Sevdidiyi, könül verdiyi, həyatının ayrılmaz hissəsinə çevrildiyi, bütün varlığına hakim kəsildiyi bir adam haqqında demək olar ki, heç nə öyrənməmişdi.

– İşdə nə var, nə yox? – Aydan ortalığa çökmüş sükutu pozdu.

– Sakitlikdir. Otağımız suyu sovulmuş dəyirmanə dönüb. Qapımızı açıb-eləyən yoxdur. O gün Təhməzə deyirəm, nə olub, qalan vaxt lövbər salıb oturdun, indi heç beş dəqiqəyə də bizə gəlmirsən. Mənə cavab verir ki, incimə, Aydan olmayanda adam sizin şöbəyə girmək istəmir.

– Samirlə barışdınızmı?

– Hə, gəlib məndən üzr istədi.

– Redaktor necədir?

– Gördüyün kimi.

Səhər yeməyindən sonra Aydanla Hüseyn müəllim evdən bir yerdə çıxdılar. Redaksiyanın yanında Aydan ayrılıb evinə sarı yollandı. İri yol çantasını çiyindən aşırıb könülsüz halda pilləkənləri qalxmağa başladı. Qapını açıb içəri girəndə soyuqdan, bir də sakitlikdən üşüdü. Divanda oturub gözlərini bir nöqtəyə zillədi. Heç nəyə həvəsi yox idi. Beləcə nə qədər vaxt keçdiyindən xəbəri olmadı. Qapı zəngini eşidib diksindi. “Səhər tezdən kim ola?” – deyə fikirləşdi. Qapını açıb Muradı görəndə özünü itirib nə deyəcəyini, necə hərəkət edəcəyini bilmədi. Bir xeyli duruxdu, sonra salam verdi. Üzünə etinasız, soyuq ifadə verməyə çalışdı. Murad sevinclə əllərini ona uzadıb:

– Axır ki, səni tapdım, harda idin, belə qəfil hara getmişdin? – deyə səsləndi.

– İşim vardı...

– Bəs deməzlər?

– Kimə deməli idim?

– Mənə.

– Hesabat verməyi xaşlamıram. – Aydan bunu elə dedi ki, Murad duruxdu.

– Sənə nə olub? – deyə boğuş səslə soruşdu.

– Heç nə.

– Bəs niyə elə danışırısan?

Aydan cavab vermədi.

– Görürəm mənə evə dəvət eləmək istəmirsən, – Murad dilləndi.

Aydan çiyinlərini çəkib cavab vermədi.

– Yaxşı, onda mən gedim, sağ ol, narahat etdiyimə görə bağışla. – Murad pərtliyini gizlətmək üçün qaça-qaça pilləkənləri düşdü.

* * *

Məzuniyyətini başa vurub işə çıxan Aydan eşitdiyi xəbərdən heyrətə gəlmişdi: “Əziz qız qaçır”. Bu balacaboy, arıq, başının ortası daz olan 47 yaşlı kişi sinninin bu vaxtı eşqbazlıq edir. İki uşaq atası olasan, halalca arvadın (özü də necə arvad) ola, təzədən cavanlıq həvəsinə düşsən? İşçilər iki-bir, üç-bir yığışb həmin məsələni qızğın müzakirə edirdilər.

Bir azdan hamı Oqtayın başına yığışdı. Oqtay son vaxtlar Əzizin telefonla kiminləsə uzun-uzadı söhbət etdiyini, hərdən əsəbiləşib özündən çıxdığını təfərrüatı ilə iş yoldaşlarına danışdı.

– Bir ay idi ondan şübhələnirdim. Evli adam telefonla çox danışdı ki, deməli ortada nəsə var. Hə, Əziz telefon dəstəyini az qala ağzına yapışdırıb pıçılıtlı ilə elə danışdı ki, mən onu utandırmaq üçün otaqdan çıxırdım. Sən demə qızı dilə tutmuş.

Səməd müəllim söhbətə qoşuldu.

– O gün işim vardı deyən otağımda ləgimişdim. Qapını bağlayıb çıxmaq istəyirdim ki, Əzizin səsini eşitdim. Telefonla kiminləsə bərk mübahisə edirdi. Qapının ağzından soruşdum ki, nə var, evə niyə getmirsən? Cavab verdi ki, başımı cəncələ salmışam, get, hələ burdayam. Mən də nə biləydim hansı cəncəldən dəm vurur? O gün soruşsaydım, bəlkə də hər şeyi açıb mənə deyərdi.

– Deyirlər qaçırdığı qızın vur-tut 22 yaş var. – Oqtay güldü.

– Ağzının dadını bilir də, – Təhməz də atmaca atdı.

– Deyirəm axı, o gün cavan bir qızla küçədə dayanıb söhbət edirdi. Yanından ötürdüm, heç gözünün ucuynan da mənə baxmadı. – Sevilin yadına düşdü.

Xəbər redaksiyanı ildırım sürəti ilə dolaşdı. Gündəlik işləri ilə məşğul olmaq heç kəsin yadına düşmürdü. Bu yeniliyi elə qızgın müzakirə edirdilər ki, elə bil bundan başqa onları heç nə maraqlandırmırdı. Nahar fasiləsinə cən həmin xəbəri başqalarına tələsik çatdırırlar nahardan sonra bu barədə təfərrüatı ilə danışdırlar.

– Vallah, o cür gülən adam belə bir iş tutmalı idi, – deyə bayaqdan susub bircə kəlmə də danışmayan, başqalarının söhbətlərinə diqqətlə qulaq asan Hüseyn müəllim dillənəndə otaqda qəhqəhə qopdu.

– Söz danışdın da, gülməyin bura nə dəxli var? – deyə Təhməz gülməkdən yaşarmış gözlərini silə-silə dilləndi.

– Əşşi, sən də qəribə adamsan ey, necə yəni gülməyin bura nə dəxli var? Onun gülüşü bic gülüşdür. Elə gülməyi bacaran mütləq bir biclik eləməlidir, – deyə Hüseyn müəllim özündən çıxdı.

– Deyirlər qaçırdığı qız çox gözəldir. Əziz ona vurula bilər, buna söz ola bilməz. Belə şeylər az olmayıb. Bəs qız Əzizin haşasına aşıq olub? – Təhməzə bu sual dinclik vermirdi.

– Nə bilirsən aşıq olub? Bəlkə zornan qaçırib?

– İndi hansı zəmanədir ki, zornan qız qaçırsınlar?

Axşama kimi redaksiyada qeyri-adi canlanma oldu. Məsələ getdikcə böyüdü, axırda gedib redaktora da çatdı.

– Ola bilməz! – deyə Qabil müəllim əlindəki qələmi stolun üstünə atdı. Bu hərəkət göstərirdi ki, o, möhkəm hirsələnib.

– Belə də biabırçılıq olar? Yaşının bu vaxtında kişinin başına hava gəlib nədir? Evindən bir xəbər tutmusunuzmu? – deyə o, soruşdu.

– Yox.

– Bəs maraqlanmazlar ki, nə olub, nə baş verib? – deyə o, məzəmmətlə dilləndi. Sonra telefon kitabçasından Əzizin ev nömrəsini tapıb yığdı.

– Allo, salam-ələyküm, Fatma xanım. Necəsiniz? Uşaqlar nə təhərdir? Səsiniz niyə elədir? Ağlamısınız? Əşşi, heç nəyi ürəyinizə salmayın. Hər şey yaxşı olacaq. Əziz hələ gəlməyib? Gələr, inşallah. Fikir eləməyin, sağ olun.

Qabil müəllim dəstəyi yerinə qoyub başını əlləri arasına aldı.

– Deyilənlər doğrudur. Yazıq arvad ağlamaqdan bir təhər olub. Qoy Əziz işə çıxsın, gör onun başına nə oyun açacağam. Gül kimi arvadından, uşaqlarından həya eləmir. Gələnin kimi onu şöbə müdirliyindən azad edəcəyəm.

Redaksiya bütün günü arı pətəyi kimi uğuldadı. Əziz günün qəhrəmanı olmuşdu. Başqa söhbətlər arxa plana keçmişdi, elə bil ki, onun qız qaçırmasından vacib heç nə yox idi. Son bir aylıq üzüntüdən sonra təzədən redaksiyanın qaynar, canlı həyatına öyrəşən Aydan iş yoldaşları ilə bir yerdə hadisələr burulğanına düşmüşdü.

Axşam tərəfi Əziz dəhlizdə görünəndə hamı maraq içində onu süzməyə başladı.

– Nə var, ə, nə baxırsız? Elə bil məni birinci dəfə görürsüz. – Əziz gülə-gülə onlara yaxınlaşdı.

– Kefin necədir? – Təhməz ondan söz çəkməyə çalışdı.

– Kefim dəf kimidir, dombula da ərizə verib.

Hamı bir-biri ilə baxışdı. Təhməz yanındakılara göz vurub oxumağa başladı:

*Deyirlər ki, toy olacaq,
Məşdi İbad qız alacaq.*

Oqtay məzəli halda Əzizin qabağına keçdi:

*Söylə görüm toy haçandır?
Doğrudurmu toy olacaq?*

Aydan, Səməd müəllim, Sevil, Hüseyn müəllim xorla oxudular:

*Bəs nə vədə,
Nə vədə toy olacaqdır?*

– Bu nə səs-küydür? – deyə qarıya çıxan redaktor acıqlı halda soruşdu.

– Redaksiya özfəaliyyət kollektivinin konsertidir, – deyə Əziz hazırcavablığını göstərdi.

– Görürəm, son vaxtlar hamınız özfəaliyyətə meyl etmişiniz, – deyə o, Əzizə qərribə bir nəzər salıb otağının qapısını örtüdü.

Əziz otağına keçəndə Təhməz qarıdan içəri boylanıb:

– Təəssüratını bizimlə bölüşmək istəmirsən? – deyib yanındakılara göz vurdu.

– Qoy hələ özümə gəlim, canımdakı yorğunluq çıxsın.

– Deyirlər qız çox gözəldir, – Aydan dözə bilməyib soruşdu.

– Elə sənə oxşayır. Ucaboy, incə, ağbəniz qızıdır, saçlarını da eynən sənə kimi çiyinə tökür.

– Hərifin zövqünə bir bax! – Təhməz dilini dinc qoya bilmədi.

– Bəs lələşivi nə bilmişdin? Qız da seçə bilməsək, daha nəyə lazımım? – Əziz döşünə döydü.

Bir azdan redaktorun göstərişi ilə hamı zala yığışdı. Adəti üzrə kollektivi bir xeyli gözləyəndən sonra redaktor öz otağından zala keçdi.

– Necəsən, Əziz? Kəfin-əhvalın necədir? Özünə gəlmişənmi? – deyə Qabil müəllim sözə başladı. – Qoçaq adamsan, bu zəmanədə qız qaçıрмаq o qədər də asan məsələ deyil. Barı toy edəcəksənmi?

– Bəs nə? Toysuz olar? El, camaat mənə nə deyər?
Zalda canlanma yarandı. Redaktor da duruxdu. Sonra o, soruşdu:

– Qızı qaçırmısaydın, gəlmirdi ki?
– Ata-anası onu güclə başqasına nişanlamışdı.
– Qız da könlünü bü gözəlçəyə veribmiş, – Təhməz atma-
ca atmaqdan özünü saxlaya bilmədi.

– Sözünü bil! – Əziz onun üstünə çımxırdı.
– Yaxşı, sakit olun, qoyun işimizi görək. – Redaktor səsi-
ni qaldırdı. Sonra isə üzünü Əzizə tutdu: – Qızı qaçırdığına
peşman olmamısan ki?

– Niyə peşman olmalı idim? Axı mənim çıxış yolum yox idi.
– Bəs arvadın, bəs uşaqlar? Onlardan həya eləmədin?
– Sizi başa düşə bilmirəm, – Əziz çiyinlərini çəkdi.
– Başa düşməzsən də... Yaşının bu vaxtında eşqbazlıq hə-
vəsində olandan nə gözləyəsən? – Təhməz yenə söz atdı.

Birdən Əziz öz kişimişi gülüşü ilə gülməyə başladı. Sonra
gülüş qəhqəhəyə çevrildi. O, uğunub gedirdi.

– Kişinin başına hava gəldi deyəsən. – Oqtay narahatlıqla
dilləndi.

– Özünü ələ al, Əziz, – redaktor onu məzəmmət etdi. Əziz
gülməkdən yaşarmış gözlərini silib cibindən bir dəstə dəvət-
namə çıxarıb stolun üstünə qoydu:

– Allah sizi güldürsün, adamı biabır eləyərsiz, hamınızı
toya dəvət edərəm. Toy sabah axşam saat 6-da başlanır.

Vacibə dəvətnamələrdən birini götürüb ucadan oxudu:
“Hörmətli Təhməz müəllim! Sizi Roza xanımla bil yerdə oğ-
lum Səidin toy məclisinə dəvət edirəm. Əziz.”

Otaqda qəhqəhə qopdu.

– Kaş bütün dolaşığı kələflər belə açılaydı, – deyib Qabil
müəllim yerindən durdu, işçilər zaldan çıxdılar.

Aydan yenicə otağına keçmişdi ki, redaktorun telefonu zəng çaldı. Qabil müəllimin səsi eşidildi:

– Bir dəqiqəliyə bura gəl!

Aydan içəri girəndə Qabil müəllim ona oturmaq üçün yer göstərdi. Bir xeyli hal-əhval tutdu, şəxsi həyatına dair suallar verməyə başladı:

– Niyə gəlib bir dəfə dərd-sərini evin böyüyü kimi mənə demirsən?

– Mənim nə dərd-sərim var ki?

– Hər halda cavan qızların qayğıları az olmur.

– Çox sağ olun, Qabil müəllim, minnətdaram.

– Səni ad günün münasibətilə təbrik edirəm, – Qabil müəllim yerindən qalxıb onun yanına gəldi, arxadan sağ əli ilə çiyinini qucaqlayıb yanağından öpdü. Bu, elə tez baş verdi ki, Aydan heç nə başa düşmədi. Redaktorun gözlərindən biclik yağdı.

– Heç sizdən gözləməzdim, – Aydan pərt halda ayağa qalxdı.

– Xahiş edirəm bunu götür, qələmdir, Yaponiyadan sənin üçün almışam, – deyə redaktor hədiyyəni onun qabağına qoydu.

Redaktorun bu qəribə iltifatı, ona xüsusi diqqət göstərməsi Aydanın xoşuna gəlmədi. Onun sözlərində sətiraltı mənalar olduğunu hiss etmək çətin deyildi. Redaktorun gözlənilməz hərəkətindən özünü itirmiş Aydan nə durub gedə bilir, nə də ona cavab verməyə söz tapırdı. Amma fikirləşəndə ki, redaktor onu öpəndə kimsə içəri girə bilərdi, bundan sonra bütün redaksiyada biabır olardı, hirsindən əsməyə başladı, nəhayət, qətiyyətini toplayıb yerindən qalxdı, hədiyyəyə gözucu da olsun baxmayıb qapıya sarı getmək istəyirdi ki, redaktor onun qabağını kəsdi:

– Götürməsən inciyərəm.

– Bəyəm siz bütün işçilərinizin ad günlərini təbrik edirsiniz? – Aydan boğuş səslə soruşdu.

– Yox, yalnız sənin.

– Bir daha belə səhvə yol verməyin, – Aydan kəskin hərəkətlə qapını açıb bayıra çıxdı. Gözünə ilk dəyən redaktorun qəbul otağındakı saat oldu: 6-nın yarısı idi. İş vaxtı çoxdan qurtarmışdı. Dəhlizdəki qeyri-adi sakitlikdən görünürdü ki, hamı evə dağılışıb. Redaktor qəsdən onu söhbətə tutmuşdu ki, işçilər dağılışıb evlərinə getsin, redaksiyada onların ikisindən başqa heç kim qalmasın. Bu fikirdən onu tər basdı, tez paltosunu geyindi, çantasını çiyindən aşırıb qapını açarla bağladı, qaça-qaça dəhlizdən keçib getdi. Bayırda qışın soyuq havası üzünə dəyəndə özünə gəldi.

Onu qəribə bir bədbinlik bürümüşdü. Son vaxtlar heç bir işi düz gətirmirdi. Bir ucdan uğursuzluqlara düşər olurdu. Hara əl atırdısa, nədən yapışırdısa, nəhs gətirirdi. Redaktorun bu günkü hərəkəti isə onu bir az da bədbinləşdirmişdi. Bu, o demək idi ki, daha işdə əvvəlki kimi sərbəst ola bilməyəcək. Bu fikirdən qanı qaraldı.

Yanından keçib gedən qadın ona tanış gəldi. Ağ dəri papağının altından alnına tökülmüş qıvrım saçları, xırda, dik burunu Aydana kimi isə xatırlatdı. Diqqətlə, qəribə bir maraqla ona nəzər yetirdi. Qadın kiminsə salamına gülə-gülə cavab verdi. Bu vaxt yanaqlarında çökəklər əmələ gəldi. Aydan onu həmin çökəklərdən tanıdı.

Bu, Muradla gördüyü qadın idi. Ürəyi sıxıldı, bayaqdan varlığını bürümüş bədbinlik bir az da dərinləşdi. Kin qarışıq qısqançılıqla qadına göz qoymağa başladı. Bu, bəstəboy, zərif qaməti olan ağbəniz qadın idi. Aydan onda eyib axtarmağa çalışdı, amma tapa bilmədi. Muradın onunla məhrəm olduğunu düşünmək ona çox ağır gəldi. Onları bir yerdə təsəvvür

etdi, Muradın onu qolları arasına alıb əzizlədiyini, öpdüyünü xəyalında canlandırdı, bundan ürəyini bir üzüntü bürüdü.

Özünü təhqir olunmuş, alçalmış sandı. Gözlərini duman kimi bürümüş yaşı kirpikləri ilə qovmağa çalışdı, amma göz yaşları onun sözünə baxmadı. Ürəyini sıxan, ona əzab verən qısqanclıq hissi ilə dönüb qadına diqqətlə bir də baxdı, sonra isə tələsik addımlarla onun yanından ötüb keçdi.

* * *

Günlər öz adi axırı ilə axıb gedirdi. Səhər açılır, günorta olur, axşam düşür, onun dalınca isə gecə gəlirdi. Beləcə, günlər aylara calanır, vaxt hiss olunmadan atını çapırdı. Qış yavaş-yavaş öz yerini bahara verməyə hazırlaşdı.

Bir dəfə axşam işdən çıxan Aydan avtobus dayanacağında dayanmış Muradı görüb diksindi. O, nigaran baxışlarla, həyəcanlı halda nəşriyyatın giriş qapısına baxırdı. Aydanın ayaqları yerə yapışdı, hansı tərəfə gedəcəyini, nə edəcəyini bilmədi. Amma özünü elə göstərdi ki, guya Muradı görmür. Elə bu vaxt kimsə onun qoluna toxundu. Dönüb baxanda Ruslanı görüb sevinclə:

– Nə xoş təsadüf! Necəsən? Sən hara, Bakı hara? – deyə səslənib onun qoluna girdi. Aydanın səmimiyyətindən, onun dostcasına qoluna girməsindən sevinən Ruslan:

– Bir az gəzişəkmi? – deyə soruşdu.

– Əlbəttə! – Aydan cavab verdi.

– Elə isə taksi tutaq. – Ruslanın əl qaldırması ilə maşın saxlaması bir oldu.

Onlar maşına oturdular. Aydan özündən razı halda gülümsədi: Muraddan intiqam almışdı. Onu qadınla görəndən bu günə kimi sən demə, ancaq intiqam barədə fikirləşirmiş. Amma bunu yalnız indi dərk eləmişdi. Özündə bir

quş yüngüllüyü hiss edirdi. Demək, gülmək, fərəhlənmək istəyirdi. Onun bu əhval-ruhiyyəsi Ruslana da sirayət elədi.

– Hansı səmtə gedək?

– Dənizkənarı parka. Neçə vaxtdır o tərəflərə yolum düşmür.

Onlar maşından düşüb dənizkənarı parka üz tutdular. Ruslan onun qoluna girmək istədi.

– Ey, sənə olmaz, əlini çək! – Aydan ərklə onun əlindən vurdu. Sonra isə gülə-gülə: – Bakıya gəlməkdə məqsədin nədir? – deyə soruşdu.

– Səni görmək istəyirdim. Onda elə qəfil çıxıb getdin ki, nigaran qaldım.

– Məndən nə yaman tez xəbər tutmusan...

– Nədənsə yanına gəlməyə ürək eləmədim.

– Ruslan, məndən doğrudan xoşun gəlir? – Aydan dönüb düz onun gözlərinin içinə baxdı.

– Guya sən bilmirsən. – Ruslan incik tərzdə cavab verdi.

– Hardan biləydim? Mənə o qədər zülm verirdin, başıma elə oyunlar açırdın ki, bu barədə düşünmək ağılıma da gəlmirdi.

– Səni cırnatmaqdan yaman xoşum gəlirdi. – Ruslan güldü.

– Mənsə sənə vurulmuşdum. Lap birinci sinifdən.

– Doğru deyirsən?

– Vallah, billah! – Aydan and içdi.

– Uşaqlıqda da belə and içərdin, – Ruslan gülümsədi.

– Hə, səndən yaman xoşum gəlirdi. Bir dəfə sirrimi açıb Natiqəyə demişdim. O da sözlərimi olduğu kimi sənə ovcuna qoymuşdu. Yadındadı mı?

– Əlbəttə. Natiqə bunu mənə deyəndə sevindiyimdən quş olub uçmaq istəyirdim. Amma səni hirsləndirməkdən ləzzət alırdım.

– Ürəyimə necə toxunurdun! – Aydan yanıqlı-yanıqlı diləndi. Sonra isə zarafatla əlavə elədi. – O vaxtlar mənəmlə

yaxşı davransaydın, indi sənə gəlməyə məmnuniyyətlə razılıq verərdim. Öz təqsirindir, çək cəzanı.

– Mən günahlarımı yumağa hazırım.

– Gecdir, Ruslan, gecdir.

– Niyə elə deyirsən? – Ruslan nigaran baxışlarını ona zillədi.

– Ona görə ki, gecikmişən.

– Olmaya istədiyin var?

Aydan bu sualdan tutuldu. Nə cavab verəcəyini bilmədi. Çarəsizlikdən söhbəti dəyişdi. Ruslan da üstünü vurmadı. Amma onun bayaqkı şən əhval-ruhiyyəsindən əsər-ələmət qalmamışdı.

– İncidin? – Aydan ehtiyatla xəbər aldı.

– Əlimdən ayrı nə gəlir ki? – Ruslan təəssüflə cavab verdi.

Onlar bir xeyli dinməz-söyləməz yol getdilər.

– Toyun haçandır? – Ruslan sükutu pozdu.

– Nə? Toy? – Aydan bu qəfil sualdan tutuldu. Köksündə həzin bir ağrı gəzdi, ürəyi sızım-sızım sızıldadı. Ruslana deməyə cavab axtardı, amma tapa bilmədi. Güclə eşidiləcək səslə dedi:

– Gəl bu barədə danışmayaq, yaxşımı?

– Yaxşı. – Ruslan razılaşdı. Sonra: – Ömrümdə bundan kədərli, bundan əzablı gün olmayacaq, – dedi. – İllər boyu bir-cə arzu ilə yaşamışam: səninlə ailə qurum, uşaqlarımız olsun, onları birgə böyüdək. Sən demə hər şey əbəs imiş.

– Əslinə baxsan, mən sənə yaraşmıram. Maşallah, gözəlgöyçək, ucaboy, qədd-qamətli oğlansan, mən isə... – Aydan zarafata salmaq istədi. Amma Ruslan zarafata cavab verəsi halda deyildi.

– Mən gedim. Amma yadında saxla, haçan çətinə düşsən, köməyə ehtiyacın olsa, bil ki, mən varam.

– Sağ ol, Ruslan. Elə bədbin danışma. Təsəvvür edirəm, indi Moskvada rus qızları sənin üstündə necə dava edirlər. Bu deyir Ruslan mənimdir, o deyir yox, mənimdir.

– Uşaqlıq çağımız olsaydı, bu sözün üstündə səni yaxşıca əzişdirərdim, bəlkə onda ürəyim soyuyardı. – Ruslanın dodağı qaçdı. – Əlvida, Aydan.

– Sağ ol, Ruslan, xoşbəət ol.

Ruslan onun əlini bərk-bərk sıxıb tələsik addımlarla çıxıb getdi. Aydan isə gözlərini Xəzərin sahilə çırpılan bulanıq, köpüklü sularına zillədi. O, ürəyində Ruslana minnətdar idi ki, onu düşüncələri ilə baş-başa qoyub gedib.

Bayaqkı halı keçib getmiş, bədənini bir süstlük bürümüşdü. Muradı qısqandırmaqdan, bu yolla ondan intiqam almaqdan əldə etdiyi zövq sabun köpüyü kimi tezəcə yox olub getmişdi. İndi onun yerini əzablı düşüncələr tutmuşdu. Güləgülə Ruslanın qoluna girdiyini görəndə Muradın nə hala düşdüyünü görməmişdi, nə hisslər keçirdiyindən xəbəri yox idi. Amma ürəyi ona deyirdi ki, bu hərəkəti ilə Muradın qəlbinə sağalmaz yara vurub. Kim bilir, bəlkə də bu görüş onların münasibətlərinə əbədi nöqtə qoyacaq. “Yəni bu nöqtə qoyulmamışdı?” – Aydan öz-özünə sual verdi. O qəfil görüş, ondan sonra Muradla kobud söhbəti, onu görmək istəmədiyini hiss etdirməsi hər şeyi aydınlaşdırmamışdı?

Bəs Aydanı təəssüfləndirən, uşaq kimi kövrəldən, qəlbini kaman kimi dilləndirən nə idi? Muradın peşman, kədərli gözləri xəyalında canlandı. Onun nə cür sarsıntı keçirdiyini fikrinə gətirdi. Murada yazığı gəldi. Amma birdən o qadın yadına düşdü, qısqanclığı təzədən baş qaldırdı, bayaqkı fikirlərinin hamısı alt-üst oldu. Bu, ona qətiyyət verdi, iradəsini özünə qaytardı: “Hər şey bitdi”, – deyə ürəyində pıçıldadı.

Blokun qapısını açıb içəri girmək istəyirdi ki, yuxarıda, pilləkənin başında oturmuş Muradı görüb geri qayıtdı. Onu görmək istəmirdi.

Aydan üç saatdan sonra evinə döndü. Murad getmişdi.

* * *

“Hörmətli redaksiya! Yaşımın bu sinnində məni qələm götürüb şikayət yazmağa məcbur edən məsələ barədə sizə söhbət açmaq istəyirəm. Kəndimiz rayonun ucqarında, Şah dağının ətəyində yerləşir. Gözdən-nəzərdən uzaqda olduğuna görə onun problemləri rayon rəhbərliyinin yadına düşmür. Qırx ilə yaxındır ki, kənd məktəbində müəllim işləyirəm. Hər il yaz gələndə şagirdlərimlə bir yerdə kənd yollarını səliqəyə salır, təmizlik işləri ilə məşğul oluruq. Son vaxtlar kəndarası yollardan su sızdığına görə gediş-gəliş yaman çətinləşmişdi. Bunu görüb Sumqayıtdakı zavodlardan birində direktor işləyən keçmiş məzunumuz Sabir Məmmədovun yanına gedib xahiş etdim ki, mənə kömək eləsin. Sabir kəndə bir yük maşınında standartda uyğun gəlməyən borular göndərdi. Bir neçə gündən sonra həmin boruları cavanların köməyi ilə kəndarası yollara döşəyib üstünü torpaqladıq. Gediş-gəliş xeyli rahatlaşdı.

O vaxtdan yeddi ay keçib. Amma bu müddətdə nələr çəkmişəm, bir Allah bilir. Məktəbimizin direktoru Şahbaz Mirzəyev məni oğruluqda ittiham edir, deyir ki, guya mən həmin boruları əyri yollarla əldə etmişəm. Bu barədə rayon rəhbərlərinə, eləcə də maarif şöbəsinə, prokurorluğa məktublar yazıb. İki gündən bir kəndə yoxlama gəlir, məni sorğu-suala tuturlar. Belə çıxır ki, yaxşılıq etmək istədiyim yerdə pislik alınıb. Ağsaqqal çağırda məni dilə-dişə salan, haqqımda xoşagəlməz şayiələr yayan Şahbaz kimi adamlar özlərini haqq-ədalət tərəfdarı sayırlar. Xahiş edirəm, bir

nəfər müxbir göndərin, məsələni yerli-yataqlı öyrənib kimin haqlı, kimin haqsız olduğunu aydınlaşdırın”.

Aydan məktubu oxuyub bir xeyli fikrə getdi. Son vaxtlar tez-tez bu mövzuda məktublar alırdı. Təşəbbüs göstərib eli, obası üçün iş görənlər nədənsə xoş söz yox, tənbeh, ittiham eşidirdi. “Çox sağ ol” demək əvəzinə nədənsə onları günahlandırmağa çalışırdılar. Aydan belə mövzularda dəfələrlə çıxış etmişdi. İndi də üzünü görmədiyi, kimliyi haqqında heç bir məlumatı olmayan Əmirşah müəllimin kövrələ-kövrələ yazdığı məktubun sətirlərinin arxasından onun incikliyi hiss etdi. Ürəyindən, xeyirxahlığı müqabilində bədxahlıqla qarşılaşmış bu yaşlı adamla tanış olmaq, onun haqqında məqalə yazmaq arzusu keçdi.

– Elman müəllim, bu məktubu mənim stoluma siz qoymusunuz?

– Hə, necədi, oxudunmu?

– Oxudum.

– Əsl sənin mövzundur.

– Yazılmalı məsələdir, inanıram ki, yaxşı yazı alınar.

– Onda get redaktorun yanına, fikrini ona bildir, ezamiyyətə yola düş.

Qabil müəllim hara isə tələsirdi, ona görə də onu çox sorğu-suala çəkmədi, məktubu yoxlamağa razılıq verdi.

Ertəsi gün saat 11-də o, rayonda maarif şöbəsinin müdiri Elxan Əkbərovun kabinetində idi. Aydan gəlişinin məqsədini bildirəndə onun qanı qaraldı:

– Gör gül kimi vaxtınızı nə cür boş şeylərə sərf edirsiniz. Əmirşah cəncəl adamdır. Kənddə şərhləmədiyi, böhtan atmadığı adam qalmayıb, kollektiv onun əlindən qan ağlayır, – dedi.

Bu iri bədənli adamın sözlərinə nədənsə Aydanın acığı tutdu. Əmirşah müəllimin böhtançı ola bilməsi fikrini o, nədənsə özünə yaxın qoya bilmirdi. Müdir isə onu

inandırmaq üçün tutarlı faktlar gətirməyə, dəlillərlə danışmağa çalışdı. Xeyli söhbət edəndən sonra Aydan ayağa qalxdı:

– Elxan müəllim, günorta oldu, vaxtım keçir, xahiş edirəm mənə maşın tapmaqda kömək edin, yoxsa kəndə çata bilmərəm.

Müdür təəccüblə onun üzünə baxdı:

– Məgər siz kəndə getmək istəyirsiniz?

– Əlbəttə.

– Qarlıya yayda gedib çıxmaq olmur, qaldı ki, belə havada.

– Mən mütləq getməliyəm, başqa yolum yoxdur, – Aydan bunu qətiyyətlə bildirdi. Elxan Əkbərov nə qədər çalışsa da onu fikrindən döndərə bilmədi.

– Nə deyirəm! Bir halda ki, fikriniz qətidir, sizə mane olmaq düzgün deyil. Amma gedib yarı yolda qalanda peşman olacaqsınız. Maşın sizi Qala kəndinə kimi aparacaq, ordan o yana atla getməli olacaqsınız. Zəng çalaram, idarədə sizi qarşılayarlar.

Bir azdan köhnə “Vilis” qarlı yollarla Qarlıya tərəf istiqamət aldı. Maşının pəncərəsindən qış mənzərələrinə tamaşa edən Aydan lopa-lopa yağan qarın altında qalan ağacların, kolların gözəlliyinə baxdıqca uşaqlıq xatirələri xəyalında canlanırdı.

Onların evi təpədə yerləşirdi. Qış girəndən bütün ətraf küçələrin uşaqları kirşə ilə sürüşməyə bura gələrdilər. Səhərdən gecə yarısına kimi kirşə sürənlər küçəni tərk etməzdilər. Yolun sol tərəfində böyük bir ərazidə böyürtkənlik var idi. Kiçik bir ehtiyatsızlıq nəticəsində uşaqlar kirşə qarışıq həmin böyürtkənliyə diyirlənirdilər. Hər iki-üç gündən bir kimi sən oradan ağzı-burnu qanamış halda çıxarardılar.

O gün küçədə həmişəkindən az uşaq vardı. Ruslanla Aydan isə ötüşür, bir-birinə acıq verə-verə sürüşürdülər. Aydanın onu ötüb keçməsi Ruslanı cinləndirir, Aydan isə uğunub

gedirdi. Bir azdan Ruslan hara isə qeyb oldu. “Görəsən yenə nə fırıl-dağı var?” – deyə Aydan fikirləşdi. Bir azdan onun yoxluğu tamam yadından çıxdı.

Sürətlə təpə aşağı gələn Aydan böyürtkənliyə çathaçatda qardan düzəldilmiş tərəcəyi görəndə dəhşətə gəldi. Bu, şübhəsiz, Ruslanın işi idi. Aydan nə qədər çalışsa da, kirşənin istiqamətini dəyişə bilmədi, düz böyürtkənliyin içinə düşdü. Ruslan bərkdən qəhqəhə çəkib tərəcəyi dağıtmağa başladı. Sonra isə qalibanə tərzdə böyürtkənliyə yaxınlaşdı. Lakin üz-gözü qan içində olan, yerindən tərpenə bilməyən Aydanı görəndə qorxuya düşdü:

– Səsini çıxarsana? – dedi.

Aydan qəsdən səsini çıxarmırdı, Ruslanın həyəcanlanmağı ona ləzzət verirdi.

Ruslan səs-səmir gəlmədiyini görüb böyürtkən kollarını birtəhər əlləri ilə aralayıb Aydana tərəf getdi. Onu gözləri yumulu görüb səsləndi:

– Birdən ölüb eləyərsən, ha!

Aydan dodağı altında mızıldandı:

– Hə, ölmüşəm.

– Ay yalançı! – Ruslanın təşvişi yox oldu, Aydanı qıdıqlamağa başladı. Amma bu dəfə Aydan inildədi:

– Dəymə, deyəsən ayağım burxulub.

Ruslan onu darta-darta böyürtkənlikdən çıxarıb kirşəyə uzandırdı. Sonra isə:

– Evdə bilməsinlər ha! – dedi.

– Yaxşı, yaxşı, tez məni mənzil başına çatdır, – deyə Aydan əmr elədi. Sonra isə onlara tamaşa edən qonşu uşaqları eşitsin deyə bərkdən: – Bir az tez tərpen, – dedi. Uşaqlar onlara baxıb gülür, Ruslan isə cinlənirdi.

Aydanı kirşənin üstündə al qan içində görəndə anası təşviş içində:

– Ruslan, düzünü de, Aydana nə olub? – deyə soruşdu.

– Heç nə olmayıb, ayağım bir balaca burxulub, – Aydan bunu deyib ayağa qalxmaq istəyəndə ufuldayıb kirşənin üstünə yıxıldı.

Aydan düz bir ay yataqdan qalxa bilmədi. Sınmış ayağını gipsə qoydular. Ruslan hər gün onlara gəlir, təqsirkar nəzərlərlə Aydanı süzüb gedirdi. Onun bu beş dəqiqəlik gəlişləri üçün o vaxtlar Aydan aylarla yataqdan qalxmamağa hazır idi. O uzaq uşaqlıq xatirəsinə ürəyində güldü.

– Qala kəndinə çatdıq. Bundan o yana maşın qalxmamaq. Sizi sovxozun idarə binasına apararam, orada bir şey fikirləşərlər, – deyə qaraqaş, qaragöz sürücü dilləndi. İki saatlıq yol boyu o, ilk dəfə idi ki, danışırdı.

– Bıy, nə yaxşı ki, səsiniz çıxdı! – Aydan ona atmaca atdı. Sürücü qızardı. Aydan çantasını götürüb maşından düşdü, sağollaşib getmək istəyirdi ki, oğlan:

– Ömrümdə birinci dəfə maşınıma sizin kimi bir gözəl mindi, – dedi.

Aydan güldü:

– Əvəz-əvəz olduq.

Sovxozun idarə binasına yenicə yaxınlaşmışdı ki, içəridən yaşlı bir kişi çıxdı. O, Aydana əl verib səmimi görüşdü:

– Aydan xanım, siz ki, bu qarda-qiyamətdə belə uzaq yol qət eləmişiniz, deməli qoçaq adamsınız, – dedi. Sonra onu içəri dəvət elədi. Otağın küncündəki sobadan ətrafa xoş bir istilik yayılırdı. Odunların çırıtılması, sobanın üstündəki dəm çaynikindən yayılan kəklikotu çayının ətri özü ilə nə isə bir rahatlıq gətirirdi.

– Mən bu sovxozun direktoru Qədim Teymurovam, – deyə kişi tanışlıq verdi.

– Çox şadam. Sizdən bir xahişim var, gərək Qarlı kəndinə getməkdə mənə kömək edəsiniz.

– Baş üstə. Hələlik paltonuzu çıxarın, bir stəkan çay için, sonra bir şey fikirləşərik.

Bir azdan yanaqları şaxtadan qızarmış iki yeniyetmə qız ellərində bağlama içəri girdi. Stolun üstünə pendir, çörək, çığırtma düzüldü.

– Nə yaman əziyyət çəkdiniz, – deyə Aydan pərt oldu.

– Nə əziyyəti var, özümüz də çörək yeməli idik. – Direktor qızlara işarə elədi, onlar da oturdular. Çay-çörəkdən sonra onlar həyətə çıxdılar.

– Ay uşaq, Səlim nə oldu? – deyə direktor səsləndi. Elə o anda binanın arxasından bir atlı çıxdı. O, yedəyində başqa bir at tutmuşdu.

– Aydan xanım, at minə bilirsinizmi? – deyə direktor ona müraciət etdi.

– Əlbəttə, – Aydan gülümsədi, sonra isə, – axı mən kənddə böyümüşəm, – dedi.

– Vaxtım olsaydı, özüm sizi müşayiət edərdim. Amma Səlim od parçasıdır, ikicə saata sizi Qarlıya çatdıracaq, – deyə Qədim Teymurov dil-ağız elədi.

Aydan Səlimin gətirdiyi atın tərkinə minib onunla sağollaşdı.

Düz yolla bir xeyli gedəndən sonra birdən-birə aşırımlar başlandı. Səlim elə yerlərdən keçib gedirdi ki, aşağıya baxanda Aydanın başı hərlənir, gözlərinə qaranlıq çökürdü.

– Qorxmursan ki? – Səlim sınaıçı nəzərlərlə ona baxdı.

– Nədən qorxmalıyam? – Aydan özünü tox tutmağa çalışdı.

Amma yol uzandıqca təhlükəli aşırımlar da çoxalırdı. Bir azdan duman çölü-düzü elə bürüdü ki, iki addım irəlini görmək mümkün deyildi. Atlar ehtiyatla, nəfəs dərə-dərə yeriyirdilər. Bir balaca səhv aşağıdakı uçuruma yuvarlanmaq demək idi.

Ətrafdakı soyuğa, iliklərə işləyən şaxtaya baxmayaraq, Aydan pörtmüşdü. Səlimə baxanda, onun üzündə muncuq-muncuq düzölmüş tər damcılarını görəndə bundan bir az da vahimələndi.

– Bu yolu çox gedib gəlmisən? – deyə o soruşdu.

– Yazda, yayda hə, amma qışda hərdənbir.

– Kənd camaatı bu yolu necə gedib gəlir?

– Elə bizim kimi: atla, piyada. Burda maşınlar bir də qar əriyəndə işləyir.

– Bəs o vaxtacan vacib bir işi olan neyinir?

– Heç nə. – Səlim bunu soyuqqanlıqla dedi, sonra isə əlavə elədi. – Oturmusunuz şəhərdə, xəbəriniz yoxdur ki, camaat nə cür əzab-əziyyət çəkir.

Onun sözlərində acılıq var idi. Amma Aydan incimədi, o, haqlı idi. Hər dəfə respublikanın rayonlarına ezamiyyətlərə gedəndə bu hissləri o da keçirirdi, adamların çətin həyatında özünü də günahkar sayır, yazılarında tez-tez bu çətinliklərdən söhbət açırdı. İndi də Səlimin kinayəli sözlərini eşidəndə öz payını götürdü.

– Xətrinə dəymədim ki? – Səlim deyəsən sözlərinin kəskinliyini hiss eləmişdi.

– Yox, nə danışırısan...

– Bilirsən adamı nə yandırır? Gör neçə ildir bizdə sovet hökuməti qurulub, amma kəndlərimizə hələ də düz-əməlli yol çəkilməyib. Xəstəxanadan, mədəniyyət evindən əsərəlamət yoxdur. Bunların haçan olacağı məlum deyil. Yazıq camaat səhərdən axşama kimi işləyir, amma yenə yarıac-yarıtox dolanır. Neçə illərdir yaşayış eyni səviyyədədir, heç bir irəliləyiş yoxdur. Bizdə elə kəndlər var ki, onların varlığı bir kimsənin yadına düşmür. Elə getdiyimiz Qarlı da belə kəndlərdəndir. İndi özün görəcəksən, orda adamlar nə cür yaşayırlar.

Onlar kəndə çatanda artıq qaş qaralırdı.

– Hara gedəcəksən? – deyə Səlim soruşdu.

– Əmirşah müəllimin evinə.

Sən demə düz onların evinin yanında dayanmışdılar.

– Əmirşah müəllimin arvadı Rəhimə xaladır, - deyə Səlim bildirdi. Bunu eşidəndə Aydan sevinclə:

– Rəhimə xala, qonaq istəyirsinizmi? – deyə həyətdən maraqla onlara göz qoyan nimdaş paltarlı yaşlı qadından soruşdu.

– Bu nə sözdür, əlbəttə istəyirik, içəri keçin. – Qadın mehribanlıqla Aydanla Səlimi evə dəvət elədi.

Bu evdə palçıqla suvanmış döşəməyə köhnə bir palaz döşənmişdi. Küncdə iri dəmir çarpayıya yorğan-döşək yığılmışdı. Otaqda stoldan, dörd stuldan başqa heç nə yox idi.

Onlar otağa daxil olanda vurnuxma başladı. Aralarında bir o qədər yaş fərqi olmayan qız uşaqları çarpayının yanında sakitcə oturub uzaqdan onlara göz qoyurdular. 15 və 13 yaşlarında iki böyük qız o saat süfrə salıb mürəbbə, qənd, çay, çörək gətirdilər. Onlar bu işləri elə tez, elə səssiz-səmirsiz görürdülər ki, elə bil qonaqların çıxıb gedəcəklərindən ehtiyat edirdilər.

– Yol gəlmisiniz, bala, bir loxma çörək yeyin, – deyə ev sahibəsi onları süfrəyə dəvət elədi.

Motal pendirinin, təndir çörəyinin ətri otağı bürüdü. Aydan ləzzətlə yeməyə başladı. Bir azdan süfrə yığışdırıldı. Aydan Əmirşah müəllimi xəbər aldı.

– Onu rayon prokurorluğuna çağırıblar. – Qadın bunu kədərlə dedi.

– Niyə, xeyir ola qışın bu günündə?

– O andıra qalmış borulara görə.

– Yollara düzdüyü boruları deyirsiniz?

– Hə, məktəbin direktoru ilə dərs hissə müdiri prokurora məktub yazıblar ki, Əmirşah Sumqayıtdan boru oğurlayıb.

– Yəni buna inanan var ki?
– Olmasaydı, iki gündən bir milisə çağırmazdılar ki...
– Deyirsiz yəni onu ittiham edirlər?
– Bəs necə? Direktor rayon maarif şöbəsi müdirinin əmisi oğludur. Nə desə, ona da inanır. Prokuror da ki, müdirin yaxın dostudur.

– Direktor niyə Əmirşah müəllimlə yola getmir?
– Çünki bizim kişi bir az boz adamdır, adamın təqsirini üzünə deyəndir, bu da direktorun xoşuna gəlmir. Ona görə də fürsət axtarır ki, onu işdən çıxarsın.

Bir azdan qonşu otaqda Səlimə yer saldılar. Aydan ilə Rəhimət xala xeyli söhbət etdilər.

– Müharibədən sonra kəndimizdə uşaq evi vardı. Orada 30 kimsəsiz uşaq yaşayırdı. Onuncu sinfi bitirəndə Əmirşahı həmin evə tərbiyəçi qoydular. O, həm uşaqlara dərs deməli, həm də onların yemək-içməyi, pəl-paltarı və tərbiyəsi ilə məşğul olmalı idi. Bir neçə ayın içində Əmirşah bu atasız-anasız yetimlərə elə bağlandı ki, onlardan ayrı qala bilmirdi. Bir dəfə uşaqlardan biri ağır xəstələndi. Kənddə həkim yox idi. Uşağı sizin gəldiyiniz Qala kəndindəki həkim məntəqəsinə çatdırmaq lazım idi. Əmirşah qızdırma içində çabalayan uşağı qucağına götürüb o qədər yolu pay-piyada, qan-tər içində kəndə aparır. Amma həkim məntəqəsinə çathaçatda yıxılıb ayağı burxulur. Uşaq tezliklə sağalır, Əmirşah isə şikəst olur. Ona nə qədər təklif edirlər ki, rayon mərkəzinə və ya Bakıya gedib vaxtında ayağını müalicə eləsin, həmin kimsəsiz uşaqları nəzarətsiz qoyub gedə bilmir.

– Uşaqların sonrakı taleyi necə oldu? – Aydan maraqlandı.
– İndi onların hamısının öz ev-eşiyi var. Neçəsi vəzifə sahibidir.

– Əmirşah müəllimi xatırlayırlarmı?

– Bəs necə? Tez-tez ona məktub yazır, teleqram göndərir-lər. Arabir yay aylarında gəlib baş çəkirlər. Keçən yay bizə bir neçə ailə qonaq gəlmişdi. Boruları da Əmirşah ondan son-
ra gətirib. Direktor paxıllığından bilmirdi neynəsin. Yaman
cılız adamdır.

Səhər tezdən Aydan məktəbə yollananda birinci dərs artıq
başlanmışdı. O, müəllimlər otağına keçib salam verdi, gəlişi-
nin məqsədini bildirdi.

– Belə əhəmiyyətsiz məsələdən ötrü bir belə yol gəlmisi-
niz? – deyə direktor Şahbaz müəllim təəccübləndi.

– Əhəmiyyətsiz məsələ nəyə deyirsiniz? Yaşlı bir adamı
bədaxlıqda təqsirləndirirlər, etdiyi yaxşılığın müqabilində
“çox sağ ol” eşitməkdənsə oğurluqda günahlandırırlar, siz
buna əhəmiyyətsiz məsələ deyirsiniz?

– “Çox sağ ol” naminə adam oğurluq etməlidir? – direktor
hirsəlndi.

– Nədən bilirsiniz ki, borular oğurluqdur?

– Mən bilmədiyim şeyi demərəm.

– Siz də belə fikirləşirsiniz? – Aydan müəllimlərə mürə-
ciət etdi.

– Bəli, – 22-23 yaşlarında bir qadın cavab verdi.

– Axı Əmirşah müəllim boruları şəxsi ehtiyaclarından öt-
rü yox, kənd yollarını təmir etdirməkdən ötrü gətirib.

– Dəxli yoxdur, oğurluq oğurluqdur, – direktor onun sözü-
nü kəsdi.

Tənəffüsdə Aydan direktorun icazəsi ilə onuncu və doq-
quzuncu sinif şagirdlərini bir otağa yığdı.

– Uşaqlar, xahiş edirəm mənə Əmirşah müəllim barədə
danışasınız.

Uşaqlar elə bil bunu gözləyirdilər. Bir-birinin sözünü kə-
sə-kəsə onun yuxarı sinif şagirdlərinin köməyi ilə iki hektar
səhədə meyvə tingliyi salmasından, məktəb bağında səlqiə-

sahman yaratmasından, kəndarası yolları təmir etməsindən söhbət açdılar.

– Şahbaz müəllimin Əmirşah müəllimi oğurluqda günahlandırdığını bilirsinizmi?

Aydanın sualından sonra otağa sükut çökdü. Bir xeyli heç kəs dinmədi.

– Nədi, müəlliminizin haqlı, yoxsa haqsız ittiham olunduğunu ayırd elə bilmirsiniz?

Yenə heç biri cavab vermədi. Aydan qabaqdakı partada oturmuş qıvrım saçlı, ala gözlü qıza yaxınlaşdı:

– Əmirşah müəllim oğurluq edə bilərmimi?

– Heç vaxt! – Qız bunu qətiyyətlə dedi.

– Sən necə fikirləşirsən? – Onun arxasındakı oğlandan soruşdu.

– Əmirşah müəllim qədər təmiz adam tapa bilməzsəniz, – deyə oğlan cavab verdi.

– Bəs bunları bilə-bilə niyə onu müdafiə etməmişsiniz?

Yenə sükut çökdü. Aydan başa düşdü ki, uşaqlar onun suallarına cavab vermək istəmirlər, daha doğrusu, nədənsə ehtiyat edirlər.

Sonra o, müəllimlər otağında söhbəti davam etdirməyə çalışdı, lakin burada bir şey alınmadı.

Günorta sovxozun idarə binasına yollandı. İçəridə beş-altı kişi oturmuşdu. Aydan salam verib onlarla görüşdü. Sovxozun direktoru Şahbaz müəllimə elə oxşayırdı ki, elə bil bir almanı iki yerə bölmüşdülər.

– Abbasla Şahbaz əkiz qardaşdırlar, – deyə ona əvvəlcədən məlumat vermişdilər.

Aydanın Əmirşah müəllimlə maraqlandığını eşidəndə Abbas həvəslə söhbətə başladı:

– Əmirşah müəllim hamımızın ağsaqqalıdır. O, bu kənddə çox adama dərs deyib. Mənə də, Şahbaza da qələm tutmağı

o öyrədib. Savadlı, insafılı müəllimdir. Amma bir nöqsanı var ki, yaman şöhrətpərəstdir. Özü haqqında tərif eşitməyi xoşlayandır. Elə bilirsiniz boruları kənd yollarının rahatlığı üçün gətirib? Bunu ona görə eləyib ki, camaat onun haqqında xoş sözlər desin, adını hörmətlə çəksin. Yoxsa bu qədər yolu gedib o cür əzab-əziyyəyə qatlaşmazdı.

Direktor Aydana sınaıyıcı nəzərlərlə baxdı:

– Dünən evini gördüz də! Bir həsirdir, bir Məmmədnəsir. Elə bilirsiniz imkanı yoxdur? Məktəbdə hamıdan çox pul alır. Di gəl ki, ya meyvə tingləri alacaq, ya hasar düzəltməyə, ya nə bilim nə edəcək. Təki onu tərifləsinlər. Amma ağıllı adam olsa fikirləşər ki, evdə bir çətin külfət var, onlara əyin-baş düzəldim, evə lazımı şey-şüy alım. Daha bunun kimi yox da. Özü də bir iş görməzdən əvvəl gəlib idarədə bir adamla məsləhətləşən də deyil. Camaatda belə bir fikir oyatmaq istəyir ki, direktor heç bir iş görmür.

Aydan özünü sual verməkdən saxlaya bilmədi:

– Niyə Əmirşah müəllimi sevmirsiniz?

– Kimi nəzərdə tutursunuz?

– Siz iki qardaşı. Niyə onun elədiyi yaxşılıqları pislilik, xeyirxahlıqları isə bədxahlıq kimi qələmə verməyə çalışırsınız? Başqaları belə adamı bir az da həvəsləndirər ki, kənd üçün iş görsün, sizsə qol-qanadını insafsızcasına qırırırsınız. – Aydan bunları incik təzədə dedi. O, özünü tanımadığı, heç vaxt görmədiyi, səsini eşitmədiyi həmin yaşlı, bir ayağı şikəst adamın yerində təsəvvür edirdi.

– Qardaşımı deyə bilmərəm, amma xahiş edirəm mənə haqqında elə fikirləşməyəsiz. Əmirşah müəllimin mənə nə istisi-soyuğu var? Heç mən onların işinə qarışmıram. Qoy nə istəyir eləsinlər.

– Elə bilirsiniz qarışmamağınız düzdür? Axı o, sizin müəliminiz olub, heç olmasa bunun xatirinə qardaşınıza mane olaydız ki, prokurorluğa yazmasın.

– Mənim işim-gücüm başımdan aşır, elə bilirsiniz vaxt tapa bilərəm?

Bir xeyli söhbətdən sonra Aydan idarədən çıxdı. Bayırda bir qarı dayanıb ona tərəf baxırdı.

– Nənə, mənə sözün var?

– Bala, sən Bakıdan gələn jurnalistсэн?

– Hə.

– Onda gedək mənəmlə, sənə sözüüm var.

Aydan dinməzcə onun yanına düşdü. Bir xeyli yol gedəndən sonra alçaq tavanlı bir evin yanında ayaq saxladılar. Qarırı həyət qarısını açıb Aydanı içəri buraxdı, sonra isə özü onun dalınca içəri girdi. Aydanı evə yox, həyətə apardı. Burada səliqə ilə yığılmış odunu ona göstərdi:

– Bunları görürsənmi, bala? – deyə soruşdu. – Əmirşahın işidir. – Sonra o, həyətin tən ortasındakı ot tayasını göstərib: – Bunu da mənəmlə o gətirtdirib. İdarəyə gedib-gəlməkdən ayaqlarım qabar oldu, amma direktor mənə məşın vermədi ki, gedib otumu, odunumu gətirim. Əmirşah bircə günün içində məktəb uşaqlarını başına yığıb mənəmlə bu işləri gördürdü. Allah onun ömrünü uzun, balalarının canını sağ eləsin. Bununla düz üçüncü ildir Əmirşah köməyimə çatır. Neynim, bala, daha gücüm-qüvvəm tükənib. Qocam rəhmətə gedəndən köməksiz qalmışam.

– Uşaqlarınız yoxdur? – Aydan ehtiyatla soruşdu.

– Yox, bala. – Qarırı dərinədən ah çəkdi. – Mühəribə vaxtı bir kimsəsiz uşaq götürüb saxladım, amma on beş yaşına çatanda bir neçə günün içində şam kimi əriyib yox oldu. Ondan sonra ürəyim başqa uşağa qızmadı.

Qarı sözlərinin Aydanı kövrəltdiyini görüb tez söhbətinin səmtini dəyişdi:

– Keç içəri, bala, – deyib onu evə dəvət elədi. Amma Aydan bu balaca otaqda qərar tuta bilmədi. Tənhalıq, kimsəsizlik havası divarlardan, tavandan, döşəmədən süzülürdü. Onun ürəyi qısıldı, bu yalnız qarının halına acıdı, ona təsəlli vermək, ürəyini ovutmaq, nə isə xoş söz deyib könlünü almaq istədi, amma heç nə deyə bilmədi, belə sözlər tapılmadı. Eləcə, qarını qucaqladı, sonra isə onunla sağollaşib evdən çıxdı.

Məktəbin yanında bir dəstə qız deyəsən onu gözləyirdi.

– Aydan xanım, istəyirik sizə bir şey göstərək, – deyə bayaqkı qıvrımsaç qız dilləndi. – Amma kəndin yuxarı başındadır, yorulmasanız sizi apararıq.

– Gedək, gedək, belə gözəl yerdə yorulmaq mı olar? – Aydan sevinclə cavab verdi.

Onlar dar küçə ilə kənd yuxarı getməyə başladılar. Bir azdan evlər qurtardı, ağaclıq başladı.

– Bura tutluqdur. Bizim tərəflərdə tut yetişdirmək çətin işdir, axtarsan bu zonada iki-üç ağac tapmazsan. Ancaq Əmirşah müəllim burada 10 növ tut yetişdirib. Deyir ki, əsl kasıb malıdır, qoy kənd uşaqları bir ay doyunca yesin. Özü də, bütün rayonda tut qurtaranda burada təzə yetişməyə başlayır.

Siddiqə söhbətçil qıza oxşayırdı, rəfiqələrinə imkan vermədən danışırdı.

– Buralar yazda elə gözəl olur ki! Nə olar, bir dəfə ezamiyyət götürüb bu tərəflərə gəlin. Bülbül, kəklik, turac səsindən qulaq tutulur, buralarda elə çiçəklər açır ki, bəlkə ömrünüzdə elələrini görməmişsiniz. Bu ərazi kəndimizin ən səfalı yeridir. Bilirsiniz nəyə görə? Burada qəribə bir çeşmə vardı, suyunu içdikcə içmək istəyirdin, ətrafi

yarpızla, lilparla, su süsəni ilə dolu olurdu. Keçən il Əmirşah müəllim hamımızı yığıb bura gətirdi. Köməkləşib çeşmənin üstünü hördük. Uşaqlarla məsləhətləşib üstünə “Əmirşah bulağı” sözlərini yazmaq istəyirdik, bundan xəbər tutanda elə incidi ki! Amma camaat onsuz da ona “Əmirşah bulağı” deyir. Sözümlərin canı var. O bulaq söhbəti çıxandan Şahbazla Abbas qardaşları düşüblər kişinin üstünə, ona göz verib işıq vermirlər. Gündə bir şey fikirləşib qanını qaraldırlar. Boru söhbəti də o vaxtdan düşüb. Özləri camaat üçün bir qara qəpiklik iş görənlər deyillər, di gəl ki, elə paxıldırırlar!

Onlar dizə çıxan qara bata-bata bulaq başına çətdilər.

O gün günortadan xeyli keçənə kimi Aydan çox adamla görüşüb söhbət elədi, Əmirşah müəllim haqqında çox şey eşitdi. Onun evində nahar edəndən sonra nəhayət, Səlimlə yola düzəldi.

– Yaman yoruldu, – yolda Səlim sükutu pozdu.

– Nə danışsən? Belə səfərlərdən yorulmaq olar? Əksinə, bütün yorğunluğum keçib getdi.

– Tez-tez səfərə çıxırsan?

– O qədər də yox.

– Könüllü gedirsən, yoxsa məcburən?

– Hər ikisindən olur. Amma düzü, mən ezamiyyətləri xoşlayıram, belə səfərlərdən adam çox şey öyrənir. Nahaq yerə demirlər ki, yüz dəfə eşitməkdənsə bir dəfə görmək yaxşıdır.

– Bir şey yazacaqsan?

– Əlbəttə.

– Maraqlı işin var, – Səlim bunu səmimi dedi.

– Hə, mən öz işimi çox sevirəm. Hərdən fikirləşirəm ki, görəsən jurnalist olmasaydım, neynərdim, axı ayrı heç nə bacarmıram. Bəs sən nə işdə çalışırsan?

– Mexanizatoram, traktorçuluq edirəm, otbiçən maşında işləyirəm, taxıl biçirəm.

– Sənin işin də maraqlıdır.

Qala kəndinə hava qaralmamış çatdılar. Enişi enmək yoxuşu qalxmaqdan, aşırımları aşmaqdan qat-qat asan idi. Ona görə də Aydan yorğunluq hiss etmirdi. Onları qarşılamaq üçün idarə binasından çıxan direktorun təkidlərinə baxmayaraq, Aydan şəhərə getmək istədiyini bildirdi.

* * *

Aydan hələ də son səfərinin təəssüratı altında idi. “Mənəviyyat” rubrikası ilə yazdığı öçerkini ezamiyyətdən qayıdan kimi aparıb redaktora təqdim etmişdi. Səbrsizliklə onun haçan dərc olunacağını gözləyirdi. Amma üstündən bir həftəyə yaxın vaxt keçməsinə baxmayaraq, hələ də yazıdan xəbər-ətər yox idi. “Yəqin daha vacib materiallar var, hələ verə bilmirlər” – deyə ürəyində özünə təskinlik verməyə çalışırdı. Lakin bir həftə on gün oldu, sonra bir ay keçdi, amma bir xəbər çıxmadı. Nədənsə bu dəfə öçerkinin taleyi ilə maraqlanmaq istəmirdi. Ona elə gəlirdi ki, gedib redaktordan xəbər alsın, nə isə, xoşagəlməz söz eşidər, soruşmaq ona düşməz.

Bir dəfə Elman ona dedi:

– Başa düşə bilmirəm, redaktor niyə sənin yazılarını problemə döndərir. Elə yazıları bircə gün də saxlamazlar. Oxucu qəzətdə ancaq o cür məqalələr axtarır, özü də şikayətçinin tələbi ilə gedib məsələni araşdırmısan, həqiqəti üzə çıxarmısan.

Bunları eşidəndə Aydanın narahatlığı birə-on qat artdı. Amma səbrlə məsələnin nə ilə bitəcəyini gözləməyə başladı.

Üstündən xeyli keçmişdi ki, redaksiyaya bir ağsaqqal gəlib Aydanı soruşdu. Görkəmindən, ayağını çəkməyindən Aydan başa düşdü ki, bu, Əmirşah müəllimdir. Sevinclə onunla görüşüb stul çəkdi, hal-əhval tutub arvadını, uşaqlarını, kənd camaatını soruşdu.

– Maşallah, hamını tanıyırsınız. – Əmirşah müəllim gülümsədi.

Aydan yazıdan necə söhbət açacağını bilmirdi. Amma uzaq yoldan gəlmiş bu adama nə isə xoş söz demək lazım idi.

– Gələn kimi yazını redaktora təqdim eləmişəm, amma hələ dərc olunmayıb, – Aydan günahkarcasına gülümsədi.

– Dərc olunmayacaq da! – Əmirşah müəllim bunu elə dedi ki, Aydanın ürəyi sıxıldı.

– Niyə elə fikirləşirsiniz?

– Maarif şöbəsinin müdiri mənə yanına çağırtdırmışdı. O, mənə acıq verə-verə dedi ki, məqalə çıxıb eləməyəcək, Qabilnən danışıram.

– Nə danışırırsınız, Əmirşah müəllim? Qabil müəllim redaksiya məsələlərini kənar şəxslərlə həll edən adam deyil, hər deyilənə inanmayın. Görərsiniz, iki-üç günə məqaləm dərc olunacaq. – Aydan əslində bu sözlərlə müsahibindən çox özünü arxayınlaşdırmaq istəyirdi. Birdən yadına Muradla bağlı əhvalat düşdü. Bir az əvvəlki qətiyyəti azaldı, onun yerini anlamadığı, baş çıxara bilmədiyi nə isə qərribə bir hiss tutdu. Bu hiss onu elə aciz, elə köməksiz etdi ki, qətiyyəti bir anda itdi. Amma qəhrəmanın yanında özünü iradəsiz göstərmək istəmədi.

– Aydan, qızım, gəldim ki, sənə razılığımı bildirim, bilərəm ki, yazı dərc olunmayacaq. Amma sən ki, qışın o tufanında, qiyamətində at belində kəndimizə gəlib çıxdın, evimdə bir stəkan çay içdin, camaatdan həqiqəti öyrəndin, mənə bu da bəsdir.

O, Aydanın əlini bərk-bərk sıxdı, Elmanla, Hüseyin müəllimlə vidalaşdı və getdi.

Bir azdan Aydan redaktorun yanına getdi.

– Yazımın taleyini öyrənməyə gəlmişəm, – dedi.

– Otur görüm, nə var, nə yox? – Qabil müəllim onunla hal-əhval tutdu. Aydanın könülsüz halda cavab verdiyini görüb stolunun gözündən bir yazı çıxartdı. Sınayıcı nəzərlərlə ona baxıb:

– Son vaxtlar qələmin zəifləyib, – dedi.

– Başa düşmədim.

– Özünə qarşı tələbkarlığı azaltmısan, əvvəllər maraqlı yazılarla çıxış edirdin, indi başdanötürmə eləyirsən.

– Əksinə, son vaxtlar mən daha yaxşı yazmağa başlamışam. Əvvəlki məqalələrimi indi bəyənmirəm. Onları məcburiyyət üzündən hazırlayırdım, indikiləri isə ürəyimin hökmü ilə.

– Hissə qapılırsan.

– Ola bilər, – Aydan mübahisəni uzatmaq istəmədi.

– Son yazın da zəifdir, faktları atüstü götürmüşən, məqaləni qəhrəmanının üzünü görmədən qələmə almısan.

– Bu, elə mövzudur ki, qəhrəmanı görməyə ehtiyac yox idi.

– Bir faktı tamam təhrif etmişən – ayağının şikəst olmasını deyirəm. Deyirlər Əmirşah şorgöz kişi olub, bunun üstündə döyülüb, o vaxtdan da ayağını çəkir.

Aydan eşitdiklərinə inanmadı, pərtlikdən rəngdən-rəngə düşdü, elə bil bu təhqiramiz sözlər onun ünvanına deyilmişdi.

– Heç sizdən gözləməzdim! – O, bunları hirsindən boğula-boğula dedi.

– Mən bunları havadan demirəm, rayon maarif şöbəsinin müdiri bu barədə redaksiyaya rəsmi sənəd göndərib.

– Deməli, Əmirşah müəllimin dedikləri düz imiş. İndicə o, mənə deyəndə ki, yazı çıxmıyacaq, inanmamışdım.

– Əmirşah redaksiyaya niyə gəlmişdi? – Bu dəfə redaktor özündən çıxdı.

– Necə yəni niyə gəlmişdi? Redaksiya oxucular, şikayətçilər üçün deyil? O da onlardan biri kimi məktubunun taleyi ilə maraqlanırdı.

– Bəs nə bildi ki, onun haqqında yazmısan?

– Mən dedim.

– Redaksiyanın sirlərini kənara çıxarmağa sənə kim icazə verib? – Redaktor hücumu keçmişdi. Bu, onun tanış üsulu idi.

– Əvvəla, bağça uşağına da məlumdur ki, bu, sirr deyil. Redaksiya-şikayətçi məsələlərində nə sirr ola bilər? İkincisi, sirri özünüz faş eləmişiniz. Sizinçün redaksiyanın mövqeyindənə Elxan Əkbərovun rəyi daha qiymətlidir. Mən artıq buna əmin oldum. Xahiş edirəm, yazımı mənə qaytarasınız.

– Xeyr, redaktora verilən yazılar geri qaytarılmır.

– Nə olar, canınız sağ olsun, qaytarmayın.

Aydan qapını elə zərblə çırpdı ki, divardan bir parça suvaq qorub yerə düşdü. Arxadan redaktorun qışqırığı eşidildi:

– Qapını yavaş ört, ərköynlüyü evində edərsən.

Aydan üzü pörtmüş halda içəri girəndə şöbədəkilər başlarını qaldırıb diqqətlə ona baxdılar. Aydan pərtliyini gizlətməyə çalışaraq heç nə olmamış kimi keçib yerində oturdu. Qələmini götürüb redaktorun adına ərizə yazdı: “Tutduğunuz mövqe ilə razılaşmadığıma görə işdən çıxıram”. Sonra işə adəti üzrə “reportajına” keçdi:

– Hə, yoldaşlar, Aydan uzun sürən mübarizədən sonra təslim olub geri çəkildi və işdən çıxmaq qərarına gəldi.

Hamı təəccüblə ona baxır, amma sual verməyə heç kəs ürək eləməirdi. Sükutu yenə Aydan pozdu:

*Əziziyəm qalasız,
Şəhər olmaz qalasız,
Mən ki, getməli oldum,
Siz sağlıqla qalasız.*

– Xeyir ola, hara belə? – deyə Hüseyn müəllim narahat oldu.
– Evə.
– Niyə axı?
– İşdən çıxıram, hörmətli şöbə yoldaşlarım, həmişəlik gedirəm.

– Olmaya yenə sözləşdiz? – Elman soruşdu.
– Bəli, Elman müəllim, sözləşdik, amma bu, sonuncudur. Daha redaktorun əlində oyuncaq olmaq istəmirəm.
– Qəti qərara gəlmisən?
– Əlbəttə, bu da ərizəm, indi katibəsinə verəcəyəm. Di sağ olun. Kimin xətrinə dəymişəmsə, üzr istəyirəm.

Elman yerindən durub nəsə demək istədi, amma Aydan ona imka vermədi:

– Lazım deyil, heç nə eşitmək istəmirəm. Artıq öyüd-nəsihət eşidən yaşım çoxdan keçib. Mən özüm yaxşı məsləhət verə bilirəm. – Aydan paltosunu, çantasını götürüb otaqdan çıxdı.

O, ərizəni katibəyə verib redaksiyanın dəhlizindən tələsik keçərək küçəyə çıxdı. Heç kəsi görmək istəmirdi. Bu saat ən çox qorxduğu o idi ki, tanışlarından kiməsə rast gələr, onunla söhbət etməli olar. Söz deyib, söz eşitməyə taqəti yox idi. Həmişə getdiyi yolla yox, beşmərtəbəli binaların arası ilə yeri yirdi. Ürəyində qəribə bir boşluq yaranmışdı, heç nə haqqında düşünə bilmirdi. Elə bil köksündən ürək yox, iri bir şar asılmışdı, həmin şarın içi hava ilə dolu idi, qəfil hərəkətdən partlaya bilərdi. Aydan elə bil bu qəfil təhlükənin qorxusu ilə yaşayırdı, ayrı heç nə haqqında düşünmür, düşünə bilmirdi. İçərisindəki şar partlayarsa, onun nə cür ağrı verəcəyi fikri bu saat onu yaman məşğul edirdi. Məşhur multfilməki Vinni yadına düşdü, dodağı qaçdı. “Bəlkə bu saat mən Vinniyə oxşayıram?” – deyə fikirləşdi. Nədənsə ona elə gəlirdi ki, eynilə Vinni kimi üfürülüb, onun kimi şişmandır və mütləq boşalmalıdır.

Adamsız sakit küçələrlə yavaş-yavaş yeriyirdi, hara getdiyini, niyə getdiyini anlamaq halında deyildi. Amma ayaq saxlamaq, dayanmaq, hərəkətsiz qalmaq olmazdı.

Universitet binasının yanından keçib Akademiya bağına qədəm qoyan kimi elə bil ayrı aləmə düşdü. Bakıda hər yerdə sərt qış havası olduğu halda, burada baharın nəfəsi aydın duyulurdu. Adlarını bilmədiyi və ömründə ilk dəfə səslərini eşitdiyi saysız-hesabsız quşlar səs-səsə vermişdilər.

Bu bağda gəzişməyi Aydan çox xoşlayırdı. Çünki buranın hər ağacında, hər kolunda Nəsir müəllimin ayaq izləri, əllərinin hərərəti hiss olunurdu. “Sibir gözəli” adlanan, çəhrayıya çalan iri ağ çiçəkləri olan bu iri kol Bakıda yazda çiçəkləyən ilk bitki idi. O, açanda gözəlliyindən və ətrindən doymaq olmurdu. Hamı bilirdi ki, Nəsir müəllim onu haradansa tapıb gətirib. “Sibir gözəlini”n həmişəyaşıl yarpaqları arasından sırğalanan çəhrayı gönçələrini görəndə Aydanın dodağı qaçdı: “Beş-on günə açacaq,” – deyə düşündü. Onun yanındakı daş çəpərin üstünü örtmüş bitkinin üstü də qönçələrlə dolu idi. İki il əvvəl Nəsir müəllim onları əkəndə Aydan tamaşa edirdi. Onun sözlərini xatırladı:

– Bu gülün çətin adı var, ona görə də mən onu “daş çiçəyi” adlandırmışam. Bir ildən bütün bü daşların üstünü örtəcək, özü də elə gözəl açacaq ki, gəl görəsən.

Doğrudan da, bir il keçməmiş Nəsir müəllimin dedikləri düz çıxdı. “Daş çiçəyi”nin gözəl qırmızı salxımlarının tamasından doymaq olmurdu.

Aydan çiçəklərin yanından ötüb Akademiyanın arxasına keçdi. Nəsir müəllimin məşhur meyvə bağı burada idi. Onun necə yarandığını Aydan yaxşı xatırlayırdı. Bura əvvəllər daş-kəsəklə, tör-töküntü ilə dolu yer idi. Nəsir müəllimin oranı səliqə-sahmana salmaq, sonra isə meyvə bağına çevirmək istədiyini eşidəndə çoxu onu bu yoldan çəkəndirməyə, vaxtını

bu işə sərf etməməyə çağırırdı. Amma o, heç kəsə qulaq asmadı. Bir neçə ay təkbaşına həmin ərəzidə təmizlik işi apardı, sonra işə oranı başdan-başa bellədi.

Daşlı-kəsəkli sapsarı torpağı belləmək çox çətin idi. Amma o, şövqlə işləyirdi. Sonra haradansa peyin gətirdi, torpağa ilk tingləri basdırdı, uşaq kimi onların qulluğunda durdu. Növbəti il Bakıda görünməmiş şiddətli külək əsdi, körpə tinglərin çoxu tən ortadan qırıldı. Amma bu, Nəsir müəllimi həvəsdən salmadı. Sınımış tinglərin yerinə o, yenilərini əkdə. İki-üç ildən sonra bura Akademiyanın işçilərinin sevimli istirahət yerinə çevrildi. Bağban tez-tez onları şaftalıya, gilasa, qaysıya qonaq edirdi. Sonra hamı bu kiçik botanika bağının varlığına öyrəşdi. Ağaclar ərəsəyə gəlib, bar verməyə başlayanda işə onu bağbanlıqdan azad elədilər. “Bu haçan olmuşdu?” – Aydan xatırlamağa çalışdı. – “Hə, keçən il. Belə-belə işlər”.

Çoxdan dostluq etdiyi, tez-tez gülçülüyə dair məsləhətlər aldığı bu yaşlı adama birdən ürəyi yandı. Bu qədər əziyyəti, zəhməti müqabilində quruca “çox sağ ol” da eşitməyən, əksinə, sevimli işindən uzaqlaşdırılan bu qəribə dünyalı mehriban adamı heç vaxt bədbin görməmişdi. Ən kədərli, dünyadan küsgün vaxtında da üzündən gülüş əskilməzdi. Aydan onun bu nikbinliyinə heyrət edirdi. Çoxu bilmirdi ki, o, olduqca həssas adamdır, hər şeyi ürəyinə salandır. Amma Aydan onu yaxşı tanıyırdı, bu yaşlı adamla söhbəti tuturdu.

Birdən Aydanın ağına qəribə fikir qəldi: “Nəsir müəllim haqqında yazacağam. Bu, adi yazı olmayacaq, hamının tanıdığı adamın heç kəsə bəlli olmayan xasiyyətlərini, vərdişlərini, ürəyinin hiss və duyğularını açıb göstərəcəyəm. Misal üçün, yazını belə başlamaq olar. “İlk dəfə adamlar tanış olanda onun ömür yolu hamar, aydın görünür. Fikirləşirsən ki, insandır, hamı kimi yaşayır, hamı kimi onu da gün qızdırır,

yağış isladır. Lakin elə ki, onu söhbətə tutursan, danışdırırsan, heyrət edirsən ki, nə qəribə adamdır. Özünə bağışlaya bilmirsən ki, onu niyə gec kəşf etmisən. Enişli-yoxuşlu ömür yollarına niyə bu vaxtadək bələd olmamısan. Lakin bir təsadüf səni onunla tanış edir və bu təsadüfə minnətdar olursan...”

Aydan gələcək yazısına yaman aludə olmuşdu...

* * *

Pilləkənlərin başında oturub onu gözləyən Muradı görəndə özünü elə itirdi ki, nə edəcəyini bilmədi. Salam versinmi, verməsinmi? Onu dindirsinmi, yoxsa etinasızlıqla yanından ötsünmü? Ağır-ağır, yorğun halda qalan pillələri qalxdı, kədərlə Muradı süzüb onun yanından keçdi, qapını açıb içəri girdi, amma arxasınca onu örtmədi.

Bir azdan Murad da içəri keçdi, təklif gözləmədən palto-sunu, çəkmələrini soyundu. Oturmağa cürət etmirdi, özünü narahat hiss edirdi. Aydan adəti üzrə gedib çay qoydu, sonra isə televizoru yandırıb divanda özünə yer elədi. Murad stol arxasında əyləşdi. Bir-birinin üzünə baxmamağa çalışırdılar, hərdən nəzərləri toqquşanda gözlərini yayındırırdılar. Bir xeyli beləcə, kəlmə kəsmədən, ağır, üzücü sükut içində televizora tamaşa etdilər.

Mətbəxdən qaynayan çaydanın fit səsi gələndə Aydan çiyinlərindən ağır yük götürülmüş kimi yüngülləşdi, çay dəmləməyə getdi. Həmişəki kimi tez-tələsik yox, səbrlə, yavaş-yavaş dəm çaynığını qaynar su ilə yaxalayıb içinə quru çay atdı, üstünə su alıb dəmirin üstünə qoydu. Çay yarpaqları tamam açılıb suyun üzünə yığılanda çaynığın içinə 4-5 mixək atıb onu dəmirin üstündən götürdü. Sonra konfet, mürəbbə çıxartdı, stəkanlara çay süzüb podnosa yığıdı. Bu işləri tələsmədən edirdi ki, vaxt udsun, düşünməyə, qərar çıxarmağa

imkan əldə etsin. Amma heç nə barədə düşünə bilmirdi, fikirlərini cəmləyib bir nöqtədə birləşdirməyə təqəti yox idi. Saata baxdı: mətbəxə girməyindən cəmi 10 dəqiqə keçirdi. Rezin kimi dartıb uzatmağa çalışdığı zaman ona məhəl qoymadan adi yerışı ilə yeriyirdi.

Çayı Muradın qarşısına qoyub onunla üzbəüz oturdu. Onlar səssizcə, bir-birinin üzünə baxmadan çay içir, süku-tu pozmağa ürək eləmədilər. Elə bil birinci danışana cəza veriləcəkdi. Birdən Murad içdiyi çayı boğazından ötürə bilmədi, elə udqundu ki, otağın sakitliyində bu səs aydın eşidildi. O, bundan utanıb qıpqırmızı oldu.

Aydanın yadına uşaqlığı düşdü. Qardaşı Etibar yaman çay-xor idi. Amma həmişə onu elə hortultu ilə içirdi ki, Aydan hirsələnib özündən çıxırdı. Hər dəfə bunun üstündə dalaşırdılar. Bir gün Etibar yenə adəti üzrə özünə çay süzmüşdü, amma qorxusundan onu kiçik qurtumlarla, səssiz içirdi ki, bacısı özündən çıxmasın. Bayaqdan heç bir qəbahətə yol verməyən Etibar birdən özündən asılı olmadan bərkdən “qurt” elədi və bu hərəkətindən elə pərt oldu ki, onun qəribə təşvişinə Aydan qəhqəhə çəkdi. Sonra Etibar da ona qoşuldu. O qədər güldülər ki, səsə anası ilə atası durub gəldi.

– Nə olub, niyə gülürsüz? – deyər soruşanda Aydan səbəbini demək istədi, amma gülməyini heç cür saxlaya bilmədi. Sonra Etibar sözə başladı, ancaq o da uğunub getdi.

– Ay sizi, çöpə gülənlər! – deyib anası ilə atası qayıdıb getdi. Bacı-qardaş isə hələ də gülməklərini saxlaya bilmirdi.

Sonralar hər dəfə bu əhvalat yadlarına düşəndə gülməkdən qəşş edirdilər. İndi Muradın bərkdən udqunması yadına həmin hadisəni saldı, onun üzünü təbəssüm bürüdü. Sifətin-dəki bu xoş dəyişiklik Muradın nəzərindən yayınmadı, amma o, dinməyən, nə isə soruşmağa ürək eləmədi.

Aydan stəkanları podnosa yığıb mətbəxə apardı, burada bir xeyli ləngidi. Onun gəlib çıxmadığını görən Murad yerindən qalxıb dalınca getdi. Arxadan Aydanın çiyinlərini qucaqlayıb özünə tərəf çəkdi. Aydan nə dartındı, nə də müqavimət göstərdi. Beləcə, bir xeyli səssizcə dayandılar. Sonra Aydan onun əllərini aralayıb otağa keçdi, güllərini sulamağa başladı. Murad bir xeyli onu süzəndən sonra qrafini əlindən alıb stolun üstünə qoydu, əlindən tutub divanda, yanında oturdu.

– Söz vermişən ki, məni dindirməyəcəksən? – deyə soruşdu.

– ...

– Niyə danışmırsan? Mənə əzab verməkdən xoşun gəlir?

Aydan kədər dolu gözlərini ona zillədi, amma heç nə demədi. Murad Aydanın əllərini əllərinin içində sıxdı, sonra isə dodaqlarına sarı apardı. Aydan bundan kövrəldi, amma özünü tox tutmağa, ağlamamağa çalışdı. Birdən-birə ona doğma olmuş, dəlicəsinə vurulmuş, sonra isə bu qədər yadlaşmış bu adamın yanında indi özünü qəribə hiss edirdi. Həm onu sevirdi, həm nifrət edirdi, həm burada olmağına sevinirdi, həm yanında oturması onu sıxır, əzab verirdi. Həm getməyini istəyir, həm də gedəcəyindən qorxurdu.

Bu ikili duyğuların, bir-biri ilə ziddiyyət təşkil edən, onu haldan-hala salan hisslərin caynağında çırpınır, öz qərarlılığından, qətiyyətsizliyindən hirslənirdi. Muradın yaxınlığı Aydanın bayaqkı biganəliyini, etinasızlığını, bir də varlığına hakim kəsilmiş sakitliyini əlindən alırdı. Bunu Aydan yaxşı başa düşürdü, anlayırdı ki, bir az da belə otursalar, inadından əsər-ələmət qalmayacaq, o, Muradın nəvazişləri qarşısında mum kimi əriyəcək. Birdən yadına həmin naməlum gözəl qadın düşdü, Muradı onunla bir yerdə təsəvvür elədi.

– Sən məni aldatmışan, sevdiyin qadın ola-ola mənə yalan danışmışan, hisslərimlə oynamışan. Dünyada heç kəs buna cəsarət eləməzdi, amma sən etdin.

Aydan bunları qəhərlə dedi. Murad ona etiraz etmək istədi, amma Aydan imkan vermədi:

– Heç nə demə, özünü təmizə çıxarmağa da çalışma, yoxsa gözümdən düşərsən. Bilirəm, məni inandırmaq istəyəcəksən ki, o qadınla aranızda məhəbbət yoxdur, amma lazım deyil. Mən hər şeyi bilirəm.

– Nəyi bilirsən axı?

– Sizin bir-birinizi sevməyinizi, tez-tez görüşməyinizi.

– Tez-tez görüşməyimizi bilə bilərsən, amma sevgimizi yox.

– Başa düşə bilmirəm, əgər sevgi yoxdursa, adamlar necə görüşə bilərlər? Heç olmasa yalan danışma. Bu nədir, amorf məhəbbət? – Aydan özündən çıxdı.

– Mən yalan danışmıram, o qadınla indi də görüşürəm, amma ikimiz də bilirik ki, bu, adi bağlılıqdır, onun əri yoxdur, mənşə subay kişiyəm. Unutma ki, mən uşaq deyiləm, qırxı haqlamışam.

Murad bunları ucadan, az qala qışqıra-qışqıra dedi. Lakin birdən nə fikirləşdisə, səsini yavaşıtıdı.

– Deməli, sən mənim evimdən çıxıb o qadının yanına gəldirdin? Məni qucaqlayan əllərlə onu qucaqlayırdın, məni oxşadığın barmaqlarınla onun saçlarını tumarlayırdın? Məni öpdüyün dodaqlarını onun dodaqlarına toxundururdun? Mən təsəvvür edə bilmirəm, ağıma sığışdıra bilmirəm, inana bilmirəm ki, bir ürəyə iki sevgi yerləşə bilər, bunu anlaya bilmirəm. – Aydan nə vaxtdan bəri ürəyinə dolmuş incikliyi, ağrı-acını boşaldır, amma bundan yüngülləşmirdi.

– Sakit ol, Aydan, xahiş edirəm, özünü ələ al, məni dinlə, qoy hər şeyi yerli-yataqlı danışım...

– Nəyi yerli-yataqlı danışacaqsan, necə yatdığınızı? – Aydan qəzəbdən əsirdi. – Xahiş edirəm, çıx get, məni də biryolluq yadından çıxart.

Murad eşitdiklərinə inanmadı.

– Nə danışırısan? Səni yadımdan çıxarım? Bu hardan ağlına gəldi? Hər şeyi bacararam, hər işi görməyə gücüm çatır, bircə bundan başqa.

– Düz demirsən, yenə yalan danışırısan, daha sənə inanmıram. Məni sevsəydin, yanımdan çıxıb o qadının yanına tələsməzdin. Onda nə cazibə, nə tilsim varsa, hey ona can atırdın. Mən bunu ilk gəlişindən hiss eləmişəm. İndi bunları xatırlayanda vicdan əzabı çəkirəm. Onda lap dəli kimi olmuşdum, gecə-gündüz sənin haqqında fikirləşirdim, əlim işə yatmırdı. Sən gedəndən bir neçə gün sonra rayona sənin iş yerinə zəng çaldım. Mənə dedilər ki, Bakıdan qayıtmamısan. Ürəyimə şübhə toxumu ilk dəfə o gün səpildi. Amma sənə vurulmuşdum, ömrümdə ilk dəfə sevgi alovu başımı dumanlandırmışdı, incimək, küsmək barədə düşüncəsi halda deyildim.

İkinci gəlişindən sonra da sən çıxıb gedəndə ürəyimdə bir sıxıntı hiss elədim. Amma bir gün səni o qadınla görəndən sonra hər şeyi anladım. Sizi oğru kimi addımbaaddım izlədim, hətta evə qədər ötürdüm. O gün elə bilirdim ürəyim partlayacaq, bu dərdə dözə bilməyəcəyəm, amma gördüyün kimi hələ yaşayıram, özümə də bir şey olmayıb.

Aydan yanağı boyu axan yaşı əllərinin arxası ilə sildi, özünü ələ ala, iradəsini toplaya bilmədiyinə görə ürəyində özünü danlasa da, hər şeyi açıb dediyinə sevindi. “Qoy aydınlıq yaransın, rahat ayrılacaq,” – deyə fikirləşdi. Lakin “ayrılıq” ilk dəfə ağlına gəldi. Bu labüd və zəruri həqiqətin lap yaxında, ondan cəmi bir addımlıqda olduğunu anlamaq çox ağır idi. O, Muradı diqqətlə süzdü. Onun bu baxışları Muradı vahiməyə saldı:

– Niyə mənə elə baxırısan? – deyə həyəcanlandı.

Aydan cavab vermədi.

Murad etiraf etdi:

– Sənin yanında bircə günahım var. O gün bizi izlədiyini görmüşdüm, qəsdən özümü görməzliyə vurmuşdum. Əksinə, sevinirdim ki, bizi ikilikdə görməsən, səni qısqandırmaq istəyirdim. Elə bilirdim ki, bundan məhəbbətin artacaq, mənə daha möhkəm bağlanacaqsan. Böyük bir səhv etdiyimi sonradan başa düşdüm. O gözəl, sarışın oğlanla səni bir yerdə görəndə isə az qaldım uşaq kimi ağlayım, sənə yalvarım ki, günahımdan keçəsən. Amma yaxınlaşmağa, səninlə kəlmə kəsməyə ürək eləmədim.

– Demək sən məni görmüşdün, eləmi? – Aydan eşitdiklərinə inanmaq istəmirdi. – Demək bilə-bilə ki, arxanca gəlirəm, səni qısqanıram, dərddən üzülürəm, mənə əzab vermək istəyirdin, hə? – Aydan bağırmaqdan özünü saxlaya bilmədi. – Məni heç kəs belə təhqir etməmişdi.

– Bağışla, Aydan, Allah xatirinə bağışla, keç günahımdan. Günah etdiyimi onsuz da bilirəm.

– Yox, səni heç vaxt bağışlamayacağam, özün də bunu bilirsən. Biz ayrılmalıyıq. Məni də, telefon nömrəmi də, evimin yerini də yadımdan çıxaracaqsan. Elə bil bir-birimizi tanımamışıq.

– Elə demə, Aydan, – Murad sarsılmışdı, özünü elə itirmişdi ki, nə edəcəyini, Aydanı inadından necə döndərəcəyini bilmirdi. Onlar bir xeyli susdular. Aydanın baxışlarından otağa buz soyuqluğu yayılırdı. Murad, nəhayət, qorxa-qorxa soruşdu:

– Qərarın qətidir?

– Əlbəttə! – Bunu Aydan elə dedi ki, Murad başını divanın söykənəcəyinə qoyub gözlərini yumdu. Bir xeyli beləcə səssiz-səmirsiz oturdu. Aydan televizoru söndürüb maqnitofonun düyməsini basdı, otağa həzin musiqi yayıldı.

*Kimilər gəldi, kimilər getdi həyatımdan,
Ən gözəli sənin qədər sevilmədi,
Kimilər gəldi, kimilər getdi...*

Aydan da gözlərini yumdu, divana söykərib həyatının ən şirin, ən doğma anlarını, bir il əvvəl Muradla birgə keçirdiyi gözəl axşamı yüzüncü, ya mininci dəfə xəyalında canlandırdı. O uzaq xatirə ömrünün ən sevdalı çağы ilə bağlı idi. Həyatında ilk dəfə o gün məhəbbət nəsimi onun üzündə, saçlarında, gözlərinin qarasında, qollarında, əllərində, köksündə, ayaqlarında, bədəninin bütün əzalarında əsmiş, sərxoş adamlar kimi başını dumanlandırmış, onu taqətdən salmış, ürəyini o vaxta qədər duymadığı, varlığından xəbər tutmadığı naməlum duyğularla döyündürmüşdü.

O gün Aydan xoşbəxt idi, səadətinin yoluna yenidən qədəm qoyurdu, inanırdı ki, belə sevdalı anları, saatları hələ çox olacaq. Onun yanında qaranlıqda, tər otların üstündə uzanmış, üzündə sirli təbəssüm olan bu adi adam ona qeyri-adi xoşbəxtlik bağışlayacaq, Aydanın bundan sonrakı həyatı sevgi içində keçəcək. Amma səadətin ömrü həmin yaz nəsimi kimi qısa olmuşdu.

“Bir azdan hər şey bitəcək, Murad çıxıb gedəcək və biz bir də heç zaman bir-birimizi görməyəcəyik”.

Aydan gözlərini açıb ondan bir addımlıqda oturmasına baxmayaraq, bir dünya qədər aralı olan Muradın üzünə baxdı. Onun arıqlayıb dəyişmiş sifəti Aydanı kədərləndirdi. Birdən ürəyi titrədi: “Axı onu sevirəm, heç zaman, heç kəsə belə bağlana bilməyəcəyəm. Bəs niyə belə edirəm?”

Bu qəfil fikir onun bayaqkı halını, qətiyyətini, sərtliyini, hirsini, hər şeyi harasa uçurtdu.

*Kimilər gəldi, kimilər getdi həyatımdan,
Ən gözəli sənın qədər sevilmədi, -*

deyə yanıqlı-yanıqlı oxuyan müğənni onun sinəsinə çalın-
çarpaz dağ çəkir, ürəyini oyum-oyum oyur, qarşıdan gələn
ayrılığın dözülməzliyini indidən ona anladır. Bayaqqı sar-
sıntılı həyəcanı keçib getmişdi. O, qorxunc tufandan sonra
birdən-birə sakitləşmiş dənizə bənzəyirdi. Məcərasından çıx-
mış dəlisov dalğalar öz yatağına necə qayıdırsa, Aydanın qə-
zəbi də beləcə soyuyurdu.

Muradın qəribə sakitliyi, dinib-danışmadan, soyuqqanlı
halda öz aləminə dalması onun olan-qalan kinini də əritdi. O,
Murada yaxınlaşıb üzünü onun üzünə toxundurdu. Murad kir-
piklərini qaldırıb ona uzun-uzadı nəzər saldı. Aydanın vücu-
dunu üşütmə bürüdü, bu üşütməni kəsmək üçün gözlərini
onun kirpiklərinə qovuşdurdu.

– Sən mənim bu vaxtacan sevdiyim yeganə adamsan. –
Ürəyində dedikləri dilində səsləndi. Sonra isə pıçılıtlı ilə əla-
və etdi: – Səni sevirəm, dərdindən dəliyəm, amma səni heç
vaxt bağışlamayacağam. Eşidirsənmi, heç vaxt!

Aydan başını onun köksünə qoydu. Heç biri dinmirdi,
ürəklərinin döyüntülərini aydın eşidirdilər, bu guppultu baş-
larının üstündən asılmış divar saatının çıqqılıtısını batırırdı.

Bir azdan Aydan Muradın əllərindən yapışıb onu divandan
qaldırdı:

- Di get.
- Gedə bilmirəm, ayaqlarım getmir.
- Gedəcəksən, dünyada mümkün olmayan heç nə yoxdur.
- Bəlkə fikrini dəyişəsən?
- Heç vaxt!
- Di sağ ol.

Birdən Murad onu qolları arasına alıb bərk-bərk qucaqla-
dı, Aydan müqavimət göstərmədi, gözlərini yumub özünü
onun ixtiyarına verdi. Muradın köz kimi qaynar dodaqları

onun üzündə gəzirdi. Nəhayət, Aydan dartınıb onun əlindən çıxdı, qapını açıb Muradı güclə çölə çıxardı.

Onlar üz-üzə dayanmışdılar – Aydan qapının bu üzündə, Murad o üzündə. Bir azdan Murad pilləkənlərlə düşüb getdi. Aydan təqətsiz halda qapının ağzındakı ayaqqabıların yanında yerə çökdü.

* * *

Bir həftədən artıq idi ki, Aydan evdən bayıra çıxmırdı. Əslində gedəsi yeri də yox idi. Dalbadal aldığı iki zərbədən hələ özünə gəlməmişdi. Bir tərəfdən işdən çıxması, o biri tərəfdən isə Muradla son görüşü onun qəlbində dərin şırımlar açmışdı. Evdə heç bir iş görə bilmir, əli heç nəyə yatmırdı. Bir həftə əvvəl aldığı yarım kilo çörək yeyilib qurtarmışdı, amma çörək dükanına getməyə halı yox idi. Aclıqdan, bir də keçirdiyi həyəcanlardan arıqlamışdı, ayağa duranda başı gicəllənirdi. Bütün günü divanda uzanıb kitab oxuyurdu.

Son zamanlar aldığı, amma müəliə etməyə vaxt tapmadığı kitabları bir-bir oxuyub başa çatdırırdı. Bu sevimli məşğuliyyətindən çoxdan bəri ayrı düşmüşdü. İndi isə həyat ona belə bir fürsəti vermişdi, bu fürsətdən istifadə etmək, oxunmamış kitabları oxumaq ona ləzzət verirdi. Bu əsərlərdəki hadisələrin müxtəlifliyi, qəhrəmanlarının sevinc və kədərləri içində olanda o, indiki çıxılmaz vəziyyətini qismən də olsa unudurdu. Amma əlindəki kitabı başa vuranda son günlərin hadisələri yenidən təsəvvüründə canlanır, onların həyəcanları ilə yaşayırdı. Növbəti kitabın hadisələrinə öyrəşəncən çətin olurdu. Elə vaxt olurdu ki, bir abzası, yaxud səhifəni iki-üç dəfə oxuyur, lakin fikri dağınıq olduğundan heç nə başa düşmürdü. Kitabdakı maraqlı səhnələr, dialoqlar yavaş-yavaş onu cəlb edirdi.

Uşaqlığı ilə bağlı xatirələr yadına düşdü. Beşinci sinfi bitirənə kimi kitab oxumaqla arası yox idi, səhərdən axşama kimi qonşu uşaqları ilə çöldə oynayar, dərslərini beş-on dəqiqəyə tələsik hazırlayıb başından eləyərdi. Bir dəfə gecə yarısı böyük bacısının hıçqırtısına oyandı. O, çarpayısının içində oturub ağlayırdı.

– Sənə nə olub? – deyə Aydan təəccübləndi.

Amma bacısı cavab vermir, ağlamaqda davam edirdi. Səse gəlmiş anası onun əlindəki kitabı götürüb baxdı.

– Tutunun ölümünə ağlayırsan? – deyə soruşdu. Sonra isə onu ovutmağa başladı.

Səhəri Aydan bacısından həmin kitabı alıb oxumağa başladı. Bu, Süleyman Sani Axundovun “Qaraca qız”ı idi. Elə maraqlı idi ki, kitabı başa vurana kimi ondan ayrılmadı. Tutunun ölüm səhnəsinə çatanda isə göz yaşlarını saxlaya bilmədi. Evdəkiləri narahat etməmək üçün həyəətə düşdü, tut ağacının altında otların üstünə yığılıb xeyli ağladı. Neçə gün Tutu yadından çıxmadı, gecə yuxuda da o bədbəxt “Qaraca qız”ı görürdü. Şən, dəcəl Aydanın birdən-birə sakitləşməsi, hətta xəyalpərvər olması onda hamını təəccübləndirmişdi.

Həmin hadisədən sonra Aydan mütaliəyə bağlandı. Kitabxanadan maraqlı kitablar alıb gətirir, dərslərini tələm-tələsik hazırlayırdan sonra onlara aludə olurdu. Yaxşı kitab tapanda çörəyin üstünə yağ-şor yaxar, beş-on alma da yuyardı. Kiçik evdə pəncərədə ayaqlarını yığıb oturur, əvvəlcədən hazırladığı yeməkləri yeyə-yeyə hava qaralıb yazılar görünməz olana kimi oxuyardı.

– A bala, gözlərin xarab olar, bəsdir oxudun, – deyə atası, anası deyirdi.

Sonralar kitab oxumaq onun ən sevimli məşğuliyyətinə çevrildi. Metroda, avtobusda da əlindən kitab düşmürdü. Amma redaksiyada işə düzələndən sonra o qədər məşğul

olurdu ki, müaliyyə vaxtı çatmırdı. Həm də qəzet və jurnallar, radio və televiziya, üstəlik də səfərləri ona imkan vermirdi ki, iki-üç saat dalbadal oturub sevdiyi kitablardan feyziyab olsun. Hərdən işdə zarafatla deyərdi ki, bircə ay boş vaxtım olsun, məni heç kəs arayıb-axtarmasın, evdən bayıra çıxmadan, pendir-çörəklə kifayətlənib kitab oxuyaram. İndi belə bir imkan tapılmışdı.

Telefon zəng çaldı: Elman idi.

– Telefonu çıxarmışdın? – dəstəkdə onun yumşaq səsi eşidildi.

– Hə.

– İndi nə əcəb taxmısan?

– Nə bilim.

– Niyə gəlib haqq-həsab pullarını almırsan?

– Hazırdır?

– Çoxdan.

– Onda sabah gələrəm.

– Gözləyirik.

Dəstəyi yerinə qoyanda ürəyi yenidən sıxıldı. Bu neçə il də öyrəşdiyi, ərk elədiyi, aralarındakı kiçik yaş fərqinə baxmayaraq həmişə hörmətini saxladığı, məsləhətlərini dinlədiyi Elmanın onunla belə soyuq rəftarı, danışmaq xatirinə danışması kefinə soğan doğradı. Ürəyindəki incikliyi, boyuna almağa çəkindiği fikri indi öz-özünə etiraf etməyə məcbur oldu. Bu bir həftədə əslində hər saat, hər dəqiqə qucağı səsdə, gözü qapıda olmuşdu.

Ona elə gəlirdi ki, işdən çıxmağı redaksiyada hamını olmasa da, çoxunu sarsıdacaq, onun geri qayıtmasına çalışacaqlar. Elə bilirdi ki, telefon zəngləri ona dinclik verməyəcək, rahatlığını əlindən alacaq. Əslində telefonu da buna görə çıxarmışdı. Yox, yox, o, bunu rahatlığının gedəcəyindən qorxub etməmişdi. Sədəcə olaraq istəmirdi ki, ondan

telefonla hal-əhval tutsunlar, “başsağlığı” versinlər. “Telefonumun cavab vermədiyini görüb mütləq evə gələcəklər,” – deyə fikirləşirdi, buna qəti əmin idi, inanırdı ki, ona baş çəkəcəklər.

Səbirsizliklə, intizarla qapının döyüləcəyini, jurnalist yoldaşlarının hay-küylə içəri girəcəklərini gözləyirdi. Tə səlliyə, xoş sözə ehtiyacı var idi. Amma bir həftə keçmiş, ikinci həftə başlamışdı, onu isə yada salan, xatırlayan olmamışdı. Bunları düşünmək ağır idi. Unudulmağın, yaddan çıxmağın nə demək olduğunu o, indiyə kimi hiss etməmişdi. Belə bir vəziyyətlə rastlaşmamışdı. Amma Elmanın soyuq-qanlı danışığı ona anlatdı ki, həyatda onun rastlaşmadığı, varlığından bu günə kimi xəbər tutmadığı dərdlər var və onlara dözmək asan deyil.

Aydan bu xoşagəlməz fikirləri özündən uzaqlaşdırmaq, yaxşı şeylər haqqında fikirləşmək istədi, amma bacarmadı. Yarımçıq qoyduğu kitabın arxasını oxumağa da həvəsi yox idi. “Aman Allah, bu nədir başıma gəlir? Yəni mən bu qədər pis adamam? Niyə hamı məni tərək edir? Bəlkə doğrudan günahlarım, təqsirlərim çoxdur? Axı özüm-özümü yaxşı tanıya bilmərəm, məni ətrafımdakılar, tanış-bilişlər daha gözəl tanıyırlar.”

Saata baxdı: 16.20. Bu gün gec idi, işə gedə bilməyəcəkdi. Sabaha kimi dözməli idi. İndi onu qarşısıalınmaz bir işə çəkirdi, haqq-hesabının dalınca getməsi əslində bəhanə idi. İş yoldaşları ilə görüşmək, onun haqqında nə düşündüklərini bilmək, iki-üç xoş söz eşitmək, ən başlıcası isə ona qarşı biganə omadıqlarına əmin olmaq istəyirdi. Ürəyinin dərinliklərində əmin idi ki, bu belədir, özləri qəsdən zəng çalmayıblar ki, düşünməyə, qərar çıxarmağa vaxtı olsun, təkliyinin nə demək olduğunu anlasın. Özünə beləcə

təsəlli verə-verə sabahkı günü gözləyirdi. Bu bir həftədə bu qədər səbrsiz, bu cür qərarsız olmamışdı.

Səhər saat 10-da redaksiyaya yollandı. Dəhliz adamsız idi, otaqlardan da səs-səsir gəlmirdi. Bircə maşınbürodan makinaların aramsız tiqqılıtsı eşidilirdi. Şöbədə hamı yerində idi. Elman adəti üzrə eynəyini burnunun üstünə endirib kiminsə yazısını redaktə edirdi. Hüseyn müəllimlə Samirin başları səhər qəzetlərini oxumağa qarışmışdı.

– Sabahınız xeyir olsun, mənim sabiq iş yoldaşlarım! – Aydan bacardıqca şən görünməyə çalışdı.

Hər üçü onunla səmimi görüşdü. Sonra xoş-beş, on beş başlandı.

– Deməli işdən gedirsən? – Samir bu sualı elə verdi ki, elə bil soruşurdu: “Səhər çörək yemisənmi?”

– Düz eşitmisiniz.

– Nahaq gedirsən, elə bilirsən iş tapmaq asandır?

Aydan cavab vermədi. Özü ilə gətirdiyi iri yol çantasını çıxarıb stolunun yeşiklərindəki kitabları, dəftərçələri, qovluqları onun içinə yığmağa başladı.

– Səndən sonra biz bu otaqda otura bilməyəcəyik, – Hüseyn müəllim bunu deyib otaqdan çıxdı.

– Düz deyir, gözümüz sənə yaman öyrəşmişdi.

– Gözdən eybi yoxdur, tək ürək öyrəşməsin, – Aydan bunu kinayə ilə dedi, amma deyəsən Samir bunu başa düşmədi, ya da özünü elə göstərdi ki, heç nə başa düşmədi. Bir azdan o da bayıra çıxdı.

Otaqda Aydanla Elman qalmışdı. Aydan özünü məşğul kimi göstərir, onun oturduğu tərəfə baxmamağa çalışırdı. Bayaqdan bəri şöbə müdiri ağzını açıb ona bircə kəlmə belə deməmişdi. Bu isə Aydanı özündən çıxarırdı. Birdən qəsdən stolun üstündəki qalın lüğəti yerə atdı, sonra isə özünü elə göstərdi ki, guya o, təsadüfən əlindən düşdü.

Elman ayağa qalxıb əllərini cibinə qoydu, otaqda var-gəl eləməyə başladı. Sonra Aydana yaxınlaşdı:

– Bilsən sənin gedişinə necə sevinirəm!

Aydan qulaqlarına inanmadı.

– Zarafat etmirəm.

– Demək belə! – Aydan əlindəki kitabçaları əsəbi halda çantasına atdı.

– Hırsılənmə, Aydan, mənə qulaq as, ondan sonra özün üçün nəticə çıxar. Əvvəla, bilirəm ki, redaktor sənə qarşı etinasız deyil. Bunu redaksiyada hamı bilir.

– Nə? Nə dediniz? – heyrətdən Aydanın az qaldı dili tultusun.

– Hə, hamı bundan danışır. Amma kimsə səni təqsirləndirmir, bilirlər ki, ondan zəhlən gedir. Amma hər halda bu cür söz-sov var. İkincisi, Qabil axmaq, səviyyəsiz adamdır. Beləsi ilə işləməkdənsə gedib ayrı yerdə iş axtarmaq yaxşıdır. Bizə baxma, ömrümüzün yarısı burada keçib, sənə təzə-təzə yaşamağa başlayırsan, vaxtında özünə yaxşı bir redaksiya tapa bilərsən. Savadlı, qələmli qızsan, səni məmnuniyyətlə işə götürürlər.

Elman susdu, sözlərinin Aydana necə təsir etdiyini yoxlamaq üçün onun qarşısındakı stulda oturdu. Aydan səssizcə, cıncırını çıxarmadan ona qulaq asır, heç nə demirdi.

Təhməzlə Oqtay, onların dalınca isə Vacibə, Sevil və Tammilla içəri girdilər. Təhməz Aydanın qarşısında diz çöküb tez-tez təkrar etdiyi məşhur cığalı tənisi oxumağa başladı:

*Can alan,
Getmə dayan,
Bil, məni candan elədin sən,
Təbiət bəzək vurub,
Şövkəti şandan elədin sən.*

*Oxudun qumru kimi,
Məni lisandan elədin sən...*

həmişə təcnisin

*Xoşdumu o lisanın,
Xub verilib nişanın,*

– sözləri ilə başlanan cığasını Aydan davam etdirərdi. Bu dəfə isə o, əlini yelləyib otaqdan çıxdı, sonra çaydanı su ilə doldurub gəldi, güllərini sulamağa başladı.

– Mənim güllərimə yaxşı qulluq edin, – deyər Elmana tə-rəf döndü.

Təhməzin bayaqkı xoş əhval-ruhiyyəsi dağılıb getdi.

– Aydan, nahaq gedirsən, o gicə görə niyə rahat yerini soyudursan? – dedi.

– Belə lazımdır, Təhməz bəy, – Aydan güldü, amma bu, kədərli gülüş idi.

– Ay dəli, yerin yaman görünəcək. – Sevil ağlamsındı.

– Sənsiz darıxacaq, – Tamilla gəlib onu qucaqladı.

Bir azdan az qala bütün redaksiya onların şöbəsinə yığılmışdı. Nahar vaxtının gəlib çatmasına baxmayaraq, heç kəs çıxıb getmirdi. Ordan-burdan söhbət edir, Aydanı əyləndirməyə çalışırdılar. "Mənə son dəfə öz hörmətlərini izhar edirlər", – deyər Aydan onlara qulaq asa-asa kədərlə düşündü.

Bir azdan beşinci mərtəbədəki mühasibatdan ona çantası pulu, redaksiya müdirəsindən isə əmək kitabçasını və şəxsi işini alıb otağına qayıdanda bayaqkı səs-küydən, şənlikdən əsər-ələmət qalmamışdı. Aydan çantasını götürmək istəyirdi ki, Oqtay tez gəlib onu əlindən aldı.

– Gör nə canfəşanlıq edir, – deyə Təhməz zarafat etdi. Amma bu dəfə səsində həmişəki şuxluq yox idi. Onun sözlərinə candərdi güldülər.

– Di salamat qalın, məni heç kəs ötürməsin, – Aydan bunu deyib otaqdan çıxdı. Bu üç ildə onunçün doğmalaşmış iş yeri indi onu yaman sıxırdı, buradan bacardıqca tez çıxıb getmək istəyirdi.

EPILOQ

- Aydan, salam.
- Xoş gördük, Elman müəllim, səsinizi eşidək.
- İşlərin necədir?
- Narazılığım yoxdur.
- Təzə kollektivə öyrəşə bilmisənmi?
- Əlbəttə, axı bir il az müddət deyil.
- Çox şadam.
- Nə əcəb sizdən, Elman müəllim? Bir şey baş verməyib?
- Söz ver ki, dediklərimi ürəyinə salmayacaqsan.
- Söz verirəm.
- Murad vəfat edib.
- Nə? – Aydan qulaqlarına inamadı. – Nə dediniz?
- Özünü ələ al, Aydan.
- Hardan bildiniz?
- Bakıda xəstəxanada yatırmış, dostum Mahirin şöbəsində. Sonuncu infarktdan bu gün keçinib. Rayona aparıblar.
- Çoxdan yatırmış?
- Hə, üç ay.

Aydan daha heç nə soruşmadı, telefon dəstəyini yerə qoyub başını əlləri arasına aldı. Bu gözlənilməz xəbərdən özünü elə itirdi ki, nə edəcəyini bilmədi. Dünəndən yazdığı, nəhayət, tamamlamağa bircə abzası qalan məqaləsini

əlinə alıb ortadan cırdı, sonra isə onu tikə-tikə doğramağa başladı. Bunu özündən biixtiyar etdi, neynədiyini başa düşəndə artıq gec idi, kağız parçalarını zibil yeşiyinə atmışdı. Sonra toxunub mizinin üstündəki fincanı yerə salıb sındırdı.

Səsə otaq yoldaşları Həlimə xanımın Əli başlarını qaldırdılar. Aydan günahkarcasına gülümsəyib fincanın qırıqlarını yerdən yığmağa başladı. Sonra qələminə mürəkkəb doldurmağa başladı. Amma birdən ehtiyatsızlıq edib mürəkkəbi stolun üstünə dağıtdı. Yerindən qalxıb küncdəki şkafdan əski gətirmək istəyirdi ki, gözlərinə qaranlıq çökdü, yıxılmamaq üçün özünü zorla stuluna çətdirdi.

Aydan çəkisizliyə düşmüşdü, üfürülmüş şar kimi havada fırlanırdı. Nə qədər çalışdısa, ayaqlarını yerə çətdirə bilmirdi. İstidən, bürküdən boğulurdu, amma paltarının kip bağlanmış yaxasını açmağa qorxurdu. Əllərinin hərəkət istiqamətini dəyişsəydi, üzünə üstə sivri uclu daşların üstünə yıxılacaqdı. Birdən havası çatmadı, nəfəsi təngidi, sağ əli ilə yaxasının düyməsini açmaq istədi, amma bədəni yavaş-yavaş fırlandı, dönüb ayaqları üstə yox, başı üstə dayandı.

– Əli, tez ol, “Təcili yardım” çağır! – Həlimə xanımın səsi elə bil quyunun dibindən gəlirdi. Aydan var gücünü toplayıb gözlərini açdı, amma bəbəkləri ağırlaşmışdı, onlar öz-özünə yumuldu, o, çəkisizliyə düşdü. Yaxınlıqda yerə dəmir dirək basdırılmışdı, onunla dirək arasında bir qarışıqlıq məsafə var idi, amma neynəsə də əlini ona çətdirə bilmirdi. Birdən var qüvvəsini toplayıb özünü dirəyin üstünə atdı, barmaqları dəmirdən qarmaq kimi yapışdı. Nəhayət, yerə düşdü. Başı üstə yox, ayaqları üstə dayandığını görəndə sevinc içində yeriməyə başladı...

– Hə, özünə gəldi. – Ağ xalatlı yaşlı qadın onun biləyini əlində saxlamışdı. Aydan sağ qolunda ağrı hiss elədi, deyəsən iynə yeri idi.

Həlimə xanım onun başını qucaqlayıb saçındın öpdü:

– Bizi yaman qorxutdun.

– Yəqin ağır sarsıntı keçirmisən. – Həkim bu sözləri qəti dedi. Yəni ki, cavab verməsən də olar, onsuz da belədir.

– Bir-iki gün istirahət etsən yaxşı olar.

Həkim çantasını yığışdırıb, onlarla sağollaşıb getdi. Həlimə xanımın, səsə gəlmiş başqa iş yoldaşlarının təkidinə baxmayaraq, Aydan evə getməkdən boyun qaçırırdı.

– Narahat olmayın, daha yaxşıyam, – dedi. İş gününün sonuna kimi yerində oturub yazı-pozu ilə başını qatdı. Əslində o, rabitəsiz sözlər yazır, özünü məşğul göstərmək istəyirdi. Axşam, hamı gedəndən, hava qaralandan sonra plaşını geyinib çölə çıxdı. Bir də gördü ki, avtovağzaldadır.

– Avtobus bir saatdan sonra olacaq, – deyə biletsatan qız məlumat verdi.

– Rayona haçan çatacaq?

– Sabah gündüz saat 1-lə 2 arasında.

Aydan gözləmə zalında oturdu. Onunla üzbəüz divardan böyük bir saat asılmışdı. Aydan saatın əqrəblərinin hərəkətinə elə diqqətlə tamaşa edirdi ki, sanki dünyada bundan vacib, bundan əhəmiyyətli iş yox idi. O, heç nə barədə düşünmürdü, fikri-zikri heç nə ilə məşğul deyildi. Elmanın səhərki qəfil zəngindən sonra o, hər işi kortəbii görürdü. Bu narahat, soyuq, çirkli gözləmə zalında da kortəbii oturmuşdu, bir saatdan sonra rahat “İkarus”a minib yola düşəcəkdə. Sabah günortaya kimi yol gedəcək, sonra rayon mərkəzinə çatacaqdi.

“Avtobusda isti olacaq. Yerimdə oturan kimi başımı qoyub yatacağam”, – deyə fikirləşirdi. Ötən gecə doyunca

yatdığına baxmayaraq, gözlərindən yuxu tökülürdü. Aydanla üzbəüz oturanların demək olar ki, hamısı ona baxırdı. “Niyə mənə elə baxırlar? Görəsən görkəməmdə nəzərdiqqəti cəlb edən nə var? Bəlkə oturduğum yerdə yuxulamağım onlara qəribə gəlir?”

Göz qapaqları elə ağırlaşmışdı ki, onları heç cür açıq saxlaya bilmirdi.

– Qızım, avtobus yola düşür. – Bayaقدan ona diqqətlə göz qoyan yaşlı qadın ehtiyatla qolunu dümsüklədi. Aydan gözlərini açıb qadına baxdı:

– Əməlli-başlı yuxuya getmişdim, – deyib günahkarcasına gülümsədi. Sonra isə, – Elan elədilər? – deyə soruşdu.

– Hə, tez ol, yoxsa gecikərsən.

Aydan yerini tutan kimi avtobus yola düşdü. Yanındakı oturacaq boş idi. O, kiçik əl çantasını dizləri üstə qoyub plaşının içində büzüşdü, əllərini ciblərində gizlətdi. Gözlərini yummağı ilə yuxuya getməyi bir oldu.

Günəşin qaynar şüaları gözlərini qamaşdıranda oyandı. Doyunca yatıb yuxusunu alandan sonra beyni aydınlaşmış, dünənki üzgün halı keçib getmişdi. Ürəyinə yavaş-yavaş həzin bir kədər çökməyə başlayırdı. Baş vermiş fəlakətin, ağılına belə gətirmədiyi bu gözlənilməz itkinin təsirini indi-indi hiss edirdi.

Muradın artıq həyatda olmadığını, bir daha onu görməyəcəyini, varlığını hiss etməyəcəyini düşünəndə onu dəhşət bürüyürdü. Bu bir ildə Muradı unutmğa çalışmış, özünü onun haqqında düşünməməyə öyrəşdirmişdi. Amma ən kədərli vaxtında, ən xoş saatında Murad gözlənilməz qonaq kimi onun ürəyinin qapısını döyür, varlığını, haradasa buralarda, yaxınlıqda olduğunu ona xatırladırdı. Qəlbində saxələnmiş bu qəmli sevginin qol-budağını kəsib doğrasa da, onlar yenə cücərir və Aydana dözülməz ağırı verirdi.

Nədənsə əmin idi ki, zaman hər şeyi yoluna qoyacaq, bir gün Muradı unudacaq, belə adamı tanıdığına bir vaxt hey-rətlənəcək. Amma o dəhşətli xəbəri eşidəndən bəri ilk də-fə ürəyində etiraf etdi ki, bircə gün, bircə saat, bircə dəqi-qə də Muradı sevməkdən əl çəkməyib.

Ən əzablısı isə o idi ki, qəlbinin dərinliklərində həmin sevgi ilə yanaşı bir ümid də cücərirdi: bu ümid haçansa on-ları yenidən qovuşdurmali idi. Bəlkə də onu yaşadan, şaxə-lərinin boy atdığıni kənar müşahidəçi kimi uzaqdan-uzağa seyr etdiyi, buna gizlində sevindiği o ümid idi. İndi Murad-la bərabər o gözəl ümid də torpağa gömüləcək, gedər-gəl-məzə gedəcəkdı.

Aydan Muradı cansız təsəvvür etmək istədi, amma nə qədər çalışsa da onun sifətinə ölüm rəngi çökdürə bilmədi. Bu qərübə, şirin təbəssümlü, bəzən danışanda çiyini qəri-bə tərzdən dartan adamı hərəkətsiz, donmuş halda təsəv-vür etmək, ölümü ona yaxınlaşdırmaq çətin idi.

– Şükür Allaha, çatdıq. – Arxada oturan yaşlı, kök qadın sevinclə səsləndi.

Aydan avtobusdan düşüb rayon mərkəzinə tərəf getdi. Muradın evini tanımırdı, harada yaşadığını bilmirdi. Ona görə də xəstəxanaya gedib oradan onun ev ünvanını soruş-mağı qərara aldı. Xəstəxana binasına yenicə yaxınlaşmışdı ki, birdən sağ tərəfdəki yolla böyük bir izdihamın irəlilə-diğini gördü. Qabaqda gedən bir kişi əlində böyük bir şəkil tutmuşdu. Bu, Muradın şəkli idi. Aydan ildırım vurmuş ki-mi yerindəcə donub qalxdı, köksündən bir ağrı qalxdı, mü-vazinətini itirməmək üçün işıq dirəyindən yapışdı.

İzdiham yavaş-yavaş irəlilədikcə Muradın şəkli də ona yaxınlaşırdı. Murad qapqara, iri gülər gözləri ilə düz ona baxırdı. Aydanın ayaqları elə bil yerə pərçimlənmişdi, heç cür onları üzüb yoluna davam edə bilmirdi.

Birdən yuxudan ayılan kimi oldu, təşvişlə yan-yörəsinə nəzər yetirdi, izdihamın yaxınlaşdığını görüb tez əks istiqamətə, xəstəxana bağına tərəf üz tutdu. Qapıdan içəri girəndə iki il əvvəl gördüyü ətrafı sarmaşılıqlı fəvvarənin yerində qalaqlanmış daşları görəndə sarsıldı.

Onun yanından xəstəxana binasına uzanan yol boyu düzəldilmiş qızılıgül talvalarından da əsər-ələmət qalmamışdı. Onda gördüyü, yamyaşıl xalını xatırladan, tər otlarla örtülmüş cığırılar toz-torpaqla dolu idi. Bağa göz gəzdirdi. O əvvəlki gözəllik yox olmuşdu. Yaşlı bir kişi bağın içində on-on beş qoyun otarırdı. Bağın hasarı biriki yerdən dağılmışdı. Cığırılar boyu qoyulmuş skamyalardan, onların ətrafında əkilmiş gül-çiçəkdən əsər-ələmət qalmamışdı.

Aydan heyretlə ətrafa baxır, o cür gözəl bağın niyə belə acınacaqlı vəziyyətə düşdüyünü anlaya bilmirdi. Onun üstündə elə bil düşmən əli gəzmişdi. Gözəlliyi dağıtmaq, öldürmək necə də asan imiş. Bir vaxtlar Muradın üstündə əsdiyi bağı bu vəziyyətə kim salmışdı? Aydan bağı az qala on dəfə o üz-bu üz gəzib dolaşdı.

Təəssüf qarışıq qəzəb hissi ilə saata baxdı: 4-də qalırdı. Bayaq izdiham qəbiristanlığa yollananda saat iki idi. “Yəqin ki, basdırıb qayıdıblar,” – deyə fikirləşdi. Bayaqqı yolla qəbiristanlığa üz qoydu.

Məşənin ətəyində, qədim meyvə bağının içində yerləşən qəbiristanlığı asanlıqla tapdı. Taxta çəpəri açıb içəri girdi. Ağ və qara mərmərdən, taxtadan, ucuz daşdan düzəldilmiş baş daşları yan-yana düzülmüşdü. Burada da həyatda olduğu kimi idi. Varlı qəbirlər də vardı, ortabablar da, kasıblar da. Üstündə əzəmətli heykəl ucalan qəbirlərin yanında ucuz daşdan hörülmüş qəbirlər elə yazıq, elə fağır görünürdü ki! Gül-çiçəyə qərq olmuş qəbirlər də vardı,

kol-kos basmış, tikanla örtülmüşlər də. “Qəbirlər də adamlar kimidir, xatırlananı da var, unudulanı da,” – deyə düşündü.

Kənardadır, iri tut ağacının altında qazılmış təzə qəbri gö-rəndə ona yaxınlaşdı. Müvəqqəti qoyulmuş taxta baş daşının üstündəki yazını oxudu: “Əliyev Murad Aqil oğlu. 14 may 1946-cı il, 25 oktyabr 1986-cı il”. Nəm torpağı əlləri ilə qucaqlayıb dünəndən bəri onu halsız edən kədərini boşaltmağa çalışdı. Burada heç kəs ona mane olmayacaqdı.

O, hönkürür, göz yaşları axıb torpağın üstünə tökülürdü. Gözləri göynəyənə kimi ağladı. Fikirləşəndə ki, durub getməlidir, bu, son ayrılıqdır, bir də yolu bu tərəflərə düşmə-yəcək, ürəyi sızım-sızım sızıldadı. Yaylığını açıb içinə bir ovuc torpaq qoydu, onu büküb çantasında yerləşdirdi. Sonra isə bir daş tapıb onun üstündə oturdu.

Bura ilk gəlişi, Muradla ilk tanışlığı, onunla “VAZ”a minib kəndə getmələri, ayı yağışı haqqında Muraddan eşitdikləri, qayıdanda selə düşmələri yadına düşdü. Ayaqyalın, şalvarının balaqları çırmanmış halda, əlində bir dəstə çöl nərgizi, nadinc oğlan uşağı kimi onun qarşısında dayanan Murad qıyqacı baxışlarla onu süzürdü.

Sonra Muradın onu qucağına alıb çaydan keçirməyini, bu gözlənilməz yaxınlıqdan özünü itirib qorxu qarışıq hə-yəcanla boynunu əlləri ilə bərk-bərk sıxdığını xatırladı. Onun nəfəsini hiss etdi, ürək döyüntülərini eşitdi. Həyə-candan Aydanın üzünə qan çiləndi. O, həmin anları, o şirin dəqiqələri yenidən yaşayırdı, zamanın sehirlilə tilsiminə düşmüşdü. Sonra axşam gəzintisinə getmələri, meşədə ayağının ağaca ilişib yıxılması, Muradın qəribə baxışlarla onu süzməsi yadına düşdü. Bakıda Muradla keçirdiyi o xoşbəxt gün bütün təfərrüatı ilə xəyalında canlandı.

Qəribə idi ki, Aydan Muradla bağlı ancaq xoş günləri, şən saatları, sevdalı anları xatırlayırdı, başqa heç nə yadına düşmürdü. Qəmli, əzablı, ürək ağrından heç nə xatırlamırdı, elə bil həyatında belə hallar heç olmamışdı. Həyat niyə belə yaranıb? Görək itirəsən ki, qədrini biləsən?

Artıq qaş qaralır, göydə qara buludlar dolaşırdı. Amma nə qəbiristanlıq, nə buradakı sirli sükut, nə yaxınlıqdakı meşədən gələn qu-qu quşunun ürək parçalayan qəmli səsi onu vahimələndirmirdi. Bir zamanlar qəbiristanlıqdan, qəbirlərdən necə qorxduğu yadına düşdü. Sən demə adamın öz əzizi basdırılında bura onunçün doğmalaşmış. Son dəfə buralara göz gəzdirib gəldiyi yolla geri qayıtdı.

“Murad bağına son dəfə baş çəkim”, – deyə fikrindən keçirdi. “Nə, Murad bağı?” Necə də gözəl səslənir. Muradın muradlarının pöhrələndiyi, cücərdiyi bağ. Amma onu yox etmək, məhv etmək istəyirlər”. Tofiq Səlimovun sifəti gəlib gözləri qarşısında canlandı. Belə adamlar hər şeyə qadirdirlər, öz şöhrətləri, vəzifələri naminə hər cür alçaqlığa əl ata bilərlər. Muradın yerinin görünməməsi, onun xatirəsinin yaşamaması üçün bağı da yerlə yeksan etməyə hazırdırlar. Özgə zəhmətinə belə biganəlik olarmı? Görəsən adamlarda bu qədər paxıllıq haradandır?

İki nəfər yaşlı adam söhbət edə-edə onun yanından gəlib keçdi.

- Apteki Səlimov bağın içində tikdirmək istəyir.
- Elə şey olmaz, axı onu şəhərin yuxarı başında tikəcəkdilər.
- Qərarı qətidir, görmürsən tikinti materiallarını gətirməyə başlayıb?
- Bu cür bağı məhv edəcək...
- İstədiyi elə odur da.

Onlar uzaqlaşdılar, Aydan daha heç nə eşitmədi. Deməli, ehtimalı düz çıxmışdı. Fikrində gələcək məqaləsini yazmağa başladı. Redaksiyaya daxil olmuş imzasız məktubdan tutmuş bu güncü dəfn mərasiminə kimi Muradla bağlı bütün hadisələri yenidən yaşadı, dünyada daim qoşa yaşayan yaxşılıq və pisləkdən, düzlük və əyrilikdən, məhəbbət və ayrılıqdan, sədaqət və xəyanətdən söhbət açmağa başladı. “Muradı qorumadınız, heç olmasa “Murad bağı”nı məhv etməyin, qoyun o yaşasın,” – deyə qəzəb və təəssüf hissi ilə yazını ürəyində tamamladı. “Bu, mənim ən gözəl oçerkim olacaq”, – deyə fikirləşdi...

1989.